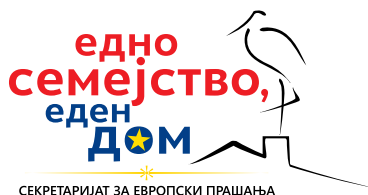

Десет години од спроведувањето на
Спогодбата за стабилизација и за асоцијација

Признание

Монографијата е подготвена по повод одбележувањето на десетгодишнината на спроведувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) помеѓу Република Македонија и Европската Унија.

Оваа публикација е подготвена од страна на Драган Тилев, државен советник, Секретаријат за европски прашања (СЕП) и министер советник во Мисијата на Република Македонија во Европската Унија; Селвет Барути, државен советник, СЕП; Ана Ангеловска, ВД раководител на Сектор за интеграција, СЕП; Мбареса Шаќири, помлад соработник, Кабинет на заменик претседателот на Владата за европски прашања, СЕП; Билјана Бутлевска, помошник раководител на Секторот за интеграција, СЕП; Секторот за интеграција и целиот СЕП; Роберт Скот Хејзлет, заменик директор, Национален демократски институт (НДИ); и Александра Цветковска, виш менаџер на програма, НДИ. Мислењата изразени во оваа монографија им припаѓаат на авторите и не ги изразуваат ставовите на Агенцијата на САД за меѓународен развој или на владата на Соединетите Американски Држави.

Издавач: Секретаријат за европски прашања (СЕП)

Главен уредник: м-р Драган Тилев

Уредувачки одбор: Селвет Барути, СЕП; м-р Ана Ангеловска, СЕП; Билјана Бутлевска, СЕП; Мбареса Шаќири, СЕП; м-р Роберт Скот Хејзлет, НДИ; и Александра Цветковска, НДИ.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје
341.24(497.7:4-672ЕУ) "2004/14"

ДЕСЕТ години од спроведувањето на Спогодбата за стабилизација и
за асоцијација / [главен уредник Драган Тилев]. - Скопје :
Секретаријат за европски прашања (СЕП), 2014. - 85, 83 стр. :
фотографии ; 21 см

Насл. стр. на припечатениот текст: Dhjetë vjet nga miratimi i
 Marrëveshjes të Stabilizim Asociimit. - Обата текста меѓусебно
печатени во спротивни насоки. - Текст на мак. и алб. јазик

ISBN 978-608-65718-0-1

а) Меѓународни договори - Македонија - ЕУ - 2004-2014
COBISS.MK-ID 96859402

Содржина

I.	Предговор.....	5
II.	Вовед: Цели, резиме и имплементација на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација (ССА).....	7
III.	Одговори на прашалникот.....	24
a.	Гледишта од извршната власт во Република Македонија.....	25
б.	Гледишта од Собранието на Република Македонија	49
в.	Гледишта од граѓански организации	56
г.	Гледишта од Европската комисија	58
IV.	Анализа на спроведувањето на ССА	61
V.	Перспективи и предизвици.....	70
VI.	Заклучни согледувања и препораки	77

Предговор

Како земја-кандидат, членството во Европската Унија (ЕУ) останува стратегиски, економски и безбедносен приоритет за граѓаните на Република Македонија и ние нестрпливо го очекуваме почетокот на процесот на преговори, заедно со Турција, Црна Гора и со Србија, како што веќе петти пат е наведено во препораката на Европската комисија. Економијата, бизнисот и граѓаните на Македонија ќе имаат придобивки од членството во ЕУ преку повисокиот животен стандард, побезбедните производи за потрошувачите и унапредувањето на демократските вредности и основни права.

Оваа година ја одбележуваме десетгодишнината од стапувањето во сила на Договорот за стабилизација и за асоцијација со Европската Унија. Договорот требаше да се спроведе целосно за период од десет години и Македонија да се стекне со асоцијативен статус, а ние го очекуваме преминот во втората фаза од спроведувањето на овој договор како признание за значителниот напредок што го има остварено мојата земја со исполнувањето на политичките, економските, административните и на регионалните обврски.

Оваа монографија има цел да ги информира сите вклучени страни за животниот циклус на Договорот, вклучувајќи ги и преговорите, организираноста на државните институции за негово спроведување, главните предизвици, постигнатите чекори и практичните чекори кои се неопходни за да се обезбеди целосно спроведување на договорот.

Би сакал да им се заблагодарам на сите што дадоа свој придонес за оваа монографија, вклучувајќи ги сегашните и поранешните носители на функции, вработените во Секретаријатот за европски прашања и Американската агенција за меѓународен развој, за нивната финансиска и техничка поддршка преку Националниот демократски институт за меѓународни работи.

Македонија тежнее да биде обединета во различностите кои ги одразува блокот од 28 нации. Повикувајќи се на европските вредности за мир, можности и стабилност, ние заедно мораме да ги поминеме пречките на патот кои го попречуваат патот на мојата земја кон полноправно членство во Европската Унија и во НАТО, да најдеме решенија кои обединуваат, а не разделуваат, кои го поттикнуваат учеството, а не поделбите и кои ја унапредуваат вклученоста, а не исклученоста.

Д-р Фатмир Бесими,

заменик претседател на
Владата на Република Македонија за европски прашања

Вовед: Што е ССА? Цели, резиме и имплементација на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација

Десет години спроведување (2001/2004-2011/2014)

Спогодбата за стабилизација и за асоцијација меѓу Европската Унија и Република Македонија (ССА) беше потпишана на **9 април 2001** година во Луксембург, а стапи во сила на **1 април 2004** година, по тригодишниот процес на ратификација од страна на сите земји-членки на ЕУ и согласност од Европскиот парламент. **На 1 април 2014** година се навршија десет години од нејзиното спроведување. Истовремено со ССА, исто така на **9 април 2001** година, беше потпишана и **Привремена спогодба за трговија и трговските односи** меѓу Европската Унија и Република Македонија, која стапи во сила од **1 јуни 2001** година. Со влегувањето во сила на ССА, Привремената спогодба стана составен дел на ССА и продолжи со спроведувањето. **На 1 јуни 2011** година се навршија десет години од спроведувањето на **Привремената спогодба**.

Содржината и целите на ССА, неминовно, мора да се ценат низ призмата на **историскиот и на политичкиот** период кој ѝ претходел на ССА (1989-2000), периодот во кој се преговараше и се потпиша (2000-2001) и периодот низ кој се спроведува (2001-2014).

Историски и политички контекст

По падот на **Берлинскиот ѕид (1989)** и распадот на Советскиот Сојуз, почна процесот на проширување, односно демократизација и втемелување на економијата со пазарна ориентација и кон **Централна и кон Источна Европа**. Земјите од овој дел од Европа, во последната декада од 20 век, засилено напредуваа во процесот на политичка и демократска консолидација и економско интегрирање во системот на ЕУ (Европските заедници, односно Европската Унија), преку новата генерација на т.н. **договори на Европа** (Асоцијативни договори со перспектива за полноправно членство), како и новиот финансиски инструмент за поддршка на европските реформи, **ФАРЕ (PHARE)**. Покрај унификацијата на Германија (**Источна Германија**), од 1995 година **Шведска, Финска и Австрија** станаа полноправни членки на ЕЗ (ЕУ).

Европските заедници (во натамошниот текст Европската Унија или ЕУ) постепено развиваа **правна и политичка рамка за прием на новите земји**, вклучително и дефинирање на критериумите што треба да се исполнат предземјата да биде прифатена како полноправна членка. Во **1993** година беа втемелени **Копенхашките критериуми** за членство, надградени во **Мадрид 1995** година, како политички и економски критериуми, со обврска за целосно прифаќање и почитување на европското право (European Acquis) и воспоставување и градење компетентни институции со капацитет за спроведување на тоа право, на национално ниво.

Во истиот период, по **распадот на СФР Југославија (1991)**, додека низ разурнувачки и крвави воени конфликти (1991-1995) се разрешуваа напластените и пренагласени национални, но и националистички прашања меѓу земјите од поранешна Југославија, целиот регион беше надвор од уникатниот историски **процес на проширување**. Приоритетите на тогашните членки на ЕУ, на меѓународната заедница и на новоформираните држави беа фокусирани на смирување на конфликтите, санација на штетите, безбедносни прашања, хуманитарна и финансиска помош.

Република Македонија, од моментот на прогласувањето на својата **самостојност (1991)**, иако успеа да го избегне воениот конфликт со Југославија и во **јануари 1992** година обезбеди позитивно мислење од **Арбитражната комисија** (предводена од Р. Бадентер), веднаш беше пресретната од низа предизвици со

опструкција за нашето признавање од страна на некои членки на ЕУ (поради прашањето на нашето уставно име), како и за нашето членство во ОН. Сепак, Република Македонија во **април 1993 година беше примена во ОН како 181. земја-членка**, но, под привремена референца, а не под своето уставно име. За жал, ова прашање остана непремостлив проблем до денес и на моменти го успоруваше, а денеска и го блокира напредокот на земјата кон членство во ЕУ (и членство во НАТО). Со посредство на меѓународната заедница, во **септември 1995 година** Република Македонија и Република Грција постигнаа меѓусебен договор (**Привремена спогодба**), по што беа воспоставени дипломатски односи и се отвори нова перспектива за нашата интеграција во ЕУ.

Европската Унија, во делот на проширувањето, соочена со историските геополитички предизвици, водеше **два паралелни процеса**.

Првиот процес беше за **Централна и во Источна Европа (ЦИЕ)**, каде што на основа на Копенхашките и Мадридските критериуми, низ правната рамка на европските асоцијативни договори и со финансиска поддршка преку програмата ФАРЕ, земјите се подготвуваа за пристапни преговори. ЕУ успеа навреме да ја консолидира својата политика кон ЦИЕ и да ја дефинира т.н. **Агенда 2000**, како двонасочна платформа за подготовка на постојните земји-членки на ЕУ за прием на новите членки и подготовка на новите членки за функционирање во рамките на ЕУ. **Историското проширување** се случи во **2004 година** со **Полска, Унгарија, Република Чешка, Словачка, Литванија, Летонија, Естонија, Кипар, Малта и Словенија** (како прва земја-членка на ЕУ која произлезе од поранешна Југославија), односно во **2007 година** со приклучувањето кон ЕУ на **Бугарија и на Романија**.

Вториот процес беше за земјите од **Југоисточна Европа (ЈИЕ или подоцна Западен Балкан)**, каде што по склучувањето на **Парискиот мировен договор (1995)**, консолидиран во **Рим (1996)**, и со лансирањето на **Роајомонскиот процес**, во насока и со цел развивање стабилност и добрососедски односи во ЈИЕ, се направи обид за забрзување на процесот на интегрирање и евентуално фаќање приклучок со земјите од ЦИЕ. ЕУ, заради допрецизирање на предусловите за напредок во процесот на интеграција за земјите од ЈИЕ, ја дефинираше политиката на **Регионален пристап (1996)**, односно регионална соработка, како и **Стратегијата за условеност (1997)** со политички и економски предуслови за развој на билатералните односи на ЕУ со земјите од ЈИЕ. Но, се покажа дека последиците од војните што се водеа на балканските простори се комплексни и длабоки, а политичката клима кај некои од земјите во регионот не беше созрeана за забрзано приближување кон ЕУ и фаќање приклучок во процесот со земјите од ЦИЕ, со исклучок на Република Македонија. Имено, по нормализацијата на односите со **Грција во 1995 година** и воспоставувањето дипломатски односи со ЕУ, во декември истата година Република Македонија разви своја траекторија во процесот, која може да се одбележи до фактот дека во **1996 година** воспоставивме договорни односи со ЕУ преку **Договорот за соработка (во сила од 1998)** и **Договорот за транспорт**, а пристапивме и кон **програмата ФАРЕ (1996-1999 година)** и почнавме **редовен политички дијалог со ЕУ**.

Кон крајот на декадата (**1999**), со интервенцијата на **НАТО во Србија и косовската криза**, како и промените во Хрватска и падот на режимот на Милошевиќ во Србија, се отвори простор за нов политички импулс во процесот на приближување на ЈИЕ кон ЕУ. Меѓународната заедница во поширок состав (ОН, Совет на Европа, ОБСЕ, НАТО), во **Келн, Германија во 1999 година** го лансираше **Пактот за стабилност на ЈИЕ**, како политичка, а подоцна и економска платформа за воспоставување и за обновување на раскинатите политички и економско-трговски врски меѓу земјите од ЈИЕ. Како свој прилог кон Пактот за стабилност, Европската Унија, користејќи го позитивниот моментум, истата година дефинираше правна, институционална и финансиска рамка за приближување на земјите од ЈИЕ кон ЕУ, во форма на **Процес за стабилизација и за асоцијација (ПСА)**. Клучните елементи на ПСА

беа новата генерација **спогодби за стабилизација и за асоцијација** и новиот **финансиски инструмент КАРДС (2000-2006 година)** за поддршка во спроведувањето на реформите што се потребни за приклучување кон ЕУ. Целта на ПСА беше, и останува, воспоставување функционална правна рамка за развивање на билатералните политички, економски и трговски односи на ЕУ со земјите од ЈИЕ, до нивното членство во ЕУ. Политиката на отворени врати за членство во ЕУ за земјите од ЈИЕ беше потврдена со заклучоците на Европскиот совет во **Мадрид и С.М де Фариа, во 2000 година.**

Република Македонија беше активен партнер во **Пактот за стабилност**, искрен чинител во рамките на **Регионалниот пристап** и доследно ги пресретнуваше сите обврски на **Стратегијата за условеност на ЕУ**. Како резултат на таквиот позитивен однос на земјата, **ЕУ одлучи Република Македонија да биде првата земја од регионот што ќе зачекори во Процесот за стабилизација и за асоцијација** и ќе ги почне преговорите за склучување Спогодба за стабилизација и за асоцијација. ЕУ подготви посебен **извештај (студија за оправданост, 1999)** за подготвеноста на земјата за почеток на преговорите за САА, а потоа ги усвои и **директивите за позициите на ЕУ во преговорите (2000).**

На **5 април 2000** година Република Македонија, **прва од сите земји од ПСА**, ги почна преговорите со ЕУ за склучување ССА и прва ги заврши, во исклучително краток временски период, низ 3 рунди преговори и 5 состаноци на експертско ниво. На **24 ноември 2000** година, на маргините на **загрепскиот самит**, ЕУ и Република Македонија ја **парафираа првата ССА во регионот**. Како составен дел од преговорите за ССА беа и преговорите за трговските аранжмани и концесии, кои резултираа со парафирање на **Привремената спогодба (за трговија и трговските односи)** на **16 февруари 2001** година. На **9 април 2001** година, во **Луксембург**, свечено беше **потпишана Спогодбата за стабилизација и за асоцијација** меѓу Европските заедници и Република Македонија, како и **Привремената спогодба за трговија и трговските односи**. На **12 април**, само три дена по потпишувањето, **ССА беше ратификувана во Собранието на РМ**. **Привремената спогодба стапи во сила на 1 јуни 2001** година, додека **ССА помина низ процесот на ратификација** во Европскиот парламент и кај сите земји-членки и **стапи во сила на 1 април 2004** година.

За жал, меѓу **февруари и август 2001** година Република Македонија помина низ политичко-безбедносна криза со меѓуетнички карактер, која, со посредство на САД, ЕУ и на НАТО, заврши со потпишување на **Охридскиот рамковен договор (ОРД)**. Со втемелувањето на ОРД во Уставот и националното законодавство се создадоа услови за пренасочување на политичката енергија кон перспективите на ЕУ и продолжување со реформите.

Напорите на ЕУ за успех во проширувањето и во ЈИЕ продолжија со усвојување на заклучоците на **Европскиот совет и т.н. Солунска агенда во јуни 2003** година, за време на претседавањето на **Грција**. Позитивната енергија се рефлектирала низ **зајакнатиот политички дијалог** (почнаа состаноци на највисоко ниво меѓу ЕУ и земјите од ПСА) и дефинирањето конкретни патокази, во форма на **Европски партнерства** (подоцна, за некои земји, трансформирани во **Пристапни партнерства**). Во исто време, во рамките на **програмата КАРДС**, првпат за земјите од ПСА се отворија инструментот **Твининг** и Инструментот за техничка помош и размена на информации, а се овозможи и учество во **програмите на Унијата**, како и потенцијално учество во работата на некои **агенции на Унијата**.

Република Македонија, како чин на потврда на својата **стратегиска ориентација**, во согласност со **членот 49 од Договорот** за основање на ЕУ, по усвоената **Декларација во Собранието на РМ**, официјално поднесе

апликација за членство во ЕУ на 22 март 2004¹ година, во Даблин, за време на претседавањето на Република Ирска со Советот на ЕУ. Истата година се случи големото проширување на ЕУ со 10 нови членки. На 1 април 2004 година Спогодбата за стабилизација и за асоцијација официјално стапи во сила, а истата година беше усвоена Националната стратегија на Република Македонија за членство во Европската Унија, беше реализиран првиот состанок на Комитетот за стабилизација и за асоцијација (03 јуни) и веднаш потоа и на Советот за стабилизација и за асоцијација (14 септември). Тогашниот претседател на Европската комисија, Романо Проди, при неговата втора официјална посета на Република Македонија, во октомври 2004 година, го предаде сеопфатниот Прашалник за оценка на подготвеноста на земјата за стекнување статус на кандидат за членство. Во февруари 2005 година, одговорите на Прашалникот беа доставени до ЕК, која ги поднесе своето мислење и деталната оценка за земјата до Советот на ЕУ на одлука. Европскиот совет, за време на претседавањето на Велика Британија со Советот, на 16 декември 2005 година донесе позитивна одлука и Република Македонија стана земја со статус на кандидат за членство, но, за жал, без датум за почеток на пристапните преговори. Во меѓувреме, се дефинираше нов инструмент за поддршка на процесот на проширување, програмата ИПА (2007-2013 година), со алокација од 11,5 милијарди евра, а Република Македонија успешно ја градеше структурата за нејзино децентрализирано спроведување.

Република Македонија продолжи со речиси беспрекорното досие за спроведување на сите обврски што произлегуваа од ССА и на сите придружни акти, при тоа коректно прифаќајќи ги измените на САА поради проширувањето на ЕУ (со 10 нови членки во 2004, со 2 нови членки во 2007 и со една нова членка од 2013 година). Во 2008 година, Европското партнерство беше трансформирано во Пристапно партнерство и се дефинираа клучните одредници како услови за натамошен напредок во процесот. Република Македонија, и покрај психолошкиот удар и неправдата нанесена во Букурешт на самитот на НАТО, кога не беше материјализирано заслуженото членство, своите обврски во процесот на интеграција во ЕУ ги реализираше систематски и во целост. Паралелно се одвиваа преговорите за визна либерализација. Крајот на 2009 година донесе успех за Република Македонија, односно во октомври 2009 година ЕК оцени дека сите услови за почеток на пристапните преговори се исполнети и му препорача на Советот на ЕУ да одреди датум и да донесе одлука за почеток на пристапните преговори. За жал, Советот се соочи со опструкција, односно беше невозможно да се постигне консензусот што е неопходен за донесување на одлуката за почеток на преговорите. Од друга страна, на 20 ноември 2009 година Советот донесе одлука за движење на граѓаните од Република Македонија без визи во шенген-зоната на ЕУ.

Република Македонија се најде во невообичаена ситуација и „процеп“ во системот на одлучување во рамките на институциите на ЕУ бидејќи Европската комисија од 2009 година наваму секоја година редовно (заклучно со 2013 година, веќе петпати по ред) оценува дека сме подготвени за почеток на пристапните преговори, а Советот на ЕУ, не може да донесе одлука за почеток на преговорите со Република Македонија.

Токму во насока на исцрпување на сите инструменти кои се на располагање во рамките на почитување и практикување на меѓународното право, Република Македонија го презентираше случајот на опструкција од страна на Грција на нејзиниот прием во меѓународните организации, во согласност со привремениот договор потпишан меѓу двете страни, пред Меѓународниот суд за правда (МСП) во Хаг. МСП на 5 декември 2011 година донесе јасна и прецизна одлука во корист на Република Македонија. За жал, пресудата сè уште не е материјализирана ниту во случајот за членство на Република Македонија во НАТО ниту за почеток на пристапните преговори за членство во ЕУ.

¹ Поднесувањето на апликацијата во февруари 2004 година беше откажана поради трагичната смрт на тогашниот претседател на Република Македонија, Борис Трајковски.

Во март 2012 година ЕК направи уште еден обид за придвижување на пристапниот процес за Република Македонија, преку лансирање на **Пристапниот дијалог на високо ниво**, со утврдени конкретни цели и приоритети. Истата година, во декември, комесарот Штефан Филе предложи до Советот заклучок кој де факто нудеше **паралелно отворање на пристапните преговори и продолжување на преговорите со Грција** околу употребата на името, во рамките на надлежноста на ОН. За жал, и тој обид беше опструиран во рамките на Советот на ЕУ и остана без посакуваниот епилог и покрај вонредниот **пролетен извештај** на ЕК за Република Македонија, од **април 2013** година, како и **петтата препорака на ЕК** за почеток на пристапните преговори, во **октомври** истата година.

Во меѓувреме, од **јули 2013** година **Хрватска стана 28 членка на ЕУ** (втора земја- членка на ЕУ од поранешна Југославија), **Црна Гора** ги почна пристапните преговори во 2012 година, како и **Србија** во јануари 2013 година, **Албанија** во 2012 година доби условен кандидатски статус, **Косово** почна преговори за ССА во декември 2013 година, **Босна и Херцеговина** има ССА која сè уште не е во сила и е во застој, **Турција** продолжува со пристапните преговори со успорено темпо, додека **Исланд** одлучи да се повлече од пристапните преговори. Во рамките на **Буџетот на ЕУ за 2014-2020 година** е дефинирана и новата **програма ИПА2** за поддршка на процесот на интеграција во ЕУ, со алокација од **11,7 милијарди евра**.

Европската Унија, по пребродувањето на најголемата **финансиска криза (2008-2010)**, со длабоки политички последици и тектонски придвижувања во економските политики, влезе со доза на оптимизам во историските **избори, во мај 2014** година, за новиот состав на **Европскиот парламент**, новите **претседатели на Европската комисија** и на **Европскиот совет** и новиот состав на **Европската комисија**. Непредвидените, исклучително комплексни, проблеми со кои се соочува ЕУ на границите со Руската Федерација, пред сè во Украина, се уште еден предизвик и испит за механизмите за одлучување на ЕУ, но и можност за **нов кохезивен импулс** за приближување на интересите, кои на моменти се дивергентни, на 28. земји-членки на ЕУ.

Република Македонија нема друга алтернатива освен да продолжи со максимална посветеност да работи во насока на исполнување на своите **стратегиски цели - членство во Европската Унија и членство во НАТО**.

Цели и содржина на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација потпишана меѓу Европската Унија и Република Македонија

Контекст и цели на ССА

Спогодбата за стабилизација и за асоцијација (ССА), како комплексен **меѓународно-правно обврзувачки акт**, во 2000 година (кога се преговараше) и 2001 година (кога се потпиша), на **политички план**, ја стави Република Македонија во редот на земјите со перспектива за членство во ЕУ, додека на **економски план** со Спогодбата се отвори вратата на еден од најголемите и финансиски најмоќни пазари на светот. Во моментот на потпишувањето на ССА, ЕУ ја сочинуваа 15 земји-членки (2001), за подоцна да станат 25 (2004), 27 (2007), односно 28 земји-членки од 2013 година.

Со право се сметаше дека ССА ќе биде поттик за **забрзување на реструктурирањето на стопанството** на Република Македонија и приспособување на новите пазарни услови, а водно и дека ќе се отвори можност за **забрзување на социјалниот и економски развој** на земјата, како и воспоставување и втемелување на трајни **политички и економски врски** со сите земји-членки на ЕУ.

ССА, како **преференцијална спогодба**, со поголеми концесии во корист на Република Македонија, исто така, требаше да придонесе кон економска и политичка стабилност на земјата и на регионот (**стабилизација**), како и

воспоставување трајни политичко-економски врски меѓу Република Македонија и ЕУ (**асоцијација**). Целите на ССА беа дефинирани во насока на:

- Приближување на регионот поблиску до **целосна интеграција** во структурите на Европската Унија.
- Поддршка за брза **консолидација на демократијата**, владеењето на правото, економскиот развој и структурните реформи, соодветна административна структура и регионална соработка.
- Воспоставување **формализирана рамка за политички дијалог**, на билатерално и на регионално ниво.
- **Промовирање на економските односи**, трговијата, инвестициите, политиката на претпријатијата, транспортот и развојот и соработката во областа на царината, со перспектива за поблиска интеграција во светскиот трговски систем, вклучително можноста за воспоставување слободна трговска зона откако ќе биде постигнат прогрес во економските реформи.
- Обезбедување основа за **соработка во областа на правдата и внатрешните работи**.
- Обезбедување основа за економска, социјална, граѓанска, образовна, научна, технолошка, енергетска и културна **соработка, како** и соработка во областа на животната средина, преку поддршка на процесот на **апроксимација на националното законодавство** со тоа на Европската Унија.

Содржина и структура на ССА

Според својата **содржина и правна структура**, Спогодбата се состои од: **преамбула, текст** (128 одредби во 10 глави), **7 анекси, 5 протоколи** (бројот на протоколите подоцна се зголеми) и **заеднички и унилатерални изјави**. Текстот на Спогодбата е поделен во 10 поглавја, тргнувајќи од општи принципи, политички дијалог, регионална соработка, слободно движење на стоки, движење на работници, основање претпријатија, услуги и капитал, приближување на законодавството и примена на законите, правда и внатрешни работи, политики на соработка, финансиска соработка и институционални, општи и заеднички одредби.

Преамбулата ги дефинира заемните намери на Република Македонија и на ЕУ, како и основата врз која тие се договараат, имајќи ги предвид актите и повелбите на меѓународната заедница во одделни области кои се договараат во рамките на Процесот за стабилизација и за асоцијација. Во рамките на преамбулата е дефинирана и т.н. **еволутивна клаузула**, која од **политички причини се сметаше за исклучително важна** во моментот на преговарање на ССА, а со која се повикува на подготвеноста на ЕУ да ја интегрира Република Македонија во најголема можна мерка во политичките и економските текови на Европа и се дефинира нејзиниот статус како **потенцијален кандидат за членство во ЕУ**.

Во делот за **општите принципи** на ССА се посочуваат основите на кои се заснова Спогодбата, при што се нагласуваат принципите што се дефинирани со **Регионалниот пристап** и со **Процесот за стабилизација и за асоцијација**, со респектирање на индивидуалните постигнувања на земјите на политички, демократски и на економски план. Во овој дел е дефинирано и времето за кое би требало да се постигне целосна асоцијација, со утврдување **транзициски период од максимум 10 години**. Периодот е поделен на **две фази**, со цел одредбите од Спогодбата да се спроведат прогресивно при што, во **првата фаза**, да се фокусираат на областите за регионална соработка, слободно движење, усогласување на законодавството и примана на прописите, како и правда и внатрешни работи. Според одредбите на ССА, **4 години од стапувањето во сила на Спогодбата**, Советот за стабилизација и за асоцијација ќе го оцени постигнатиот напредок и ќе одлучи за почнување, како и

за времетраење, на втората фаза. **Во 2009** година **Европската комисија**, врз основа на детална анализа и оценка за спроведувањето на ССА, даде **предлог до Советот на ЕУ да даде позитивно мислење за донесување одлука за премин во втората фаза од ССА**. Советот на ЕУ, поради опструкција од страна на Грција, **до денес не ја има реализирано својата обврска**.

ССА ја потврдува определбата на ЕУ и на Република Македонија за интензивирање на **политичкиот дијалог**, и тоа посебно за прашањата од меѓународен карактер кои имаат значајно влијание врз договорните страни, за регионалната соработка, како и за заедничките гледишта за безбедна и стабилна Европа. Дефинирано е дека политичкиот дијалог може да се одржува на министерско ниво во рамките на Советот за стабилизација и за асоцијација и на парламентарно ниво, во рамките на Парламентарниот комитет за стабилизација и за асоцијација.

Регионалната соработка има посебна важност во ССА, пред сè, поради искуствата од периодот пред 2000 година, но и поради потребата од воспоставување или обновување на раскинатите врски и релации меѓу земјите од регионот. Во ССА се истакнува потребата од соработка меѓу земјите што имаат потпишано ССА (обврска за склучување конвенција за регионална соработка), меѓу самите земји од ПСА и меѓу земјите од ПСА со тогашните земји со кандидатски статус (односно со потпишани т.н. договори на Европа). За Република Македонија ова поглавје од ССА од самиот почеток беше целосно прифатливо, но подоцна за другите држави од регионот, кои преговараа за ССА по Македонија, беше едно од најпроблематичните, особено во текот на преговорите на Хрватска и на Србија за нивните спогодби.

Делот од ССА (односно Привремената спогодба) што го уредува **слободното движење на стоки** е најдетален и најобеман (анекси, протоколи) и имаше директно влијание врз динамиката на развојот на нашата економија, индустрија и насочувањето на нашите трговски односи кон ЕУ. Пристапот беше **асиметричен**, при што нашите производи (челик, други индустриски производи, земјоделски, рибни производи, шеќер, текстил и сл.) **веднаш имаа слободен пристап на европскиот пазар**, без царина и квантитативни ограничувања или со мали и привремени ограничувања (исклучок се јунешкото месо, виното и алкохолните производи), додека **нашиот пазар се отвораше за европските производи со постепено намалување** на царинските давачки и на другите ограничувања, во **период од 10 години**. Ваквиот пристап имаше цел **да им даде можност на македонските производители да инвестираат во нови технологии и методи на производство** и со тоа да ја подобрат својата продуктивност и конкурентска способност. При тоа, во таа насока можеа (и сè уште може) да се користат и средствата од ИПА и од другите фондови на ЕУ. Преку овој **асиметричен пристап**, на крајот од транзицискиот период (10 години), се воспоставува **зона на слободна трговија** меѓу Република Македонија и Европската Унија. **Оваа цел е постигната на 01.06.2011 година**.

Делот од ССА што се однесува на **слободното движење на работници** ги дефинира условите, модалитетите и третманот на лицата државјани на Република Македонија што работат во земјите-членки на ЕУ, при што треба да се почитуваат, во основа, работните услови, надоместоците од работен однос, процедурите за отпуштање, пристапот до пазарот на работна сила за сопругници и деца на работниците, обезбедувањето социјална сигурност, пензии и сл., кои важат за државјаните на земјата-членка на ЕУ. Во делот за **основање претпријатија** се дефинираат начините на основање и функционирање на правните лица - компании, супсидијарни компании и подружници на териториите на двете договорни страни. Кај **давањето услуги** се дефинираат заемните обврски во насока на натамошна либерализација на транспортните услуги во областа на сувоземниот, воздушниот и водниот сообраќај, како и заемниот пристап на пазарите на договорните страни. **Тековни плаќања и движење на капитал**, пак, ги дефинираат условите за плаќање и трансфери на тековната сметка на платните биланси меѓу Заедницата и Република Македонија.

Еден од клучните столбови на ССА, кој навлегува во суштината на процесот на интеграција во ЕУ, секако, е делот со кој се утврдуваат опсегот и динамиката на **усогласување на нашето законодавство со тоа на Европската Унија, како и обезбедување институционална подлога за негова имплементација**. Станува збор за огромен обем на регулативи, директиви, одлуки и препораки (т.н. **acquis communautaire**), кои постепено се вградуваат во нашето законодавство, односно се врши нивна транспозиција во националниот правен систем. Во согласност со ССА, усогласувањето на законодавството е предвидено **да се одвива во две фази**, од кои **првата почнува веднаш** по потпишувањето на ССА, а втората е поврзана со одлука за официјално преминување во втората фаза на спроведување на ССА. Приоритетно во првата фаза од процесот на усогласување, според ССА, е усогласување на прописите што го регулираат прашањето на **единствениот европски пазар** (четирите основни слободи) и **прописите од областа на трговијата**, а потоа постепено насочување и кон другите области од ССА. За посебно важните сегменти, како конкуренцијата, вклучително и државната помош, стандардизацијата и акредитацијата, јавните набавки, индустриската и интелектуалната сопственост и заштитата на податоците, се утврдени и временски рокови за целосно или делумно усогласување со европското право. Особено е важно, во процесот на усогласување на законодавството, тоа што самото **транспонирање на европските прописи не е доволно**, туку е потребно да се обезбеди и здрава институционална структура која ќе овозможи примена на новите законски прописи. Во тој контекст беше потенцирана и потребата од **реформа на судскиот систем**, со цел подобрување на неговата ефикасност, како и реформи во насока на создавање компетентна и професионална **државна, локална и јавна администрација**.

Во нашата ССА, првпат по донесувањето на Амстердамскиот договор (1999), ЕУ во еден асоцијативен договор вметна поглавје со кое се уредува **соработката во делот на правдата и внатрешните работи**, и тоа во сегментите на јакнење на институциите и владеење на правото, визи, гранична контрола, азил и миграција, спречување и контрола на нелегална имиграција, реадмисија (регулирано со посебни договори), борба против перењето пари, спречување и борба против криминалот и други незаконски активности, соработка во борбата со недозволени дроги.

Посебно поглавје во ССА е посветено на **отворање можност за соработка речиси во сите сектори од политиката на ЕУ**, преку институционално поврзување, трансферирање на политиката на ЕУ во нашата политика и градење основа за компатибилност и комплементарност на нашите системи во сите области кои се предмет на ССА, почнувајќи од економска соработка, статистичка соработка, соработка во банкарскиот сектор и финансиските услуги, промоција и заштита на инвестициите, индустриска соработка, соработка во сегментот на мали и на средни претпријатија, туризам, царина, оданочување, преку социјална соработка, образование, културна соработка, информации и комуникации, аудио-визуелна соработка, телекомуникации и информатичко општество, до областите на заштита на потрошувачи, транспорт, енергетика, земјоделство и агроиндустриски сектор, регионален и локален развој, соработка во истражување и технолошки развој и заштита на животната средина и нуклеарна безбедност.

Во рамките на ССА беше дефинирана рамката, видови и услови на **финансиска соработка**, која требаше да обезбеди значителна поддршка при реализирањето на обврските што произлегуваат од Спогодбата, во делот на **дополнителните инвестиции и трошоци** кои неминовно ќе произлезеа од процесот на реформи и трансформација низ кој мораше да помине нашиот тогашен систем. ССА предвидува дека финансиската соработка може да биде во **форма на донации** (неповратна помош преку програмата КАРДС, подоцна ИПА), во **форма на кредити** (преку ЕИБ), **макрофинансиска помош и директна буџетска поддршка**. Во согласност со одредбите од ССА, при користењето на финансиските средства е потребно да се обезбеди **ефикасна координација** со другите извори на финансиска помош, која се добива билатерално преку земјите-членки на ЕУ и други држави-

донатори или преку меѓународните финансиски институции, за што договорните страни имаат обврска да разменуваат информации.

Последното поглавје од ССА се однесува на **институционалните и на завршните одредби** со кои се дефинираат воспоставувањето и начинот на работа на посебните заеднички институции кои треба да го следат спроведувањето на Спогодбата, и тоа, **Советот за стабилизација и за асоцијација (на министерско ниво)**, кој врши надзор врз примената и спроведувањето на Спогодбата и по потреба донесува одлуки и насоки за спроведување пооделни одредби, **Комитетот за стабилизација и за асоцијација**, со седумте секторски поткомитети и специјалната група за следење на реформата на јавната администрација, кои подетално го следат и насочуваат спроведувањето на ССА и ја подготвуваат работата на Советот за стабилизација и за асоцијација, и **Заедничкиот парламентарен комитет за стабилизација и за асоцијација**, како заеднички форум каде што членовите на Собранието на Република Македонија и на Европскиот парламент разменуваат мислења за теми од заеднички интерес.

Во согласност со завршните одредби, **Спогодбата за стабилизација и за асоцијација е склучена на неопределено време и останува во сила и по истекот на десеттата година од нејзиното спроведување**, односно ќе важи сè додека една од страните не побара повлекување. ССА ќе важи сè додека не се замени со **пристапен договор**, во случај за членство на Република Македонија во ЕУ.

Спроведување на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација

Континуитет во спроведувањето

Континуираното и доследно спроведување на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација и на Привремената спогодба за трговија изминатите десетина години ги втемели овие правнообврзувачки документи, со сите нивни аспекти, во основите на нашиот политички и правен систем, ги насочуваше економските и трговските политики и ги дефинираше клучните секторски политики. При тоа **реформите од највисок приоритет**, од политички, економски или секторски карактер, како, на пример, оние за креирање слободен пазарен економски амбиент и систем на социјална еднаквост, почитување на фундаменталните човекови права, реформите во правосудниот систем и полицијата, реформите во јавната администрација и др. **беа во фокусот на сите владини и собраниски состави, независно од политичките и од коалициските платформи.**

Пресретнување на политичките и на економските критериуми

Доследното спроведување на ССА, почитувањето на сите меѓународно-правни обврски и на **Копенхашките политички критериуми**, вклучително и духот на **Охридскиот рамковен договор** и активната партиципација во сите **регионални иницијативи**, и пресретнувањето на **економските критериуми** придонесоа Република Македонија денес битно да се разликува од тоа како изгледаше во 1991 година, односно во 2001 година. **Политичкиот дијалог** со Европската Унија и нејзините земји-членки се користи како платформа за подобро меѓусебно разбирање и артикулирање на нашите ставови и интереси, додека **преку дефинираните политички критериуми** се насочуваа и диктираа реформите во политичкиот и во правниот систем на државата, со видлив напредок кој резултираше со генерална констатација за **задоволително пресретнување на Копенхашките политички критериуми**. Преку спроведувањето на ССА во делот на **економските и трговските односи**, последователно се придвижија и реформите што ја приближуваат земјата кон исполнување и на **Копенхашките економски критериуми**. Националната економска политика директно се „врзува“ за економската политика на ЕУ, вклучително и приспособување кон новите инструменти за координација и за надзор, особено по глобалната

финансиска криза. Во текот на спроведувањето на САА и како резултат на нашиот континуиран напредок во процесот на евроинтеграција, Република Македонија во 2005 година се стекна со **статус на земја-кандидат**, од 2009 година обезбеди слобода на движење, односно **визна либерализација** во шенген-зоната, а заслужи и **препорака за почеток на пристапните преговори** од страна на ЕК, исто така, од 2009 година (повторена во 2010, 2011, 2012, 2013 година).

Унапредување на трговските односи

Несомнено е дека спроведувањето на ССА и на Привремената спогодба за трговија и трговски односи со ЕУ изминатиот период **придонесе за динамизирање на развојот на нашата економија** и на нашето индустриско и земјоделско производство, како и сè позначајните услужни дејности. Воопшто релациите на нашето стопанство со ЕУ се зајакнаа и продлабочија, а ориентацијата на трговските односи очекувано се пренасочи кон пазарот на ЕУ, при што во периодот од 2001 до 2011 година постепено е воспоставена **зона на слободна трговија** меѓу Република Македонија и Европската Унија. За **илустрација на ефектите од ССА, само низ призмата на обемот на трговска размена** (извор: Еуростат, податоци 2012) може да се забележи дека **во 2002 година извозот од Република Македонија во ЕУ изнесува 613 милиони евра за во 2007 година** (само 3 години по стапувањето во сила на ССА и 6 години по стапувањето во сила на Привремената спогодба) да се зголеми тројно и да изнесува **1.859 милиони евра, односно во 2012 година да достигне до 2.126 милиони евра**, што претставува **пораст од 247 процентни поени**, мерено 2012/2002 година. Во исто време **увозот од ЕУ во Република Македонија во 2002 година изнесувал 1.404 милиони евра за во 2007 година да достигне 2.080 милиони евра, односно во 2012 година да изнесува 3.300 милиони евра**, што претставува **пораст од 135 процентни поени**. Евидентно е дека, и покрај тоа што сè уште имаме трговски дефицит во трговската размена со ЕУ, **динамиката на порастот на нашиот извоз во ЕУ е значително побрза од динамиката на порастот на увозот од ЕУ**, што, секако, се должи, меѓу другото, и на преференцијалните услови што ги нуди ССА. Во прилог на **ефектите од спроведувањето на ССА** одат и статистичките податоци (извор: Еуростат, податоци 2012) во однос на **ориентацијата на нашата трговска размена (извоз-увоз)**, при што **54,5% од вкупниот обем на нашиот извоз е насочен кон пазарот на ЕУ**, 12,2% кон Косово, 7,6% кон Србија, 3,3% кон Украина, 3,0% кон Кина итн., **додека 74% од нашиот увоз е од земјите-членки на ЕУ**, 7,9% од Србија, 4,9% од Турција, 2,2% од Хрватска, 1,6% од Кина итн.

Усогласување на законодавството

Спроведувањето на членот 68 од ССА децидно налага усогласување на целокупното постојно и идно национално законодавство со тоа на ЕУ (acquis communautaire), а паралелно со тој процес и градење институционални капацитет за негова ефикасна примена. Преку **усогласувањето на законодавството на Република Македонија со тоа на ЕУ** се реализира градуелна апсорпција на целосниот корпус на **европското законодавство** со што се обезбедува правна подлога за активно учество на Република Македонија во идниот развој на правото на ЕУ, по стекнувањето на полноправното членство во ЕУ. **Македонија веднаш по потпишувањето на ССА и на Привремената трговска спогодба** континуирано, систематски, организирано и доследно влезе во процесот на апроксимација, што до денес резултира со **транспозиција на над 2.300 прописи на ЕУ (регулативи, директиви, одлуки)** во нашето национално законодавство, и тоа во над **350 нови законски и над 1.800 подзаконски акти**. Јасната заложба за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ во изминатиот период се втемели во **Законот за Владата на Република Македонија**, како и **деловничките одредби на Собранието на Република Македонија и Деловникот за работа на Владата на Република Македонија**, додека, пак, **Секретаријатот за законодавство** доби нова надлежност за оценка на усогласеноста на прописите со законодавството на ЕУ. Подготвувачите на правните прописи што се предмет на усогласување со правото на ЕУ задолжително приложуваат **изјава за усогласеност** на новите

правни прописи со европското законодавство. Низ оваа процедура сиве овие години Република Македонија го презема законодавството на ЕУ како **референтен модел** при подготвувањето на сите нови правни прописи. Дополнително, вклученоста во процесот, односно учеството на **академската јавност, судиите, обвинителите, економските субјекти, невладиниот сектор** обезбедуваат поефикасно спроведување на правните прописи. Резултатите од процесот на усогласување на нашето право со правото на ЕУ несомнено ќе беа и подобри доколку Советот на ЕУ обезбедеше консензус околу нашето напредување во **Втората фаза од спроведувањето на ССА**, односно доколку се донесеше одамна заслужената **одлука**, Република Македонија **да ги почне пристапните преговори**.

Превод на европското право

Успешноста и динамиката на процесот на усогласување на законодавството зависат од квалитетот на **преводот на европските прописи**. Република Македонија од самиот почеток воспостави функционален и ефикасен систем на преведување на правните прописи на ЕУ, што, всушност претставува **подготвување на македонската верзија на европското законодавство**, која ќе се втемели во националниот правен систем. Преку спроведувањето на ССА, а, пред сè, заради потребата од забрзување и на процесот на транспозиција на правото на ЕУ во нашиот национален систем, Република Македонија обезбеди високопрофесионален **превод на над 8.000 правни акти на ЕУ** (регулативи, директиви, одлуки и сл.), односно превод на македонски јазик на **околу 87.000 страници** правен текст од јазиците на членките на ЕУ.

Планирање и надзор

На годишна основа Владата на Република Македонија подготвува **Програма за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ (НПАА)**. Во неа се дава детален преглед на активностите за приближување на мерките на ЕУ кои се предмет на транспозиција во националните закони, надлежните институции и роковите на спроведување. Во **почетната фаза од спроведувањето на ССА**, Програмата за усогласување беше поедноставна и со помал број активности за да созрее и еволуира во сеопфатен, комплексен, детален план кој ја детерминира рамката на дејствување на Владата во сите нејзини сектори и во сите нејзини институции, но и ги диктира динамиката и опсегот на работата и на Собранието на РМ. Нашата национална економска политика, пак, како платформа за дијалог со ЕУ се насочува преку **тригодишните претпристапни економски програми**. **Надзорот на процесот на усогласување на законодавството и неговото спроведување**, односно надзорот над спроведувањето на Националната програма за усогласување на националното со европското законодавство (НПАА), е добар пример за воспоставен функционален систем со директни повратни оперативни ефекти. Спроведувањето на НПАА, вклучително и на ССА, е **редовна точка на седниците на Владата**, како генератор на нејзините активности и коректор за нејзините насоки и приоритети.

Компетентна и ефикасна администрација

Успешното спроведување на ССА не би било можно без **компетентна и професионална администрација**, при што постојаното јакнење на капацитетот на институциите е клучен фактор за ефективна примена на правото на ЕУ во националниот правен систем. Крајната цел е изградба на **јавна администрација која ќе биде способна да го понесе товарот на интеграцијата во Европската Унија**, а потоа и **обврските што произлегуваат од членството**. Ова е врвен приоритет, кој хоризонтално ги врзува сите секторски реформи во процесот на европската интеграција и е суштествен фактор на нивниот успех. Република Македонија континуирано, стратегиски и систематски спроведува **реформи во делот на администрацијата**, вклучително и низ специјализирани обуки за развивање специфични способности за спроведување на ССА, односно примена на европското право и добрите

практики. Со реформите се опфатени државната, локалната и јавната администрација, како и правосудниот систем и органите што обезбедуваат примена на правото, полицијата и на инспекциските служби.

Информираност на јавноста

Спроведувањето на ССА и реформите што континуирано се спроведуваат неминовно бараат донесување одлуки што задираат во **политичкиот, социјалниот и во економскиот систем**, со што битно се влијае врз начинот и врз квалитетот на животите на сите граѓани. Затоа е од исклучителна важност **јавноста да биде навреме и целосно информирана за одлуките**, причините за нивно донесување, користа и за трошоците што, најверојатно, ќе произлезат од нив. На тој начин јавноста се охрабрува да учествува во процесот и да биде проактивно ангажирана и вклучена во него. Во моментот, огромно мнозинство од населението го поддржува полноправното членство во Европската Унија и покрај варијациите во последно време под ударот на негативните случувања во и околу Европската и Монетарната унија.

Управување и координација на спроведувањето на ССА

Во текот на изминатите години спроведувањето на комплексната Спогодба за стабилизација и за асоцијација (од 2004 година), односно на Привремената трговска спогодба (од 2001 година), профилираше посебни надлежности на постојните надлежни институции, формирање нови национални институции, дефинирање тела и процедури за меѓуинституционална соработка и координација и воспоставување заеднички тела на Владата и на Собранието на РМ со Европската Унија, Европската комисија и Европскиот парламент, преку кои се следи и се насочува спроведувањето на ССА. Институционално, структурата за управување со процесот на европска интеграција почна да се развива пред речиси дваесет години. Континуитетот и професионалноста, како основа за акумулација на знаења и на искуство, овозможи негова стабилност и надоградба, во насока на проширување и продлабочување на ингеренциите и на задачите, но и подобрување на неговата оперативност и ефикасност. Во 2001 година постојниот систем природно ја презеде одговорноста за координација на спроведувањето на ССА и таа функција успешно ја обавува во сиот изминат период. При тоа, структурата во целост кореспондира со сите државни институции и функции, преку инкорпорирање на ССА во нивните уставни и законски ингеренции, во сферите кои задираат во сегментите на спроведувањето на ССА.

Посебни надлежности

Претседателот на Република Македонија, како највисока институција со надлежности во сферата на надворешната политика, преку обезбедувањето политика на „еден глас“, има значајно место и влијание врз целиот процес на европска интеграција, вклучително и врз спроведувањето на ССА. **Собранието на Република Македонија, пак**, со својата клучна улога во процесот на донесување нови законски акти доби улога да обезбеди тие да се целосно усогласени и хармонизирани со законодавството на Европската Унија. Собранието во овој процес е помогнато од **Комисијата за европски прашања во рамките на Собранието на Република Македонија**, која, меѓу другото, е задолжена за следење на исполнувањето на обврските кои произлегуваат од договорните односи меѓу Република Македонија и Европската Унија, како и од **Националниот совет за европска интеграција** како специјално тело за надгледување на процесот за европска интеграција, претседавано од страна на претставник на опозицијата, со учество во неговата работа и на претставници на граѓанското општество, како платформа за обезбедување инклузивност на процесот. **Владата на Република Македонија** во процесот на европска интеграција, несомнено има централна и најодговорна улога, односно има задача да ги утврди стратегиските приоритети, кои ги вградува во својата годишна програма за работа и за нив да обезбедува финансиска поддршка со средства од Буџетот на Република Македонија и од други извори. Владата, исто така,

е директен партнер во комуникацијата со релевантните институции на ЕУ. Како потврда на својата посветеност кон процесот на интеграција и спроведување на ССА, Владата назначува **заменик-претседател надлежен за европски прашања** (од 1996 година наваму), со што дава висока политичка тежина на севкупниот процес на европска интеграција и на спроведувањето на ССА. Заменик-претседателот на Владата надлежен за европски прашања е министер надлежен за управување и за координација на процесот на европската интеграција. Стручно-административната поддршка во оваа насока се обезбедува преку Секретаријатот за европски прашања. **Министерството за надворешни работи** е надлежно за промовирање на нашите надворешно-политички цели, афирмација на постигнатите резултати и за обезбедување надворешно-политичка поддршка за интеграцискиот процес на Република Македонија. Во оваа насока е неопходно навремено обезбедување, но и трансфер, дистрибуција и презентирање на сите политички, стратегиски и оперативни информации и позиции врзани за европската интеграција, преку **Мисијата на Република Македонија при ЕУ во Брисел**, до сите наши структури во земјите-членки на ЕУ, до сите амбасади на земјите-членки на ЕУ во земјава и до сите други европски структури. МНР обезбедува поддршка на надворешно-политичкиот аспект на интеграцијата, со посебен акцент на политичкиот дијалог, регионалната соработка, договорните односи со ЕУ и нејзините земји-членки, земјите-пристапнички, сега веќе нови членки, земјите-кандидати, земјите-соседи и членки на Процесот за стабилизација и за асоцијација. **Секторот за европска интеграција**, а подоцна **Секретаријат за европски прашања на Владата**, под директна надлежност на ЗПВРМ за европски прашања, има задача да го организира, координира и синхронизира процесот на европска интеграција. Најзначајните активности на Секретаријатот се однесуваат на следење на спроведувањето на спогодбите со ЕУ, хоризонтална координација на приближувањето на домашното законодавство кон законодавството на ЕУ, поддршка и насочување на процесот на подготовка на институциите за функционирање во ЕУ, превод на европските прописи, насочување на фондовите на ЕУ и координација на странската помош, како и информирање и публицитет во врска со ЕУ и со процесот на европска интеграција.

Меѓуресорска координација

Владата на Република Македонија има воспоставен **институционализиран систем на меѓуресорска координација на процесот на европска интеграција** на повеќе нивоа. Покрај редовните надлежности на Владата на РМ, заменик-претседателот задолжен за европски прашања и на Министерството за надворешни работи, во насока на обезбедување координиран и синхронизиран пристап во реализацијата на нашите обврски од процесот на интеграција во ЕУ, вклучително и спроведувањето на ССА, беа формирани нови, целосно оперативни и функционални тела. Во **Работниот комитет за европска интеграција**, претседаван од страна на заменик-претседателот на Владата надлежен за европски прашања, се членови државните секретари од сите министерства, како и претставници на други клучни државни органи (Управа за јавни приходи, Царинска управа, Народна банка на РМ, Завод за статистика и др.). Работниот комитет функционира како оперативна структура во која се разгледуваат значајни прашања од областа на европска интеграција (спроведување спогодби со ЕУ, следење на Процесот за стабилизација и за асоцијација, хармонизација на законодавството, превод на законски правни акти, координација на странска помош) и се разгледуваат предлози и решенија за интензивирање на интегративниот процес. Воспоставен е и **Поткомитет на Работниот комитет за европска интеграција за приближување кон законодавството на Европската Унија**, во кој се координираат оперативните насоки во функција на реализација на програмата за работа на Владата, синхронизирана со НПАА, односно спроведувањето на ССА и користењето на фондовите од ЕУ. Формирани се и специјални **работни групи и подгрупи за усогласување со европското законодавство**, следејќи ја структурата на 35 поглавја на европското законодавство. Во нивната работа учествуваат претставници од министерствата, научните институции, Стопанската комора, Секретаријатот за законодавство и други субјекти.

Заеднички тела за следење на спроведувањето на ССА

По стапувањето во сила на ССА, од 1 април 2004 година, во согласност со нејзините одредби, се формирани заеднички тела меѓу Република Македонија и Европската Унија, и тоа **Совет за стабилизација и за асоцијација**, кој се состанува еднаш годишно во Брисел на ниво на министри за надворешни работи, како форум за политички дијалог за најосетливите политички прашања поврзани со процесот на интеграција и спроведувањето на ССА; **Комитет за стабилизација и за асоцијација**, кој, исто така, се состанува еднаш годишно, наизменично во Брисел и во Скопје, со **седум поткомитети**, како помошни тела, покривајќи различни области од ССА преку кои се следат сите детални технички аспекти на спроведувањето на ССА и **Специјалната група** за следење на реформата на јавната администрација; **Заедничкиот парламентарен комитет за стабилизација и за асоцијација РМ-ЕУ**, како форум каде што парламентарците разменуваат мислења, дискутираат за одделни прашања и ги разгледуваат перспективите за интегрирање на Македонија во Европската Унија.

Трошоци и финансиска поддршка за спроведување на ССА

Спроведувањето на ССА предизвикува **директни и индиректни финансиски последици** врз нашиот буџет и врз нашата економија, односно економските оператори. **Трошоците за спроведување на ССА** и воопшто за реализација на нашата стратесиска цел за целосно интегрирање во ЕУ е речиси невозможно да се пресметаат, но сосема е јасно дека тие се **извонредно високи**. Товарот над **националниот буџет**, во форма на **директни трошоци** за спроведување на реформите, дефинирање на новата секторска политика, превод на европското право, подготвување на новите прописи, подготовка на постојните и воспоставување нови институции и отворање нови работни места, поврзување со европската инфраструктурна мрежа, бара високи државни инвестиции и вложувања. На тоа треба да се додадат инвестициите и трошоците на економските оператори, како **индиректни трошоци** за целокупното стопанство, кое мора да инвестира постојано и интензивно заради пресретнување на новите стандарди за безбедност и квалитет на производите, воведување современи технологии и подобрување на конкурентноста на своите производи на домашниот, регионалниот и на европскиот пазар. Во трошоците на интеграцијата, односно во спроведувањето на ССА и на Привремената трговска спогодба, секако, треба да се земат предвид и **загубените приходи во форма на царини, даноци и акцизи** поради либерализацијата на трговските односи со ЕУ и отворањето на нашиот пазар за европските производи.

Во најголем дел таквите трошоци паѓаат **на товар на националниот буџет и на товар на економските оператори**, додека еден помал дел се компензира преку **фондовите на ЕУ** за поддршка на процесот на интеграција. Спроведувањето на ССА беше поддржано, на почетокот, преку **програмата ФАРЕ (1991-1999)** со околу **25-20 милиони евра** годишно, потоа преку **програмата КАРДС (2000-2006)** со околу **40-45 милиони евра** годишно и преку **програмата ИПА (2007-2013)** со околу **80-85 милиони** годишно. Под одредени услови, на почетокот од спроведувањето на ССА се користеа и **донации и заеми** за обезбедување на платниот биланс и макроекономската стабилност, а во време на косовската криза и внатрешната тензија, исто така, и **директна буџетска поддршка** и средства за обнова на последиците од кризата и за имплементација на Охридскиот рамковен договор. Помошта преку фондовите на ЕУ е целно одредена и приоритетно фокусирана на техника помош и инвестиции со цел пресретнување на зголемените трошоци за спроведување на реформите и исполнување на политичките и на економските критериуми. За усогласување на законодавството и за подготовка на администрацијата за идното членство во ЕУ, како и за подобрување на нашата инфраструктура, се користат и инструментите **ТАИЕКС, Твининг**, аранжманите и учеството во **програмите и во агенциите на Унијата**. Поддршката за спроведување на ССА преку фондовите на ЕУ продолжува и натаму преку **програмата ИПА2 (2014-2020)**, со потенцијал за користење околу **85 милиони евра** годишно.

Во текот на последните неколку години од имплементацијата на фондовите на ЕУ, успешно е воспоставен комплексен национален систем за **планирање, програмирање и за надзор**, како и за **децентрализирана имплементација** на расположливите фондови на ЕУ. Системот е комплементарен со функциите на Делегацијата на ЕУ во земјава и од година во година покажува напредок во степенот на апсорпција на расположливите средства.

Ана Линд, министер за надворешни работи на Шведска и претседател на Европскиот совет разговара со Љубчо Георгиевски, премиер на РМ и Срѓан Керим, министер за надворешни работи на РМ и Кристофер Патен, член на Европската комисија пред потпишувањето на Договорот за стабилизација и асоцијација. Македонија беше првата земја од Западен Балкан која успешно ги заврши преговорите и потпиша таков договор со ЕУ.

Претставници од Европската унија и Република Македонија, прв ред (лево кон десно) Срџан Керим, Љубчо Георгиевски, Ана Линд, Хавиер Солана, Кристофер Патен, последен ред (лево кон десно) Бедредин Ибраими, Зоран Крстевски, протокол, Арбен Џафери, Ристо Гуштеров, и Бранко Црвенковски се собраа за официјалното потпишување на Договорот за стабилизација и асоцијација во Луксембург.

Одговори на прашалникот

Д-р Фатмир Бесими,
заменик претседател на
Владата на Република Македонија за европски прашања

Опишете како ССА ги поддржа заложите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

Потпишувањето на Спогодбата за социјализација и за асоцијација (ССА) се случи токму во политички најтурбулентната година за Македонија. Со посредство на САД, ЕУ и на НАТО, во истата година, од една страна, се потпиша Охридскиот рамковен договор, како нов темел за развивање на внатрешните меѓунационални односи, а, од друга страна, се потпиша Спогодбата, со која се отвори перспективата на земјата за целосно спроведување во ЕУ. Оттогаш, па до денес, во рамките на Спогодбата, Македонија работи напорно и упорно во насока на исполнување на Копенхашките политички критериуми, во кои е сместено и исполнувањето на целите што се договорени со Охридскиот договор. Цврсто верувам дека исполнувањето на политичките критериуми не е цел сама за себе, туку историска и суштинска потреба за натамошен развој на македонското мултинационално и мултиконфесионално општество.

Дополнително, спроведувањето на спогодбата ги одрази цврстите заложби за поголем развој на граѓанското општество, се иницираше процес на реформа на јавната администрација, а беше спроведена и сеопфатна реформа на правосудството. Зголемената соработка со ЕУ во делот на правдата и внатрешните работи придонесе кон подобрување на превенцијата и борбата против корупцијата и организираниот криминал и воопшто кон јакнење на принципите на владеење на правото.

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската Унија, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

Спогодбата за социјализација и за асоцијација (ССА), веднаш по потпишувањето, почна процес на усогласување на нашето законодавство со законодавството на ЕУ, кој постепено ја промени физиономијата на нашето општество. Масовен процес, кој буквално не остави никого настрана, од Владата и целокупната извршна власт, која низ новите политики и законски проекти го преуреди целиот систем, преку Собранието низ кое поминаа повеќе стотици законски прописи, длабоките реформи во судскиот систем и реформите во администрацијата, до широкиот ангажман на академската и експертската заедница и чинителите на граѓанскиот сектор. Целата земја овие години пулсира низ интеграцискиот процес и низ словото и механизмите на Спогодбата. Иако масовен, процесот на усогласување на законодавството е добро планиран, преку Националната програма за усогласување на законодавството (НПАА), добро набљудуван, преку работните тела и комисиите на Владата и на Собранието, и, според мене, добро организиран и управуван преку Секретаријатот за европски прашања. Усогласеноста на националното законодавство со законодавството на ЕУ е потврдена и со последната Стратегија за проширување,

во која се наведува дека земјата има постигнато висок степен на усогласеност во однос на тоа каде е во пристапниот процес и дека има постигнато напредок во подобрувањето на способноста за исполнување на обврските од полноправно членство. Македонија веќе одамна покажа дека е политички зрела и институционално подготвена за следниот чекор, а тоа е почеток на пристапните преговори.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија меѓу ЕУ и Република Македонија.

Спогодбата за социјализација и за асоцијација (ССА) и Привремената спогодба за трговија, преку преференцијалниот асиметричен третман на нашите производи, од една страна, обезбедија поволни услови за нашиот извоз и подобра конкурентност на нашите производи на пазарот во ЕУ, а, од друга страна, пак, обезбедија да биде амортизиран конкурентскиот удар врз нашиот пазар од високотехнолошки развиеното производство на ЕУ. Тоа значеше добивање временски простор за инвестирање во подобрувањето на продуктивноста на нашите производители, но и за развивање соодветна секторска политика за стимулирање на развојот на производителите кои имаат одредена компаративна предност на пазарот на ЕУ. По потпишувањето на ССА меѓу Република Македонија и ЕУ, обележен е раст на обемот на стоковната размена меѓу Република Македонија и земјите-членки на ЕУ. Во 2005 година, извозот со ЕУ изнесуваше 1,084,151 илјади американски долари, во 2010 година извозот со ЕУ изнесуваше 2,025,241 илјади американски долари. Во 2005 година учеството на земјите-членки на ЕУ во извозот беше 53,1%, во 2010 година 61,3%. Исто така, странските директни инвестиции обележија голем раст од 100,4 милиони евра во 2003 година, до 506,0 милиони евра во 2007 година, пред почнување на глобалната економска криза. Хармонизирањето на нашата економија со економијата на ЕУ е во прогрес и, секако, ќе трае и натаму имајќи предвид дека и економијата на ЕУ се развива и се менува, односно неминовно се приспособува на глобалните економски текови. Македонија преку телата на ССА има редовен и стабилен дијалог со ЕУ и со Европската комисија во врска со нашата економска политика и нивното континуирано насочување кон економската политика на ЕУ, користејќи ја како подлога Претпристапната економска програма.

Опишете како со ССА се постигна регионална соработка во областите што се опфатени со неа.

Фактот дека спогодби за стабилизација и за асоцијација потпишаа сите држави од регионот, освен Косово, чии преговори со ЕУ се во тек, и дека во сите спогодби едно од клучните поглавја е тоа кое насочува кон регионална соработка на хармонизирана платформа, говори недвосмислено за важноста на регионалната соработка. Дополнително, неопходен предуслов за натамошен развој на односите меѓу земјите од регионот и ЕУ беше склучувањето договори за соработка со секоја земја од Процесот за стабилизација и за асоцијација по склучувањето спогодби за стабилизација и за асоцијација. Такви договори се склучени со Хрватска, Србија, Албанија и со Црна Гора и тие опфаќаат соработка во делот на политички дијалог, основање слободна трговска зона меѓу страните, заемни концесии во однос на движење на работници, основање друштва, давање услуги, тековни плаќања и движење на капитал, соработка во други области, итн. По сите војни и разурнување од последната декада од минатиот век, првата декада од новото столетие на нашите простори е обележана со обновени врски, свежа комуникација, нови регионални инфраструктурни проекти и подобро разбирање. Се разбира, последиците од конфликтите не исчезнуваат преку ноќ, ниту, пак, штетите се поправаат сами од себе. Само долгорочна визија, добра волја и подготвеност за простување и компромиси можат да резултираат со развој на секоја земја одделно, а со тоа и на целиот регион. Да не забораваме, сите земји од нашиот регион се мали, по територија и по број на жители, а нашите микроекономии се само незначителен дел од процентот на трговската размена на ЕУ. Но, ССА нуди простор за нашите економии да го забрзаат својот развој преку регионална соработка и користење на поединечните или регионалните трговски преференцијали.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и за користење на кохезивните и на структурните фондови во иднина.

Спогодбата за стабилизација и за асоцијација, следена од финансиските инструменти кои се развиваа овие години (ФАРЕ, КРДС, ИПА), успеа да поттикне развој на нашите административни капацитет за планирање и апсорпција на расположивите фондови. Обврските и реформите што ги налагаше ССА во сите области изминатиот период нè поттикнаа да дефинираме десетици и десетици нови стратегии, акциски планови, да го утврдиме редоследот на приоритетите и да ги насочиме расположивите национални фондови и фондови од ЕУ кон реализација на стратешките цели. При тоа беше неминовно да се развиваат и капацитети за планирање, координација и спроведување големи и сложени проекти, било да се работи за инфраструктура или за длабоки системски реформи. Се разбира, процесот на градење на институционалните капацитети и совладувањето нови методи и техники ќе трае и натаму бидејќи во секоја нова фаза од процесот на интегрирање се отвораат нови можности, но и се испречуваат нови предизвици. Нашата енергија ја насочуваме кон што поефикасно спроведување на расположивите средства, но и за подготовка за следниот предизвик, а тоа е користење на структурните и на кохезивните фондови во иднина.

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА потпишана меѓу ЕУ и Република Македонија?

Ако го споредиме животниот стандард меѓу земјите-членки на ЕУ и земјите од Западен Балкан, ќе се забележат многу разлики. Во 2008 година, БДП по жител на земјите од еврозоната изнесуваше околу 30.000 евра, додека БДП по жител на земјите од Западен Балкан за таа година беше околу 5.000 евра. Исто така, постојат значајни разлики во стапката на невработеност. Просечната стапка на невработеност во еврозоната е 8-9%, додека просечната стапка на невработеност во земјите од Западен Балкан надминува 21%. Овие податоци покажуваат значителни разлики меѓу земјите од Западен Балкан и земјите-членки на ЕУ. Во 2000 година пред потпишување на ССА, стапката на невработеност во Република Македонија беше 32,2% за да се намали на 30,5% во 2001 година и 28,6 % во 2013 година. Со цел приближување кон економијата на земјите-членки на ЕУ, Западен Балкан, вклучително и Македонија, треба да се развива со побрз ритам и да стане поконкурентен.

Сакам да нагласам дека процесот на стабилизација и на асоцијација, кој беше основан во 1999 година, беше наменет како механизам кој би ги обезбедил европската перспектива на земјите од Западен Балкан и политиката на ЕУ кон Западен Балкан. На тој начин овие земји беа вклучени во прогресивно партнерство насочено кон стабилизација на регионот и создавање слободна трговска зона.

Десетгодишното доследно спроведување на Спогодбата и реализацијата на сите наши преземени обврски не може да не се смета за успех. Воспоставените функционални институционални механизми обезбедија непречен и континуиран дијалог на сите нивоа со ЕУ и насоки за дефинирање и за спроведување сеопфатни и длабоки реформи во сите области опфатени со ССА. Користењето на финансиските инструменти, особено низ системот на децентрализирано спроведување, со што се зголеми нашата сопственост над средствата, помогна за успешно спроведување на многубројни проекти со видлив ефект. Целосната трговска либерализација создаде простор за нови инвестиции и зголемување на производството и на извозот. За да се комплетира позитивниот впечаток од десетгодишното спроведување на Спогодбата, потребни се уште поголеми напори и работа за да се овозможи формален премин во втората фаза од ССА, со што ќе се обезбеди и целосна реализација на сите договорни обврски. Цврсто верувам дека во најкраток можен рок ќе ги почнеме и долгоочекуваните пристапни преговори бидејќи сум убеден дека за Република Македонија нема друга опција освен да биде член од европското семејство, каде што и припаѓа.

М-р Никола Попоски,

министер за надворешни работи на Република Македонија

Опишете како ССА ги поддржа заложите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

Спогодбата за стабилизација и за асоцијација во глава VII – Правда и внатрешни работи - ги содржи клучните договорни обврски и насоки по однос на исполнувањето на политичките критериуми – зајакнување на институциите и владеење на правото, со особен фокус на обезбедување на независноста на правосудството, унапредување на неговата ефикасност и обука на судиите и на обвинителите. Во изминатиот 10-годишен период се обезбеди одвивање редовен дијалог меѓу РМ и ЕУ за исполнување на политичките критериуми (вклучително и преку телата на ССА – Советот, Комитетот и поткомитетите).

Македонија спроведе темелна реформа на правосудството во периодот од 2004 до 2010 година, во чии рамки беа вклучени значителни измени на Уставот, донесување на Законот за судови и Законот за Судски совет, воспоставување на Академијата за обука на судии и обвинители, воведување построги професионални критериуми за вршење на судската и на обвинителската функција, формирање на Управен суд, извршување на судските пресуди од страна на професионални извршители, намалување на заостатокот на судски пресуди, воведување бесплатна правна помош и медијација, воведување автоматизиран систем за управување на судските предмети и е-правда, како и целосна реформа на кривичното законодавство и реформа на полицијата.

Во областа на антикорупциската политика, законодавната рамка во најголема мера е комплетирана и претрпе повторени рунди на ГРЕКО евалуација во периодот од 2002 година. Формирани се бројни национални тела и агенции, кои се вклучени во борбата против корупцијата, и зајакнат е административниот капацитет. Развиено е досие на постигнувања за покренатите кривични постапки, обвиненија и пресуди од страна на органите на прогонот и судовите, како и за превентивните активности на Државната комисија за спречување на корупцијата.

Во 2000 година беше усвоен Законот за државни службеници, кој ги регулира статусот, правата, обврските, одговорноста и системот на плати на државните службеници. Во тек е сеопфатна реформа на системот на јавна администрација заснована врз принципите на транспарентност, заслуги и правична застапеност. Континуирано се унапредува и управното законодавство (Закон за општа управна постапка, Закон за управни спорови, Закон за управна инспекција).

Уставната и законодавната рамка на РМ се во согласност со Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, која е во сила во РМ од 1997 година. Во 1997 година е воспоставен Народниот правобранител, додека законодавството за заштита на личните податоци влезе во сила во 2005 година кога беше воспоставена и Дирекцијата за заштита на личните податоци.

За спроведувањето на Охридскиот рамковен договор, потпишан во 2001 година, беа усвоени 15 уставни амандмани и беше извршена промена на Преамбулата на Уставот. Усвоени се и околу 70 закони, со кои беа спроведени принципите изложени во договорот.

Во последните пет последователни препораки на Европската комисија за почеток на преговорите со РМ е констатирано дека земјата ги исполнува Копенхашките политички критериуми и дека континуирано се постигнува напредок во сите приоритетни подрачја во делот на демократијата и владеењето на правото.

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската Унија, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

Спогодбата за стабилизација и за асоцијација понуди систематизирана рамка за усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ, како и за институционално реструктурирање во согласност со клучните административни структури на ЕУ. Приоритетите за правно усогласување утврдени во ССА го водеа процесот на правна апроксимација, кој беше доследно приоритизиран во европските/пристапните партнерства.

Врз основа на Спогодбата, беа развиени механизми/национални планови за усогласување на законодавството и за градење на институциите. Од стекнувањето кандидатски статус, Владата на Република Македонија секоја година подготвува Национална програма за усвојување на правото на ЕУ, која ја дефинира динамиката на усвојувањето на европското законодавство, стратегиските насоки, политиката, реформите, структурите, ресурсите и роковите што треба да се реализираат за Република Македонија да ги исполни условите за членство во ЕУ.

Македонските институции демонстрираа висок степен исполнителност и самоиницијативност што се однесува до законодавното програмирање. Европската комисија во своите извештаи за напредокот констатираше дека Република Македонија веќе постигна високо ниво усогласеност во споредба со фазата во која се наоѓа од пристапниот процес и дека континуирано напредува во унапредувањето на способноста да ги преземе обврските од членство во Унијата.

Спроведувањето на Спогодбата поттикна промени во постојните институции во државата, како и основање голем број нови институции. Тие веќе се етаблирани и фокусот е врз генерирање кредибилно досие на постигнувања при спроведувањето на нивните надлежности.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија меѓу ЕУ и Република Македонија.

Со стапувањето во сила на Спогодбата, комплетно се либерализира надворешната трговија. Спроведувањето на Привремената спогодба (која се спроведуваше и пред ратификувањето на ССА од сите земји-членки на ЕУ) и подоцнежното спроведување на протоколите со кои се регулираше меѓусебната трговија со Европската Унија придонесоа за унапредување и за продлабочување на трговската размена на нашата земја со Унијата. Слободната економска зона со ЕУ е воспоставена на 1 јануари 2011 година.

Во првата фаза од спроведувањето на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација се елиминираа државните монополи во областа на телекомуникациите и се зајакна заштитата на конкуренцијата на пазарот. Прво беше формирана Монополската управа во состав на Министерството за економија, која со донесувањето на Законот за заштита на конкуренцијата се трансформира во Комисија како независен државен орган надлежен за заштита на конкуренцијата во Република Македонија. Од 2006 година и контролата на државната помош беше преземена од страна на Комисијата.

Стапувањето во сила на Спогодбата значеше и либерализирање на регулативата за основање претпријатија. Влезот во втора фаза од спроведувањето на Спогодбата (за што, во согласност со внатрешните процедури на ЕУ, треба согласност од Советот на ЕУ) ќе означи и поголема либерализација за основање претпријатија од странски лица. Втората фаза од спроведувањето на Спогодбата ќе означи и либерализација на голем дел од финансиските услуги.

Спроведувањето на Спогодбата имаше позитивни ефекти врз економијата на Република Македонија. Трговската либерализација, регулирањето на државните монополи и воспоставувањето рамноправни услови за стопанисување на економските субјекти придонесоа Република Македонија да биде сметана како де факто функционална пазарна економија (овој статус ѝ е признаен на Република Македонија од страна на Светската банка, но не и од страна на Европската комисија).

Опишете како со ССА се постигна регионална соработка во областите што се опфатени со неа.

Спогодбата за стабилизација и за асоцијација даде силен импулс и нова димензија во развивањето и во продлабочувањето на регионалната соработка. Во согласност со одредбите од членот 12 од Спогодбата, во изминатите 10 години се прошири договорната рамка за соработка со секоја земја од процесот за стабилизација и за асоцијација по склучувањето спогодби за стабилизација и за асоцијација со ЕУ. Договорите ги опфаќаат елементите на политички дијалог, основање слободна трговска зона меѓу страните, заемни концесии во однос на движење на работници, основање друштва, давање услуги, тековни плаќања, движење на капитал, соработка во други области, итн.

Со склучување договори за соработка, во контекст за пристапување во ЕУ, со Хрватска, Србија, Албанија, Црна Гора и со Турција се отвори широко поле за размена на искуства во евроинтеграцискиот процес. Со нив политичкиот дијалог и билатералните односи на земјите добија нов квалитет. Спогодбите предвидуваат институционални механизми за нивно спроведување и претставуваат одлична алатка за продлабочување на соработката за прашања поврзани со ЕУ и за справување со предизвиците од процесот на пристапување кон ЕУ.

Република Македонија активно учествува/ше во регионалните иницијативи, вклучително процесот за соработка во Југоисточна Европа, Советот за регионална соработка, Централноевропскиот договор за слободна трговија (ЦЕФТА), Централно-европската иницијатива (ЦЕИ) и СЕКИ – центарот во Букурешт, МААРИ – центарот во Скопје, и ги потпиша дополнителниот протокол за натамошна либерализација на земјоделството според Договорот на ЦЕФТА, Договорот за енергетска заедница и Спогодбата за европска заедничка воздухопловна област (ЕЦАА). Република Македонија продолжи да дава свој придонес кон мисијата АЛТЕА на ЕУ во Република Босна и Херцеговина. Седиште во Република Македонија имаат и Здравствената мрежа на земјите од ЈИЕ, Секретаријатот на мрежата на асоцијациите на локални власти на ЈИЕ (NALAS), Постојаната работна група за регионален рурален развој (SWG), а со свои претставници учествува и во Советот за регионална соработка. Република Македонија има статус на набљудувач во Дунавскиот процес, а целосно го поддржува макрорегионалниот пристап на соработка промовиран од Европската Унија и поднесе барање за вклучување во Јадранско-јонската макрорегионална стратегија.

ЕУ преку инструментите за финансиска помош во континуитет ја поддржува прекуграничната соработка. Република Македонија спроведе заеднички проекти со Република Грција, Република Бугарија, Албанија, а од неодамна преку прекуграничната соработка на ИПА е склучена спогодба за соработка со Косово.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и за користење на кохезивните и на структурните фондови во иднина.

Искористувањето на фондовите од ЕУ е во тесна корелација со приспособувањето на националната правна рамка на Република Македонија кон легислативата на ЕУ, што беше една од основните цели на Спогодбата. Оттука, произлегува дека динамиката на усогласување на правната рамка влијаеше врз зголемувањето на апсорпцискиот капацитет на државата за искористување на фондовите од ЕУ.

Република Македонија, раководејќи се во еден дел и од договорната рамка на Спогодбата, изгради институционална структура која овозможува ефикасно искористување на фондовите на ЕУ. Како државан-кандидат за членство од 2005 година, Република Македонија има пристап до сите пет компоненти на ИПА уште од 2007 година и го има децентрализирано раководењето со фондовите од ИПА кај сите компоненти, освен кај компонентата II. Заради исполнување на условите за делегирање на раководните овластувања од страна на Европската комисија, Република Македонија формираше сложен, но, истовремено, функционален систем на тела и на раководни лица.

Натамошното унапредување на способноста за изработка на сеопфатни и детални средни и долгорочни развојни планови и програми (т.е. економско програмирање) ќе биде критичен услов за успешно искористување на постојните фондови, како и на кохезивните и структурните фондови на ЕУ по зачленувањето.

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА потпишана меѓу ЕУ и Република Македонија?

На 1 април 2014 година се навршија десет години од стапувањето во сила на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација меѓу Република Македонија и Европската Унија (ССА). Спроведувањето на Спогодбата во изминатите десет години овозможи Република Македонија да постигне задоволително ниво на хармонизација со правната регулатива на ЕУ и да ги спроведе европските стандарди во областите предвидени со Спогодбата, што е од круцијално значење во процесот на интеграција во Европската Унија.

И покрај тоа што перспективата за членство отсуствува како непосредна цел во документот, Спогодбата претставува водач за остварување на стратегиската цел - членство во Европската Унија. Политичкото значење на Спогодбата се огледа и во фактот што спроведувањето на нејзините одредби е важен елемент во оценката на Европската комисија за напредокот на Република Македонија.

Д-р Андреј Лепавцов,

Амбасадор на Република Македонија во Европската Унија

Опишете како ССА ги поддржа заложите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

Несомнено е дека на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација може да се гледа, од политички и од историски агол, како на точка на прекршување во насока на придвижување на земјата кон остварување на стратегиската цел за членство во ЕУ. Првите десет години (1991-2000) од нашето осамостојување поминаа во напори за признавање на државата, проследени со опструкции и блокади, консолидирање на внатрешниот политички систем и во напори за воспоставување функционални институции, како и втемелување и градење на пазарната економија. Вторите десет години (2001-2010) и по потпишувањето на Спогодбата поминаа во напори за хармонизирање на меѓуетничките односи и градење на функционално мултиетничко и мултиконфесионално општество со целосен респект и исполнување на Копенхашките политички критериуми за членство во ЕУ. Нашиот Устав беше фундамент со јасна политичка ориентација, а Спогодбата генератор и насочник за потребните реформи во сите области, поддржана од фондовите на ЕУ што ни беа на располагање. Докажано е дека реформи се спроведуваат полесно во услови кога постои јасна цел, продуктивна рамка и финансиска поддршка за зголемените трошоци (секоја реформа чини пари).

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската Унија, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

Правната основа за усогласување на нашето законодавство со законодавството на ЕУ, која е дефинирана со Спогодбата, со нејзината ратификација во нашето Собрание, стана составен дел од националниот правен систем. Процесот беше целосно прифатен и респектиран во континуитет и од Владата на РМ и од Собранието на РМ. Владата подготви детален план за усогласување на законодавството, а точката за усогласување на законодавството и исполнување на критериумите за членство во ЕУ станаа составен дел на секоја сесија на Владата. На тој начин се разви и ефикасен механизам за надзор преку кој се следеа секој пропис и неговата усогласеност со законодавството на ЕУ. Стотици прописи поминаа и сè уште редовно поминуваат низ тој филтер и илјадници правни акти на ЕУ се веќе успешно транспонирани во нашиот правен систем. Неминовно, процесот беше следен и со соодветна стратегија и со планови за реформа на државната и на јавната администрација за да се изградат институционални капацитети за доследно и правилно спроведување на новите прописи.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија меѓу ЕУ и Република Македонија.

Продлабочениот и систематизиран политички дијалог, во рамките на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација, паралелно беше следен и со збогатен економски дијалог. На сите средби на Советот за стабилизација и за асоцијација, Комитетот за стабилизација и за асоцијација и, особено, на Поткомитетот за економски и за финансиски прашања се опсервираат економски теми кои директно задираат во начинот и во динамиката на хармонизирање на националните економски политики со економските политики на ЕУ. При тоа се имаат предвид и секојдневните промени што се случуваат во ЕУ, под ударот на финансиската криза и потребата за консолидирање на економиите на ЕУ, како и подобрување на нивната конкурентска способност на глобална сцена. Трговските односи, пак, се движат на линија на договорените рамки со Спогодбата за стабилизација и за асоцијација и со Привремената спогодба, што низ период од 10, односно 14 години, резултираше со целосна либерализирана трговска зона меѓу ЕУ и Македонија. Трговската размена е евидентно зголемена во овој период, но сега треба да се работи и на подобрување на структурата на таа трговска размена.

Опишете како со ССА се постигна регионална соработка во областите што се опфатени со неа.

Ако почетокот на 90-тите години на минатиот век беше одбележан со војни во нашиот регион, крајот на деведесеттите години со засилени напори на меѓународната заедница и на ЕУ за поставување основа за регионална соработка, почетокот на новото столетие и лансирањето на спогодбите за стабилизација и за асоцијација беа знак за конкретни мерки со конкретна цел и со конкретни средства за поддршка од страна на ЕУ. Тоа што пред Спогодбата беше сметано за тешкоостварливо, по потпишувањето на Спогодбата од речиси сите држави во регионот стана реалност. Европската перспектива што ја нуди Спогодбата, но само под услов на отворена регионална соработка која е еден од столбовите вградени во Спогодбата, е стимулот за воспоставување на раскинатите врски меѓу земјите во регионот и за градење нови врски. Денес сме сведоци за многубројни успешни регионални иницијативи, механизми и проекти. За истакнување е дека Македонија е можеби единствената земја во регионот што низ целиот овој период, од осамостојувањето до денес, и покрај повремени опструкции, остана најдоследна и посветена во водењето политика на регионална соработка.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и за користење на кохезивните и на структурните фондови во иднина.

Секоја земја што се стреми да стане членка на ЕУ, особено малите и економски релативно слаби држави, во која група спаѓа и Македонија, се надева на што побрз пристап до кохезивните и до структурните фондови на ЕУ. Пристапот до овие големи фондови значи забрзување на развојот и намалување на економските диспаритети, на национално ниво, во регионот и пошироко во ЕУ. Сите изминати години Спогодбата за стабилизација и за асоцијација нуди простор и можност за развивање национални капацитети за пристап и користење на фондовите на ЕУ, прво фондовите како ФАРЕ, КАРДС, ИПА, а потоа и структурните и кохезивните фондови. Клучно е развивањето капацитети за планирање и за насочување на фондовите, а потоа и нивна целосна апсорпција во насока на реформирање на политичкиот и на економскиот систем, отворање нови работни места и подобрување на животниот стандард на населението. Во изминатиот период Македонија успешно гради свој национален систем за координација, насочување, управување и децентрализирано спроведување на фондовите од ЕУ во насока на преземање на целосна сопственост и одговорност за нивното користење.

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА потпишана меѓу ЕУ и Република Македонија?

Изминатите 10, односно 14 години од спроведувањето на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација, вклучително и Привремената спогодба за трговија, несомнено се од големо значење за насочувањето на сите реформи низ кои помина Македонија и низ кои сè уште поминува. Спогодбата ги исполни својата цел и задача, ја даде насоката, ја темпираше динамиката, воспостави механизми за политички и за економски дијалог, но и за усогласување на националното законодавство со европското, почна градење институционални капацитети за спроведување на тоа законодавство и за апсорпција на европските фондови. Тоа што Спогодбата успешно го постави како фундамент, сега треба да послужи, низ процесот на пристапни преговори, за градење политички и безбедносностабилна и економски просперитетна држава, која ќе биде составен дел на ЕУ и нејзините глобални политики. Крајно време е ЕУ да ја донесе клучната и единствено праведна одлука за почеток на пристапните преговори со Македонија, овозможувајќи им на македонските граѓани еднаков и праведен третман со сите други граѓани од нашиот регион.

Д-р Теута Арифџи,
поранешен заменик претседател на
Владата на Република Македонија за европски прашања

Опишете како ССА ги поддржа заложибите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

Со потпишувањето на ССА, Република Македонија премина во категоријата на држави што го имаат изодено првиот формален чекор кон перспективата за полноправно членство во ЕУ. Овој договор дава можност, прво, за една многу постабилна работа, заедничка, билатерална, меѓу Европската Унија и нејзините земји-членки од една страна и Република Македонија од друга страна, каде што најголемите мерки се преземени во управувањето на државата, се дискутираа, преговараа и се воспоставени заедно со структурите на ЕУ и земјите-членки. Со потпишувањето на ССА ние, всушност, почнавме да работиме и да учиме во темпото и со логиката на Европската унија. И ако до времето на потпишувањето на ССА нашите односи со ЕУ биле препорака за закони, со потпишувањето имаме стигнато на нивото на заеднички работен однос врз основа на односи со правен карактер, коишто обврзуваат и се за почитување.

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на ЕУ, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

ССА ја постави основата за една спогодба поставена на повисок степен, веќе замислено како партнерство, договор, сестрана соработка меѓу нашата земја и ЕУ. Имајќи предвид дека ССА е правен документ, произлегува обврска за Република Македонија за усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ, додека обезбедуваната техничка помош и следењето на спроведувањето на одредбите имаат позитивно влијание врз зајакнувањето на административниот капацитет за практично спроведување на локалното законодавство усогласено со барањата на ЕУ.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија меѓу ЕУ и Република Македонија.

Процесот на стабилизација и на асоцијација влијаеше врз процесот на транзиција кон пазарна економија, промовирање на регионалната соработка и перспектива за членство во ЕУ, како и врз способноста на нашата земја да изгради капацитети за адаптација и спроведување на европските стандарди, за продлабочување на соработката со земјите од регионот и да се зголеми способноста на земјата да биде конкурентна на европскиот пазар. ССА ѝ помогна на Македонија во нејзините напори да се создаде функционална пазарна економија и постепено да се развие слободна трговска зона меѓу Заедницата и Република Македонија.

Опишете како со ССА се постигна регионална соработка во областите што се опфатени со неа.

ССА има иницирано добри односи и соработка меѓу земјите во однос на слободното движење на лица, стоки, капитал, услуги и развој на проекти од заеднички интерес, особено оние што се поврзани со борбата со организираниот криминал, корупцијата, перењето пари, илегалната миграција и трговијата со луѓе.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и за користење на кохезивните и на структурните фондови во иднина.

Процесот за стабилизација и за асоцијација се базира на прогресивно партнерство, каде што ЕУ обезбедува различни видови трговски концесии, економска и финансиска помош (Инструмент за претпристапна помош) и договорни односи (за стабилизација и за асоцијација). Оваа метода на ЕК им помага на земјите од Западен Балкан да имаат позитивна конкуренција меѓу себе и да ги исполнат условите за членство, а паралелно со процесот на административната реформа се развиваат и локалните капацитети за ефективно користење на фондовите на ЕУ.

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА потпишана меѓу ЕУ и Република Македонија?

Спроведувањето на ССА и на европската агенда во целина имаше позитивно влијание врз посткомунистичкиот процес на транзиција и на социјалната, политичката и економската модернизација, како и на градењето демократски институции во Македонија. Динамиката на натамошното спроведување на договорната рамка меѓу ЕУ и Македонија диктира временска рамка во која Република Македонија ќе стане полноправна членка на Е. Сепак, во прилог на продолжување на процесот на реформа на добрососедските односи и, особено, резолуцијата на билатералните спорови треба да биде во фокусот на политичката акција за да се турка процесот напред при исполнување на европската агенда на земјата.

Д-р Златка Поповска,
поранешен заменик претседател на
Владата на Република Македонија за европски прашања

Опишете како ССА ги поддржа заложбите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ?

Уште на почетокот од осамостојувањето, Република Македонија се определи за демократско општество и пазарна економија. Се определи и за целта - интеграција во ЕУ. На патот кон целосната интеграција, ССА се прифати како мост кој води кон целта. Политичките критериуми се остваруваа низ активистички однос кон промените кои значат развој на демократијата, владеење на правото, заштита на човечките права и заштита на малцинствата. Темелот на ваквиот активистички однос е широката поддршка на граѓаните, а ентузијазмот за членството во ЕУ беше мотивирачката сила за да се надминат големите искушенија. Но, денес, неизоденоста на мостот, поради отсуството на одговор за влез во втората фаза од спроведувањето на ССА, не може да не ја погоди оваа мотивирачка сила, ниту да не го ограничи долгоодржуваниот активистички однос. Неопходно е практикување на ефикасните форми на политичкиот дијалог.

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската Унија, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

Усогласувањето на националното законодавство со законодавството на ЕУ не претставува само ниво на способност да се подготват и донесат закони, туку и способност тие да се спроведат и набљудуваат сè до нивно претворање во ефикасен регулациски систем. Затоа, особено е битен придонесот на ССА во унапредувањето на модалитетите на следење на процесот на спроведување. Јасното временско етапирање на промените, односно остварувањето на обврските што произлегуваат од ССА во договорените рокови, е претпоставка за интегрален пристап кон јакнењето на капацитетот за усогласување на националното законодавство.

Административниот капацитет е многу битен, но, сепак, тој е само дел од вкупниот капацитет. Поддршката од ССА е корисна, но опасноста од „замор“ на администрацијата поради „забавувањето“ или „чекањето“ на новата фаза на промени може да ги девалвира вложените напори и да го прошири јазот меѓу остварените и посакуваните резултати.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија меѓу ЕУ и Република Македонија?

Република Македонија во транзицискиот период оствари длабоки реформи во домените на либерализацијата и на дерегулацијата. Овие зависни процеси добија особен импулс со дејствувањето на ССА во функција на развој на нова клима за економска соработка од која се очекуваа ефекти врз зголемување на трговијата и на инвестициите. Националниот пазар драстично се прошири преку пристапот на пазарот на ЕУ, како и преку пристапите на пазарите

на други земји (регионални и билатерални спогодби). Во согласност со ССА, извршена е целосна либерализација на увозот на индустриски производи и преземени се бројни активности во домените на увозот и на извозот на стоки и услуги, како и во други домени битни за унапредување на економските односи. Основна интенција на овие активности се промени кои значат интензивирање на реструктурирањето и зголемување на конкурентноста на македонските производи според критериумите на европскиот пазар. Со други зборови, либерализацијата и слободната трговија се само почеток на оспособување на економијата да се развива како конкурентна економија. Неопходна е поддршка за засилување на интеграциските процеси во домените на пазарот на капитал и пазарот на работна сила.

Опишете како со ССА се постигна регионална соработка во областите што се опфатени со неа.

Соработката станува еден од најважните немерливи фактори на растот на почетокот од 21 век. Процесите на вмрежување (производство, финансии, трговија, технологии итн.) меѓу економиите на глобално ниво го прават апсурден секој став што ги спречува поврзувањето и интензивирањето на соработката со соседите. Република Македонија, пред сè, тежи да ги збогатува формите на соработка на регионално ниво и да ги проширува со поширокото окружување. ССА даде силен импулс на овој план. Со проширувањето на договорната рамка се збогатија и домените и облиците на регионалната соработка. Слободното движење на капитал, работна сила, стоки и услуги воедно значи проширување на каналите за трансфер на искуство и знаење меѓу земјите од регионот. Едновремено, со некои од нив се разменува сознанието за интеграциските процеси во ЕУ, што од своја страна ги јакне политичкиот дијалог и отвореноста за заедничко решавање на новите предизвици. Зголемувањето и окрупнувањето на проектите во доменот на регионалната соработка може да имаат дополнителна стимулативна улога за поврзување на земјите во доменот на евроинтегрирањето.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и за користење на кохезивните и на структурните фондови во иднина.

Битен е степенот на ефикасна искористеност на тековните фондови што се потврдува преку успешното спроведување на договорените проекти. Висината на овој степен зависи од капацитетот на интегрирање на домашните ресурси во извршување на задачите, но и од динамиката на трансфер на знаење и искуство програмирана во реализацијата на ССА на овој план. Значењето на фондовите не е битно само од аспект на големината на финансиските средства, туку и од аспект на тоа каков трансфер на знаење и искуство се врши и кои канали се користат за нивна поширока дифузија. Надминувањето на постојните слабости е со цел да го олесни пристапот кон кохезивните и структурните фондови, кој може да даде силен импулс врз забрзувањето на реструктурирањето на македонското стопанство и негово побрзо приспособување според критериумите на европскиот пазар.

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА потпишана меѓу ЕУ и Република Македонија?

Имајќи ги предвид сите околности во кои Република Македонија го минува својот транзициски пат, неизбежна е вистината дека таа е земја која плати највисока цена во изградбата на демократското општество и ефикасната пазарна економија, со споредба со други транзициски земји. И покрај реализацијата на сите обврски од првата фаза на имплементација на ССА до 2009 година, Република Македонија и во 2014 година сè уште чека одговор од Советот на ЕУ за почеток на втората фаза од асоцијацијата. „Одложувањето“ само ја зголемува и така високата општествена цена на транзициските промени. ССА не е безвременска програма, договорите не можат да ги менуваат почетните услови на средина на нивната реализација, ниту, пак, определбата за интеграција во ЕУ не може да претставува визија без резултат. „Чекањето“ создава „замор“, но и чувство кај народот дека ЕУ не ги користи сите свои механизми за деблокирање и забрзување на процесот. Република Македонија, и натаму останувајќи на патот кон целосна интеграција, продолжува со промени кои значат освојување на европските вредности и стандарди во многу домени на општественото организирање.

Д-р Срѓан Керим,
поранешен министер за надворешни работи на
Република Македонија

Опишете како ССА ги поддржа заложите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

Република Македонија и Европската Унија во 2001 година направија синтеза на своето искуство во соработката и партнерството преку Спогодбата за стабилизација и за асоцијација, која на Македонија ѝ отвори големи перспективи за членство во Унијата. Нашата држава беше прва од поранешните југословенски републики, со исклучок на Словенија, со која ЕУ потпиша Спогодба за стабилизација и за асоцијација во 2001 година. Тоа не беше случајно, туку се должи на фактот што Македонија беше единствената од поранешните југословенски републики што при распадот на Југославија се осамостоија по мирен пат и без воени дејства. Освен тоа, меѓуетничкиот модел на соживот и демократски развој на земјата ја издржа пробата на времето вклучувајќи ги тука и конфликтот и тензиите во првата половина на 2001 година, кои резултираа со донесување на Охридскиот договор. Придружното членство е последниот и решавачки чекор пред полноправното членство во ЕУ, а фактот што оваа спогодба доби дефиниција во која стабилизацијата беше ставена во преден план подразбира зајакнување на овој процес, со оглед дека оваа димензија во Југоисточна Европа мораше да биде присутна.

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската Унија, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

Во Македонија веќе 20 години постои консензус меѓу политичките фактори за пристапување во Европската Унија. Потпишувањето на ССА меѓу ЕУ и Македонија имаше цел, од една страна, да ги валоризира постигнувањата на Македонија во изградбата на демократскиот модел на развој, а, од друга страна, да поттикне развој на демократските институции и сеопфатни реформи на државата и на општеството со цел Македонија да биде целосно подготвена за членство во Европската Унија. Една од најзначајните одредници е процесот на хармонизација на македонското законодавство со правото на ЕУ преку спроведување на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ. Со оглед дека ЕУ во овие пет децении еволуира и оди напред, нас, исто така, нè обврзува да ги постигнеме тие повисоки стандарди што самата ги поставува. Владата и Собранието преку законодавната сфера на приспособување на нашето законодавство и прописи работат за да се поттикнат стопанството, администрацијата и граѓаните да бидат подготвени за процесот на евроинтеграција и да станат негов составен дел.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија меѓу ЕУ и Република Македонија.

Луѓето од Македонија треба да знаат дека имаат иднина блиска до Европа и таа иднина заслужува борба, да се вложат сите напори за да бидат дел од европското семејство. Овие зборови на господинот Хавиер Солана се изговорени по повод потпишувањето на ССА, но немаат загубено актуелност. Треба да бидеме свесни дека некогаш погрешно се наметнуваат тези за расправа, дека тоа што го правиме треба или мора да го правиме поради ЕУ. Не е точно - реформите ни се потребни нам и ги правиме за да имаме поповолни услови да привлекуваме странски капитал. Токму затоа, посебен акцент беше ставен на потпишувањето на Привремената спогодба за трговија и трговски прашања меѓу Република Македонија и ЕУ, преку која земјата практично го отвори својот пазар кон Унијата и доби можност да тргува под поповолни услови со ЕУ.

Опишете како со ССА се постигна регионална соработка во областите што се опфатени со неа.

Една од целите на ССА е негување на регионалната соработка на сите полиња што се опфатени со неа. Не случајно преку текстот на Спогодбата се потенцира дека меѓународниот и регионалниот мир и стабилност, како и развојот на добрососедските односи, се суштински за процесот за стабилизација и за асоцијација. Впрочем, како клучен фактор меѓу Македонија и ЕУ се поставува обврската Република Македонија да воспостави соработка и добрососедски односи. Регионалната соработка во својата институционална димензија треба да го следи скандинавскиот модел на Нордискиот совет. Овој пристап беше лансиран во текот на самитот на процесот на соработка на ЈИЕ во Скопје во 2001 година, а во мај 2013 година во Охрид ПСЈИЕ одлучи да воспостави Парламентарно собрание, што е важен чекор за институционализирањето на регионалната соработка.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и за користење на кохезивните и на структурните фондови во иднина.

Потпишувањето на ССА го сметам како еден од најсреќните и најзначајни моменти во мојата тридецениска дипломатска кариера.

И тогаш, непосредно по потпишувањето на ССА, но и денес, убеден сум во една констатација што ја слушнав како тогашен шеф на македонската дипломатија, а тоа е дека Република Македонија е третирана од ЕУ како пријател и како партнер. Тоа треба постојано да ни биде во мислите кога расудуваме за тоа што нè чека во иднина. Постои ли подобар доказ за тоа дека ЕУ сака да ги поддржи реформите во Македонија, да ни помогне да го усвојиме политичкиот систем, да ги зајакнеме демократијата и функционалноста на институциите, освен европските фондови кои ни се ставени на располагање?

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА потпишана меѓу ЕУ и Република Македонија?

- Иако Спогодбата за стабилизација и за асоцијација беше замислена и конципирана на начин кој треба да ја оспособи РМ за членство во ЕУ, нејзиното спроведување, за жал, не беше доволно за да се обезбеди кандидатски статус, вклучувајќи тука и преговори за членство. Еден политички проблем без преседан во современите меѓународни односи се испречи пред тоа. Се работи за спорот за уставното име на Република Македонија со соседна Грција. Иако тој спор е предмет на решавање во ООН и со нивно посредување, како последица на притисок на Грција врз ЕУ тоа се претвори во услов без кој не е можно добивање кандидатски статус и почеток на преговори со ЕУ. Однесувањето на Грција звучи и парадоксално бидејќи токму таа беше меѓу земјите-членки на ЕУ што дадоа клучен придонес во потпишувањето на ССА со РМ во 2001 година. Фактот дека Европската комисија редовно излегува со препораки за отворање преговори за членство на РМ во ЕУ укажува дека, практично,

сите елементи од ССА се реализирани и зборуваат во полза на зрелоста, односно подготвеноста на Република Македонија да преговара за членство во Унијата. Токму поради тоа, би било целесобразно земјите-членки на Унијата да ја повикаат Република Грција да се солидаризира со нив и на тој начин да овозможи да се отвори патот на Република Македонија кон членство во Унијата. Следејќи ја логиката на однесувањето на членките на ЕУ кон потенцијалните кандидати за членство, токму Грција треба да биде портата за влез на РМ, како што, на пример, тоа беше Финска за Естонија, односно Словенија за Хрватска.

Сашо Стефков,
поранешен амбасадор на Република Македонија во
Европската Унија

Опишете како ССА ги поддржа заложите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

Исполнувањето на политичките критериуми од Копенхаген е обврска од највисок интерес за Македонија, дефиниран со Декларација на Собранието, што го отвора патот за пристапување во Европската Унија и ги воспоставува општествените стандарди на европското семејство, кому му припаѓа. Несомнено е дека Република Македонија вложи во изминатиот период големи напори во соработка и поддршка на ЕУ и јасно ја искажа волјата за исполнување на политичките обврски кои ги презеде со потпишувањето на Спогодбата постигнувајќи несомнени резултати кои беа признати од Европската комисија и од Европскиот парламент.

Но, во оваа пригода се наметнува и потребата од споменување на фактот дека и по 10 години од спроведувањето на Спогодбата, Македонија, поради блокади во Советот, не премина во предвидената втора фаза и не се овозможи почнување на пристапните преговори за членство во ЕУ.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија меѓу ЕУ и Република Македонија.

Позитивната придобивка од Спогодбата е унапредувањето на економските односи. Доволна илустрација е обемот на размената при потпишувањето на Спогодбата и десет години потоа. И покрај огромните разлики во обемот и во капацитетот на економските оператори на страните-потписнички, како и фактот дека пристапувањето на новите членки донесе драматични промени во економските односи на Македонија со нив, може да се констатира дека е постигната одредбата од член 15 за воспоставување слободна трговска зона. Соочувањето со многу поконкуренти партнери беше олеснето со едностраното укинување на царините во ЕУ за македонски стоки и воспоставувањето на преодниот режим од десет години за постепено намалување на царините во Македонија за стоките од ЕУ. Притоа и економските оператори беа ослободени од дополнителни давачки што имаа ист ефект како царините, како и од придружни административни давачки, со што се постигна значителна хармонизација на прописите.

Опишете како со ССА се постигна регионална соработка во областите што се опфатени со неа.

Несомнено е дека Спогодбата даде силен поттик за втемелување на регионалната соработка во многу области. Но, секако, и дека за бројни форми на регионална соработка, Македонија беше, и останува, иницијатор

и натаму силно дејствува за нејзино унапредување. Беше активен учесник во Пактот за стабилност, потоа даде значителен придонес во конципирањето на Советот за регионална соработка, како и во заменувањето на мноштвото билатерални стопански договори со регионалната спогодба ЦЕФТА 2006. За обележување е дека резервата кон уставното име на земјите-членки, искажана при потпишувањето на Спогодбата, не им пречи да го почитуваат уставното име во една друга рамка на регионална соработка - во Централноевропската иницијатива.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и за користење на кохезивните и на структурните фондови во иднина.

Македонија не се разликува многу од стартната позиција на новите држави-членки на Унијата во однос на способноста ефикасно да ги користи овие фондови, којашто генерално била ниска. Унијата понуди широка палета на обука, почнувајќи од градењето потребен административен капацитет, преку Инструментот за техничка помош и размена на информации (ТАИЕКС), па сè до формирањето специјализирани структури во државните органи. Секако, би бил корисен сеопфатен систем за запознавање на целото општество со обемот и структурата на овие фондови на едноставен и прифатлив начин по углед на успешните нови членки, а потоа и поддршка за подготвување на предлозите и обука за процедурите за пристапување до фондовите.

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА потпишана меѓу ЕУ и Република Македонија?

Спроведувањето на Спогодбата, секако, треба да доживее поголема достапност кај пошироката публика за што многу корисно би било наоѓањето соодветни методи за систематско запознавање на јавноста со нејзината цел и текот на нејзиното спроведување. Најголем проблем што најчесто се јавува кај средствата за јавно информирање е што материјата не се смета за привлечна од широката јавност и затоа малку е застапена во објавените содржини. И покрај напорите вложени во тој правец од страна на Владата – Секретаријатот за европски прашања, МНР и други органи и организации, сепак би можело да се размисли и за воспоставување специјализиран јавен форум за континуирано следење на спроведувањето на одредбите од Спогодбата.

М-р Јован Андоновски,

копретседавач на Комитетот за стабилизација и асоцијација и државен секретар во Секретаријатот за европски прашања

Опишете како ССА ги поддржа заложбите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

Со потпишувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација се отвори и зацрта јасната перспектива на земјата за целосно интегрирање во европското семејство на држави. Фактот дека Република Македонија целосно и со голем напор е посветена на исполнувањето на Копенхашките политички критериуми го потврдуваат и петте последователни препораки на Европската комисија за отпочнување преговори на РМ со ЕУ и во кои се потврдува дека земјата континуирано постигнува напредок во сите приоритени подрачја.

Република Македонија одржува редовен политички дијалог со ЕУ кој придонесува за зајакнување на соработката и довербата, воедно и придонесува кон исполнувањето на обврските кои произлегуваат од процесот на европска интеграција.

Со посветеното спроведување на ССА, подобрувањето на македонското законодавство, поставување на функционални и професионални институции, градењето на административните капацитети, реформата на јавната администрација и правосудството, цврсто сум убеден дека Република Македонија е одличен пример за посветено реализирање на реформите кои ги носи самиот процес на европска интеграција.

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската унија, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

Усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската унија не е ни најмалку лесен процес.

Република Македонија веднаш по потпишувањето на ССА, системски, организарно и одговорно го почна процесот на усогласување. Досега се транспонирани илјадници прописи на ЕУ – директиви, регулативи одлуки. Во овој процес на усогласување паралелно се преведува законодавството на ЕУ на македонски јазик.

Процесот на усогласување на законодавството е координиран преку Секретаријатот за европски прашања, планиран преку Националната програма за усогласување на законодавството (НПАА) а набљудуван, преку работните тела и комисиите на Владата и на Собранието, како и преку работните тела во рамки на ССА.

Донесени се голем број на закони а во насока на нивно спроведување се донесени повеќе подзаконски акти. Согласно оценката дадена и во последната Стратегија на ЕК за проширување и клучни предизвици 2013-2014 година, земјата има постигнато високо ниво на усогласеност со *acquis* во однос на тоа каде се наоѓа во процесот на интеграција.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија помеѓу ЕУ и Република Македонија.

Во рамки на Спогодбата за стабилизација и асоцијација преку Претристапната економска програма која Република Македонија ја подготвува веќе неколку години, се воспостави економски дијалог за насочување на економските политики на земјата.

Со стапувањето во сила на Спогодбата, целосно се либерализира надворешната трговија воедно значеше и либерализација на регулативата за основање претпријатија. Втората фаза од спроведувањето на ССА ќе значи и поголема либерализација за основање претпријатија од странски лица како и поголема либерализација на голем дел од финансиските услуги.

Спроведувањето на Привремената спогодба (која се спроведуваше и пред ратификувањето на ССА од сите земји-членки на ЕУ) и подоцнежното спроведување на протоколите со кои се регулираше меѓусебната трговија со Европската унија придонесоа за унапредување и за продлабочување на трговската размена на нашата земја со Унијата. Слободната економска зона со ЕУ е воспоставена на 1 јануари 2011 година.

Опишете како со ССА се постигна регионалната соработка во областите кои се опфатени со Спогодбата.

Во однос на регионалната соработка (Глава III) Република Македонија продолжи со политиката на унапредување на билатералните односи со земјите од регионот и активно учествуваше во регионалните иницијативи, вклучително Процесот за соработка во Југоисточна Европа, Совет за регионална соработка, Централноевропскиот договор за слободна трговија, Централно-европската иницијатива итн. Република Македонија целосно соработуваше со Меѓународниот кривичен трибунал за поранешна Југославија. Се склучија договори за соработка со Хрватска, Србија, Албанија и Црна Гора, согласно условот поставен со член 12 од ССА, а воедно со овие земји беа склучени Договори за соработка во контекст на процесот на пристапување кон Европската Унија. Во однос на прекуграничната соработка, Република Македонија имплементира заеднички проекти со Република Грција, Република Бугарија, Албанија, а од неодамна склучена е спогодба за соработка со Косово.

Во членот 3 од Спогодбата е даден политичкиот контекст на Спогодбата во рамките на Процесот на стабилизација и асоцијација. Се утврдува дека склучувањето и спроведувањето на Спогодбата е во рамките на Регионалниот пристап согласно заклучоците на Советот на ЕУ од 29 април 1997 година, врз основа на индивидуалните постигнувања на секоја држава која е вклучена во регионалниот пристап. Овие заклучоци на Советот го прокламираат принципот на условеност кон државите од Регионалниот пристап, при што се предвидува прогресивно напредување, зависно од исполнувањето на условите. Регионалниот пристап утврден во 1997 година е понатаму развиен преку документите на Процесот на стабилизација и асоцијација, заклучоците на Советот (Заклучоците од Самитот во Феира, 2000, Солунската агенда 2003, Стратегијата за проширување), но основата останува политиката на условеност прокламирана во 1997 година.

Регионалната соработка е утврдена како клучен фактор во развојот на односите меѓу земјите, при што се презема обврска и за меѓусебни отстапки со државите од регионот во поглед на движењето на лицата, добрата, капиталот и услугите, како и развој на проекти од општ интерес. Согласно членот 4 Република Македонија се обврзува да воспостави соработка и добрососедски односи со другите земји од регионот. Имајќи во предвид дека меѓународниот и регионалниот мир и стабилност, како и развојот на добрососедските односи се суштински за процесот на стабилизација и асоцијација како и за развојот на односите и соработката со Европската унија, Република Македонија има воспоставено и во континуитет одржува добрососедски односи со земјите од регионот и соседството со што придонесува за стабилноста на регионот. Република Македонија остварува соработка со земјите на кои се однесува процесот за стабилизација и асоцијација во областите кои се опфатени со ССА, а се од заеднички интерес Република Македонија е потписник на голем број билатерални договори со соседните земји.

ССА даде силен импулс и нова димензија во развивањето и продлабочувањето на регионалната соработка. Согласно одредбите од членот 12 од ССА во изминатите 10 години се прошири договорната рамка за соработка со секоја земја од Процесот за стабилизација и асоцијација по склучувањето на Спогодби за стабилизација и асоцијација со ЕУ. Договорите ги опфаќаат елементите на политички дијалог, основање на слободна трговска зона меѓу страните, заемни концесии во однос движење на работници, основање на друштва, давање услуги, тековни плаќања и движење на капитал, соработка во други области, итн.

Со склучување на Договори за соработка во контекст за пристапување во ЕУ со Хрватска, Србија, Албанија и Црна Гора се отвори широко поле за размена на искуства во евроинтегративниот процес. Со нив политичкиот дијалог и билатералните односи на земјите добија нов квалитет. Спогодбите предвидуваат институционални механизми за нивно спроведување и претставуваат одлична алатка за продлабочување на соработката за ЕУ прашања и справување со предизвиците на процесот на пристапување кон ЕУ. Склучувањето на ваков тип на спогодби претставува исполнување на неопходниот предуслов за натамошен развој на односите меѓу Република Македонија и ЕУ, предвиден со членот 12 од ССА.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и кохезивните и структурните фондови во иднина.

Финансиската помош од Заедницата во форма на неповратни средства и на заеми е од исклучително значење за Република Македонија за поддршка на реформите кои се во тек. Формите на испорачување на помошта покрај финансискиот придонес овозможува процес на учење низ работа што ја обезбедува одржливоста на ефектите од хармонизацијата на правото на ЕУ во националното законодавство и институции кои го спроведуваат истото.

Со промовирањето на КАРДС инструментот во 2000 се отвори потребата за соодветно промовирање на инструментот но и активности околу негово спроведување како на национален план, така и во регионална димензија. Системот на координација на спроведувањето на овој инструмент беше воспоставен од аспект на поддршка на процесот на програмирање и спроведување на КАРДС инструментот, а притоа соработувајќи со Европската агенција за реконструкција, којашто формално правно го имаше мандатот за спроведување на КАРДС проектите во Република Македонија.

Секако највисока улога во системот за координација на странска помош имаше Комитетот на министри за координација на странска помош кој во согласност со клучните документи на ЕК (Националниот и регионалниот стратешки документ и повеќегодишните индикативни програми) ја дава стратешката насока и приоритетите за финансирање со средствата од КАРДС.

Во 2007 година се вовеле ИПА инструментот кој имајќи ја улогата на претпристапен инструмент понуди поголем опфат на активности и поголем обем на финансиски средства за финансирање на проекти за зајакнување на капацитетот на државните институции за спроведување на ЕУ правото, но и подготовка на земјата за користење на идните финансиски инструменти т.е. Кохезивниот и Структурните фондови. Започнувајќи од 2007 година Република Македонија започна со градење на Националниот децентрализиран систем за спроведување на ЕУ помошта што повторно бара засилена посветеност и градење на соодветни капацитети за во иднина. Системот за децентрализирано управување е изграден преку воспоставување на четири Оперативни структури и назначување на функциите на сите раководни лица со т.н. ДИС систем преку нови вработувања, нови тела за спроведување на ИПА, нови правила и прописи кои беа предмет на акредитација од страна на Европската Комисија.

Конечно, во 2013 година започнаа подготовките за воведување на Инструментот за претпристапна помош II за периодот 2014-2020 година. Во пракса, новата ИПА ќе се фокусира на секторски пристап со акцент на правилото за дополнителност на средствата од ЕУ на националните буџетски средства за секторите, со што се очекува поголема видливоста, ефикасност, ефективност и влијание на ЕУ помошта во Република Македонија. Износот на средства предвидени за Република Македонија се движат во истите размери како ИПА 2007-2013 година, околу 600 милиони евра. Новина, исто така, е можноста за користење на различни модели за спроведување (директно, индиректно, како и преку Меѓународни организации) за разлика од ИПА 2007-2013, кога исклучиво се бараше воспоставување на Децентрализиран систем за спроведување.

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА која е потпишана помеѓу ЕУ и Република Македонија

Република Македонија е прва држава од регионот која ја потпиша Спогодбата за стабилизација и асоцијација, држава која е предводник во процесот на стабилизација и асоцијација. Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу Република Македонија и Европските Заедници и нивните земји членки, е потпишана на 9 април 2001 година, а стапи во сила по процесот на ратификација во Република Македонија и во сите држави членки на ЕУ, на 1 април 2004 година. Согласно Член 5, параграф 1 утврдено е дека “Асоцијацијата ќе биде реализирана во текот на максимум 10 години, кој ќе биде поделен во две последователни фази”. Целта на ваквата поделба на две последователни фази е поради тоа што одредбите на Спогодбата за стабилизација и асоцијација треба да се имплементираат прогресивно и да се фокусира на областите опишани во главите III, V, VI и VII за време на првата фаза.

Склучувањето на ССА е од исклучително значење за развојот на односите помеѓу Република Македонија и Европската Унија. Во договорните односи помеѓу двете страни се внесе нов квалитет, компонентата асоцијација, која што опфаќа елементи на повисок степен на афилијација и заедништво.

Склучувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација имаше големо политичко значење, бидејќи на Република Македонија и се даде статус на потенцијален кандидат, што отвара можност за идно пристапување кон Европската унија. Тоа е јасно кажано во преамбулата во која се потврдува:

“подготвеноста на Европската Унија да ја интегрира до најголем можен степен Република Македонија во политичките и економските текови на Европа и нејзиниот статус на потенцијален кандидат за членство во ЕУ, врз основа на Договорот за Европска Унија и исполнувањето на критериумите утврдени од страна на Европскиот совет во јуни 1993 во Копенхаген, зависно од успешната имплементација на оваа Спогодба, особено што се однесува до регионалната соработка”.

На 01.04.2014 година се навршија 10 години од примената на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) и 13 години од примената на Времената спогодба за трговија и трговски прашања. Во изминатите години Република Македонија одржува беспрекорно досие на имплементација. Спогодбата постави десет годишна временска рамка за пристапни подготовки, односно постави перспектива дека во 2014 година Македонија ќе биде во одмината фаза на пристапни преговори. Спроведувањето на одредбите од Спогодбата за стабилизација и асоцијација придонесе кон унапредување на политичката, економската и институционалната стабилизација на Република Македонија, особено преку развојот на граѓанското општество и демократизацијата, јакнењето на институциите, реформата на јавната администрација, зајакнатата трговска и економска соработка, јакнењето на националната и регионалната безбедност. Континуирани напори се вложуваат и во однос на воспоставувањето на неопходните механизми во областа на правда и внатрешни работи.

Степенот на спроведување на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) на редовна база се следи преку работата на заедничките работни тела воспоставени согласно Спогодбата, чија цел е интензивирање и унапредување на соработката меѓу двете страни.

М-р Драган Тилев,

поранешен копретседавач на Комитетот за стабилизација и асоцијација

Опишете како ССА ги поддржа заложите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

Доколку историски Пактот за стабилност може да се смета за меѓународна платформа за стабилизација на нашиот турбулентен регион, а процесот за стабилизација и асоцијација како рамка дефинирана од страна на ЕУ за насочување на колективната енергија (и на регионално ниво) кон исполнување на нашата недвосмислена стратегиска цел за членство во ЕУ, тогаш Спогодбата за социјализација и за асоцијација може да се смета за правна подлога за остварување на таа цел, поддржана преку финансиските инструменти на ЕУ. Ние секогаш бевме целосно свесни дека исполнувањето на Копенхашките политички критериуми е основниот предуслов за напредување во процесот кон членство во ЕУ. Токму од тие причини, преку доследното спроведување на ССА во сите нејзини сегменти, унапредувањето на нашето законодавство и градењето компетентни и професионални институции, користејќи ги институционалните форми за политички дијалог кои ги нуди ССА (на политичко и експертско ниво), Македонија во изминатиот период успеа да ги пресретне политичките критериуми. Всушност, ова е констатација и на Европската комисија веќе повеќе години.

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската Унија, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

Еден од темелните столбови на ССА е членот 68, кој децидно налага усогласување на целокупното постојно и идно национално законодавство со тоа на ЕУ, а паралелно со тој процес и градење институционален капацитет за негова ефикасна примена. Македонија веднаш по потпишувањето на Спогодбата континуирано, систематски, организирано и доследно влезе во процесот на апроксимација, што резултира со транспозиција на над 2.300 прописи на ЕУ (регулативи, директиви, одлуки) во нашето национално законодавство, и тоа во над 350 нови законски и над 1.800 подзаконски акти. Во исто време, законодавството на ЕУ континуирано се преведува на македонски јазик и се креира македонско законодавство. Процесот на усогласување на законодавството повлече со себе надградба на постојните и дефинирање нови секторски политики, како и зајакнување на постојните институции или градење нови институции, за чие функционирање беа реализирани масовни програми за обука, но беа профилирани и тесно специјализирани експертизи, дотогаш непознати за нашиот систем.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија меѓу ЕУ и Република Македонија.

Спогодбата за стабилизација и за асоцијација, во делот на политиката на соработка, директно упатува на

економската соработка, а и самиот процес на интеграција, претпоставува исполнување на Копенхашките економски критериуми. Преку Спогодбата, како рамка, во соработка со ММФ и со Светската банка, се воспостави интензивен економски дијалог, со цел насочување на нашите економски политики, почнувајќи од макроекономската, фискалната и монетарната политика, до образованието и социјалната политика, но и градење професионално и ефикасно судство и администрација, преку кои се мери функционалноста на нашата пазарна економија. Претпристапната економска програма, која Македонија повеќе години успешно ја подготвува, претставува платформа за економскиот дијалог со ЕУ. Во делот на трговските односи, преку Спогодбата веќе е постигната целосна трговска либерализација или зона на слободна трговија. Во изминатиот период, мерено од 2002 година до 2012 година, за два и пол пати е зголемен нашиот извоз во ЕУ и за еден и пол пат нашиот увоз од ЕУ. Во исто време ЕУ е нашиот најголем трговски партнер, неспоредливо со кој било друг пазар, апсорбирајќи околу 55% од нашиот вкупен извоз.

Опишете како со ССА се постигна регионална соработка во областите што се опфатени со неа.

Една од целите на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација беше и обновувањето на раскинатите врски или воспоставување нови меѓу земјите од процесот за стабилизација и за асоцијација. Во периодот кога ги почна преговорите со Македонија, а потоа и со Хрватска и другите земји од регионот, последиците од војните сè уште беа свежи, а меѓусебните анимозитети силни. Процесот и Спогодбата ги дефинираа критериумите за регионална соработка, поставија стандарди на однесување и воспоставија механизми за насочување на енергијата кон тоа што нè спојува, а не кон тоа што нè раздвојува. Секоја земја со потпишана Спогодба имаше обврска да влезе во разговори со друга земја со потпишана Спогодба и да утврди правна рамка, односно договор за соработка (или конвенција). Македонија тоа веќе го стори со Хрватска, Србија, Црна Гора и со Албанија, ги приврши разговорите со Босна и Херцеговина и ќе ги очекува резултатите од преговорите на Косово за нивната Спогодба. Денешната реалност е дека земјите од регионот соработуваат со преку 45 регионални иницијативи, и тоа во сите области, тргнувајќи од економските и трговските, преку безбедносните, правните и внатрешни работи, до инфраструктурните. Според многумина, Македонија секогаш била и останува лидер во отвореноста за регионална соработка, без никакви резерви и во сите области.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и за користење на кохезивните и на структурните фондови во иднина.

Целите на политиката за проширување на ЕУ секогаш се придружени и со финансиска помош. Македонија преку програмата ФАРЕ, во периодот 1996-1999 година, користеше околу 24-30 милиони евра годишно (или околу 12-15 евра по жител). Како правна рамка за постигнување политички цели, Спогодбата беше придружена од финансискиот инструмент КАРДС, во периодот 2000-2006, кога Македонија добиваше помош од околу 40-45 милиони евра годишно (или околу 20-23 евра по жител), односно со инструментот ИПА, во периодот 2007-2013, кога Македонија имаше на располагање околу 80-90 милиони евра просечно годишно (или околу 40-45 евра по жител). Висината на средствата, комбинирани со стратешките цели кои треба да ги постигнеме со нив, беа доволен мотив во текот на спроведувањето на Спогодбата да се изградат функционални механизми за координација, планирање, програмирање, спроведување и надзор. Македонија во моментот има воспоставено децентрализиран систем на спроведување на средствата од ЕУ, при што тежиштето на сопственоста и одговорноста за средствата се пренесени на национално ниво. Тоа се процеси што во целост се насочени кон подготовка на земјата за користењето на структурните, кохезивните и фондовите за поддршка на земјоделството, кои ќе бидат значително повисоки од средствата што ги користиме во моментот. Симулациите покажуваат дека како членка на ЕУ, Македонија во почетниот период би имала пристап до околу 250-350 милиони евра просечно годишно (или 125-175 евра годишно по жител).

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА потпишана меѓу ЕУ и Република Македонија?

Спроведувањето на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација, во партнерски однос со институциите на ЕУ, но пред сè со Генералниот директорат за проширување, се одвива сите овие години на високо професионално ниво. Институционалните механизми функционираат рутински, а дијалогот е отворен и продуктивен. Воспоставениот процес на усогласување на законодавството се одвива во континуитет и со високо ниво стручност. Спогодбата помогна во насочувањето на нашите секторски политики и нивно постепено хармонизирање со постојните и со идните европски политики. На економски и трговски план, постигната е целта на воспоставување зона на слободна трговија, со високо ниво трговска ориентација кон европскиот пазар и почитување на сите елементи кои сочинуваат една современа функционална пазарна економија. За жал, блокадата за формален влез во втората фаза од спроведувањето на Спогодбата не оневозможува во целост меѓусебно да ги исполниме договорените обврски и цели. На политички план, Спогодбата обезбеди продлабочен политички дијалог, хармонизирани надворешно-безбедносни политики до највисоко можно ниво и напредок во процесот на интеграција до ниво на земја-кандидат, со пет препораки за почеток на пристапните преговори, но без датум за почеток на преговорите. Евидентно е дека во овој дел, Спогодбата не ја исполни својата цел во текот на десетгодишното спроведување.

Д-р Малинка Ристевска-Јорданова,

поранешен копретседавач на Комитетот за стабилизација и асоцијација

Опишете како ССА ги поддржа заложите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

Потпишувањето на ССА, за жал, не беше доволен поттик за одвркање од вооружениот судир кој, практично, почна истовремено, односно во 2001 година. ССА беше силен поттик за исполнување на политичките критериуми за членство, но само откако домашните политички субјекти собраа сили за помирување и тргнаа во длабоки политички реформи, паралелно градејќи ја европската агенда - поднесување барање за членство и кандидатски статус. Пораката од европските институции „Патот кон Брисел води преку Охрид“ не беше само парола, туку подразбираше реален посветен политички ангажман. Да, ССА придонесе за исполнување на политичките критериуми за членство, но затоа што постоеше јасна визија и политичка волја за една нова реформска европска агенда на Република Македонија.

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската Унија, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

Спогодбата предвиде програмирано усогласување на правото на ЕУ и заедно со постапката по барањето за членство придонесе за значителна промена во пристапот на Република Македонија кон усогласувањето со политиката и законодавството на ЕУ. За тоа, секако, многу придонесе подготовката на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ, како и структурираниот дијалог низ институционалната структура на Спогодбата - Комитетот за стабилизација и за асоцијација и неговите поткомитети, како и парламентарниот комитет. Особено во ситуација кога не почнаа преговорите, ниту скенирањето на законодавството, ССА практично претставуваше единствена рамка за дијалог за усогласувањето со политиката и законодавството на ЕУ. НПАА и спроведувањето на ССА беа клучни за јакнењето на капацитетите на македонската администрација за транспонирање и спроведување на правото на ЕУ.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија меѓу ЕУ и Република Македонија.

Со ССА се свртеа трендовите на трговската и воопшто на економската соработка на Република Македонија, која сега економски во голема мера е интегрирана со ЕУ. Но, фактот што поради грчката блокада не влезе во сила втората фаза од Спогодбата, оневозможи повисок степен на интеграција на Република Македонија во ЕУ и негативно влијаеше врз мотивацијата за натамошни реформи за пристапувањето во ЕУ, како и на економската интеграција.

Опишете како со ССА се постигна регионалната соработка во областите кои се опфатени со Спогодбата.

Самата ССА, односно обврската што ја предвидуваше за билатерални спогодби со државите од процесот на стабилизација и асоцијација, не беше доволна за обезбедување развиена регионална соработка зашто Спогодбата во основа има билатерален карактер. Тоа што дополнително ја поттикна регионалната соработка беше политичкиот поттик од ЕУ во таа насока, регионалните секторски спогодби, формирањето на регионалниот совет за соработка, како и поддршката од регионалната хоризонтална компонента на ИПА. Секако дека супстанцијата на регионалната соработка во крајна линија зависеше од политичката волја во регионот

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и за користење на кохезивните и на структурните фондови во иднина.

Во оваа насока ССА придонесе повеќе индиректно одошто директно - преку дијалогот во структурите на НПAA, кој го вклучува и дијалогот за користење на претпристапните фондови. Самото користење на претпристапните фондови и подготовката за кохезивните и за структурните фондови, од една страна, зависеше од домашниот капацитет и од политичката волја, а, од друга страна, од динамиката на процесот на пристапување, која, за жал, за Република Македонија беше бавна.

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА потпишана меѓу ЕУ и Република Македонија?

ССА беше најавувана како клучен инструмент на пристапниот процес за Западен Балкан. За Република Македонија таа претставуваше главна награда, првенствено за нејзиниот конструктивен пристап во регионалната соработка, особено во косовската криза, но и за нејзината тогашна политичка стабилност. Во времето на стапување во сила ССА беше и силен поттик за јакнење на националните капацитети за остварување на европската агенда, која беше политички силно етаблирана. За жал, славата на првата ССА постепено бледнееше, така што десет години потоа, нејзината втора фаза е блокирана од Грција, исто како и препорачаните преговори за членство. За уште поголема жал, се случуваат ретроградни процеси во клучни области на демократијата во земјата. Оттаму, на Спогодбата треба да се гледа како на еден аспект од пристапниот процес и воопшто од односите меѓу Република Македонија и ЕУ, чија улога беше различна во различни периоди на пристапување, во зависност од политичката волја и на едната и на другата страна.

М-р Ермира Мехмети,
претседател на Комисијата за европски прашања,
Собрание на Република Македонија

Опишете како ССА ги поддржа заложите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

Значењето на потпишувањето на ССА, во делот на исполнувањето на политичките критериуми од Копенхаген е големо, ако се има во предвид дека тој е нашиот базичен патоказ и мотив за постигнување на стабилни институции, кои гарантираат демократија, владеење на правото, човековите права и почитување и заштитата на малцинствата, како и за регионалната соработка, добрососедските односи со земјите аспиранти за ЕУ членство и земјите ЕУ членки.

За Република Македонија, покрај класичните политички критериуми, спроведувањето на Охридскиот рамковен договор беше и е суштествен дел од политичките критериуми за членство во ЕУ (човековите права/правата на заедниците, функционирањето на правната држава, политичкиот дијалог, соживотот, реформите во администрацијата и судството, вклучително и правичната застапеност). Спроведувањето на ОРД ја легитимираше Република Македонија како кандидат за членство во ЕУ.

Потребата да се почитува „духот на договорот“ е постојано присутна на агендата на претставниците на ЕУ, како обврска која македонската држава мора да ја спроведува.

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската унија, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

ССА ја обезбеди правната и институционалната рамка за усогласувањето на македонското законодавство со законодавството на ЕУ.

Имплементацијата на ССА поттикна промени во постојните институции во државата, како и основање на голем број на нови институции. Паралелно, со процесот на усогласување на националното со законодавството на Европската унија течеше и процесот на јакнење на административните капацитети во државата.

Врз основа на ССА беше изготвена Националната програма за усвојување на правото на ЕУ во 2007-та година, која се ревидира секоја година, и ја следи и ја одразува динамиката на усогласувањето на националните институции кон европските административни структури, како и степенот на усвоени и проектирани закони.

Како претседател, а и како повеќегодишен член на Комисијата за европски прашања на Собранието на Република Македонија, која го следи усогласувањето на македонското со европското законодавство, можам да

потврдам дека секој законски текст со ЕУ знак, кој влегол во собраниска процедура се повикува на одредбите на ССА.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија помеѓу ЕУ и Република Македонија.

Кога се говори за ССА во однос на Копенхагенските економски критериуми, кои се однесуваат на функционалноста на пазарната економија и на капацитетот за справување со конкурентноста, може да се каже дека Македонија е трговски се поинтегрирана со ЕУ.

ССА и тука беше водилка за постепено воведување на слободна економска зона, која се воспостави на 1 јануари 2011 година, со цел македонското стопанство, покрај тоа, што стана слободна пазарна економија, постепено се реструктурира и ја унапреди својата конкурентност.

Позитивни се искуствата од функционирањето на Централноевропскиот договор за слободна трговија (ЦЕФТА) од 2006 г. за слободна трговија во регионот, кој замени 32 билатерални договори за слободна трговија во регионот, воведо целосна либерализација на трговијата со индустриски производи (со транзициски период за неколку производи) и во голема мера ја либерализираше трговијата со земјоделски производи, со што македонската трговска размена со регионот порасна, со позитивен биланс.

Опишете како со ССА се постигна регионалната соработка во областите кои се опфатени со Спогодбата.

Врз основа на правното барање на ССА за регионална соработка за склучување на билатерални конвенции со државите кои ќе се вклучат во асоцијативниот процес преку склучување на ССА, Република Македонија склучи договори со Хрватска, Албанија и Црна Гора. Во областа на инфраструктурата значајно е да се споменат регионалните соработки врз основа на Договорот за енергетска заедницата со кој се интегрира регионот на Југоисточна Европа во заедничкиот Пазар на ЕУ и Договорот за единственото европско небо, чија членка е Македонија. Регионалната соработка е важен критериум за Република Македонија бидејќи влегува во политичките критериуми и добиваме оценки од Брисел за ова прашање.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и кохезивните и структурните фондови во иднина.

Во главата 9 во ССА, е предвидена финансиска помош од Заедницата во форма на неповратни средства и заеми, вклучувајќи и заеми од Европската инвестициона банка. Оваа финансиска помош беше искористена за развој на демократските, економските и институционалните реформи во земјата, а со цел да се реализираат наведените задачи во ССА.

Овие финансиски средства беа основа за подготовка на Република Македонија за искористување на новите ЕУ инструменти за финансиска и техничка помош, и тоа Инструментот за претпристапна помош ИПА 1 (2007-2013) и ИПА 2 (2014-2020), до кои Република Македонија има пристап.

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА која е потпишана помеѓу ЕУ и Република Македонија?

За Македонија почитувањето на ССА како приоритет на државата и главна одредница на евроинтегративниот процес се покажа како успешно.

Во македонскиот случај стабилизацијата и асоцијацијата течеа паралелно. Комисијата утврди дека „Република Македонија, постигнала високо ниво на почитување на ССА“ врз основа на што во 2009 година констатира дека земјата задоволително ги исполнува Копенхагенските политички критериуми и критериумите на ПСА и му препорача на Советот за премин во Втората фаза на ССА.

За жал, Советот не ја потврди препораката на Комисијата поради грчката блокада, и Македонија не влезе во Втората фаза, како што заслужува. Тука се покренува прашањето дали поделбата на две фази на ССА создава можност за политички блокади, што од друга страна негативно влијае на продолжувањето на процесот на евроинтеграцијата на државата, но и на општото расположение на граѓаните за европските процеси.

Силвана Бонева,
поранешен потпретседател на Националниот совет за
евроинтеграции, Собрание на Република Македонија

Опишете како ССА ги поддржа заложбите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

Република Македонија беше првата земја што ја потпиша Спогодбата за стабилизација и за асоцијација со ЕУ (ССА) во 2001 година. Спогодбата стапи во сила на 1 април 2004 година. ССА е постојната правна рамка што ги регулира односите на Република Македонија со ЕУ, овозможува рамка за политички дијалог и за зајакнување на регионалната соработка, унапредување на проширувањето на пазарите и на економските односи и ги воспоставува основите за техничката и за финансиската помош.

Во октомври 2009 година, Европската комисија му даде препорака на Советот да почне преговори со Република Македонија, како и да се премине во втората фаза од спроведувањето на ССА меѓу Република Македонија и ЕУ. Препораките беа повторени во 2010 година, 2011 година, 2012 година и во 2013 година. Советот сè уште нема заземено став во однос на предлозите на Комисијата.

Во отсуство на процесот на преговори, главните форуми за дискусија и за следење на реформите се телата основани во согласност со ССА, како и Пристапниот дијалог на високо ниво воспоставен во 2012 година.

Редовниот политички и економски дијалог меѓу ЕУ и РМ продолжува преку структурите на ССА (Комитетот за стабилизација и за асоцијација и Советот за стабилизација и за асоцијација).

Земјата има длабока и широка соработка со ЕУ во сите области на европското законодавство и е во напреден степен на усогласеност на законодавството, на стратегиско и на институционално ниво.

Од аспект на исполнувањето на политичките критериуми, во делот на правосудството и фундаменталните права, од 1 јануари 2013 година се применува Законот за изменување и дополнување на Законот за судовите, во согласност со кој судиите во основните судови се избираат само од редот на кандидатите-дипломци на Академијата за судии и јавни обвинители. Од 1 јули 2013 година се применуваат одредбите кои се однесуваат на новите професионални услови за избор на судии во повисоките судови. Исто така, усвоена е рамка за натамошно спроведување на реформата во правосудството 2014-2017 година.

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската Унија, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

- **Усогласување на националното законодавство со европското**

Собранието го следи усогласувањето од аспект на динамиката на Владата во предлагање закони до Собранието, кои биле дел од годишната ревизија на НПАА и според тоа се донесени во Собранието. Во однос на усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската Унија, во 2012 година се донесени 33 закони, во 2013 година се донесени 37 закони и во 2014 година се донесени 11 закони.

- **Градење на административните капацитети за спроведување на новите закони**

Во однос на градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони, Службата на Собранието на Република Македонија постојано се дообразува и ги дооформува своите познавања, стекнува нови вештини и ги применува во секојдневното работење, преку повеќе форми на едукација достапни по стапувањето во сила на ССА. Имено, во рамките на Секретаријатот на Европскиот парламент, во Директоратот за надворешни политики, постои посебно Одделение за претпристапни активности (порано го носеше називот Одделение за односи со националните парламенти од Западен Балкан) и во повеќе од 10-годишен континуитет се реализира мошне плодна и успешна соработка во оваа насока. Секоја година, ова Одделение организира, во просек, по четири семинари на различни теми, наменети за пратеници и службеници од парламентите на земјите од Западен Балкан, плус Турција.

На овие семинари се покануваат по четири пратеници и по двајца службеници од ресорни комисији и сектори, а темите секогаш се актуелни и дефинирани во согласност со потребите и иницијативите изразени од поканетите парламенти. Семинарите претставуваат извонредна можност за интерактивна дискусија на пратениците од овој регион меѓусебе, како и со европратениците, претставниците од Европската комисија, угледни експерти од областа, претставници на академската средина и други.

Собранието на Република Македонија двапати беше домаќин на ваков вид семинари. Семинар наменет за службениците во Собранието првпат беше одржан на 19 и на 20 септември 2007 година, а минатата година на 24 и на 25 септември беше домаќин на ваков семинар, на тема „Отворен парламент: транспарентност на парламентарните активности“, на кој, покрај учесници од парламентите од регионот, учествуваа и еден потпретседател на Европскиот парламент и неколку истакнати европратеници.

Собранието активно учествува и во други форми на јакнење на своите административни капацитети, со својот партнер - Европскиот парламент. На годишно ниво се организира по една студиска посета, наменета особено за нововработени државни службеници, која опфаќа посета на Европскиот парламент, Европската комисија и други институции на Европската Унија.

Од минатата година, на располагање ни е уште еден вид обука - стажирања во Европскиот парламент на службеници селектирани од специјална комисија во Европскиот парламент, во траење од 6 недели, со сите покриени трошоци. Во постапка е реализацијата на второто стажирање за еден службеник од службата на Собранието, кое треба да се реализира во втората половина од 2014 година.

И во рамките на Европскиот центар за документација и истражување (ЕЦПРД) остваруваме континуирана едукација на службениците, со наше активно учество на нивните тематски семинари, кои вообичаено се одржуваат два-три пати годишно. На 8-9 мај 2014 година Собранието на Република Македонија вторпат беше

домаќин на ЕЦПРД со семинар на тема „Структура и процедури во поглед на етичкиот кодекс за пратениците и интегритетот на парламентарната служба“.

Во рамките на проектот на ИПА „Демократија и фундаментални права“ во траење од 18 месеци, во периодот јануари 2011 - јули 2012 година, основна цел беше зајакнување на институционалниот капацитет на Собранието, со цел уште повеќе да се подобри неговата транспарентност и одговорност пред граѓаните. Беа реализирани серија семинари, со високо учество на службениците од целните сектори, при што се постигна навистина високо ниво на стекнување познавања и вештини опфатени со обуката.

- **Специфични цели на проектот на ИПА:** Да се подобри професионалноста на раководството и на службата во Собранието, особено имајќи ги предвид предизвиците што се наметнуваат со поблиската интеграција кон Европската Унија.

Проектот се состоеше од три дела:

- **Подобрено функционирање на стручната поддршка на собраниските комисии**

Фокус: Секторот за работни тела, Законодавно-правниот сектор, Секторот за поддршка на НСЕИ и Секретаријатот за Мешовитиот парламентарен комитет-Република Македонија и Европска Унија

Спроведување обука (улога на Парламентот во процесот на преговори, подготвување предлог-закони и амандмани во процесот на преговори, улога на Парламентот по Лисабонскиот договор)

Студиска посета за учесниците (во некој парламент во нова земја-членка)

Ревидирање на работата на собраниските комисии и давање препораки за потребите во процесот на преговори за членство во ЕУ

Ревидирање на обемот на работа на собраниските комисии и давање препораки за подобрување на ефикасноста

Изработка на прирачник и/или изменување на постојниот прирачник што ќе ги вклучува неопходните процедури, кои произлегуваат од Деловникот на Собранието

- **Подобрување на капацитетот на стручниот персонал за изработка на аналитички извештаи**

Фокус: Парламентарен институт и Секторот за истражување, анализа, документација и библиотека

Анализа на сите барања за истражувања за процесот на пристапување кон ЕУ

Спроведување програма за обука и за истражувања на законодавството на ЕУ

Студиска посета за учесниците (во некој Парламент во нова земја-членка)

Одржување серија семинари за пратеници и за службата во врска со прашања кои се поврзани со процесот на пристапување

Помош на службениците за објавување на најмалку шест поголеми истражувања поврзани со процесот на пристапување кон ЕУ

Презентација на објавените истражувања за пратениците и за други заинтересирани страни

Помагање на Собранието да развие раководни структури за своите барања за истражувања и информации

- **Подобрен пристап до информации и обезбедување информации за пратениците и за персоналот во Собранието, особено до тие што се поврзани со агендата за пристапување кон ЕУ, како и овозможување тие информации да бидат достапни до јавноста**

Воспоставување база на податоци со платени ресурси кон законодавството и политиката на ЕУ во Центарот на ЕУ

Обука на персоналот за користење на базите на податоци

Подготвување техничка спецификација за договор за набавка на хардвер и софтвер за аудио-визуелно архивирање на седниците во Собранието, со интернетски пристап

Работилници за презентирање на базите на податоци за ЕУ пред пратениците и пред персоналот

- **Во делот на националното кофинансирање во рамките на овој проект на ИПА, се отвори и Центар на ЕУ во посебни простории за таа намена, во склоп на зградата на Собранието на Република Македонија**

Во рамките на проектот ТАИЕКС, кој е спонзориран од Европската комисија и наменет за државни службеници, Службата на Собранието во континуитет учествува на семинари на ТАИЕКС, на теми кои самите учесници ги предлагаат и аргументирано ги образложуваат причините поради кои се бара одредена едукација.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија меѓу ЕУ и Република Македонија.

Република Македонија продолжува да ги исполнува обврските од ССА, вклучително и тие што се однесуваат на првата фаза од спроведувањето на поглавје 5 (движење на работници, основање, обезбедување услуги, капитал). Потпишан е протокол за проширување кон ССА, со пристапувањето на Република Хрватска во ЕУ.

Во делот на слободно движење на стоките е постигнат висок степен на усогласеност. Продолжува спроведувањето на акцискиот план за сообразност со членовите 34-36 од договорот за функционирањето на Европската Унија (ДФЕУ), како и усогласувањето на правните прописи кои се дел од преговорите за склучување на договорот АКА. Вкупниот број на усвоени европски стандарди како македонски стандарди изнесува 18.350, што е 99% од вкупниот број европски стандарди. Сите усвоени европски стандарди се нотифицирани во Европскиот комитет за стандардизација, Европскиот комитет за електротехничка стандардизација и Европскиот институт за телекомуникациски стандарди. Досега се акредитирани 129 тела за оцена на сообразност и има 21 нова пријава за акредитација.

Во однос на слободното движење на капитал, усогласувањето на националното законодавство е на добар пат. Република Македонија ги исполни условите од првата фаза на ССА, натамошната либерализација на движењето на капиталот и исплатите е предвидена по преминувањето во втората фаза од ССА. Со влегување во втората фаза од ССА, исто така, Народна банка на РМ ќе изврши соодветно законско усогласување на подзаконските акти кои се во нејзина надлежност.

Во приходите по основа на царини од Буџетот на РМ за 2014 година, во согласност со ССА, вклучен е и ефектот од намалувањето на царините за увоз на стоки од ЕУ.

Заврши четвртата фаза за унапредување на електронскиот едношалтерски систем за издавање увозни и извозни дозволи и тарифни квоти (ЕХИМ).

Во сферата на меѓународните трговски односи, во 2014 година Република Македонија ќе претседава со ЦЕФТА и со Поткомитетот за земјоделство, санитарни и фитосанитарни мерки, како и со Работната група за услуги. Приоритетите во претседавањето се следни: идна либерализација на трговијата со земјоделски производи и трговија со услугите; продлабочување на спроведувањето на ЦЕФТА за идно олеснување на трговијата; промовирање на регионалната соработка во политиката на конкуренцијата, правата на интелектуалната сопственост и јавните набавки и одржување на синергијата меѓу спроведувањето на ЦЕФТА и Стратегијата на Југоисточна Европа 2020, во областа на интегрираниот раст.

Република Македонија има склучено 43 договори за одбегнување на двојното оданочување, од нив 24 се договори со земји-членки на ЕУ.

Опишете како со ССА се постигна регионална соработка во областите што се опфатени со неа.

Унапредувањето на односите и на соработката со земјите од соседството и јакнењето на регионалната соработка се меѓу клучните приоритети на надворешната политика на Република Македонија.

Во регионалната соработка фокусот е ставен на натамошно проактивно учество во Процесот за соработка во Југоисточна Европа (ПСЈИЕ), Советот за регионална соработка (СРС), Централно-европската иницијатива (ЦЕИ), како и Конвенцијата за спроведување на законите во југоисточна Европа (СЕЛЕК), односно Регионалниот СЕКИ-центар во Букурешт. Република Македонија е седиште на Регионалната иницијатива за миграции, азил и бегалци во ЈИЕ (МАРРИ), со која и ќе претседава во периодот 2014-2015 година. Седиште во Република Македонија имаат и Здравствената мрежа на земјите од ЈИЕ (СЕЕХН), Секретаријатот на мрежата на асоцијациите на локални власти на ЈИЕ (НАЛАС), Постојаната работна група за регионален рурален развој (СВГ), при што Република Македонија има свои претставници и во Советот за регионална соработка и СЕКИ. Република Македонија има статус на набљудувач во Дунавскиот процес.

Република Македонија целосно го поддржува макрорегионалниот пристап на соработка промовиран од Европската Унија и поднесе барање за вклучување во Јадранско-јонската макрорегионална стратегија, која е во фаза на подготовка во Европската комисија.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и за користење на кохезивните и на структурните фондови во иднина.

Поглавјето 22 (регионална политика и координација на структурните инструменти) вклучува координација и соработка на повеќе институции во Република Македонија. Системот за поддршка на регионалниот развој координиран меѓу повеќе министерства и владини институции вклучува елементи за поттикнување на соработката со невладиниот и со деловниот секторот во планските региони.

Инструментот за претпристапна помош (ИПА) претставува дел од пакетот на надворешни акции на ЕУ. Како основа за воспоставување на потребните структури и надлежни органи во Република Македонија за управување со помошта од ИПА при децентрализирано управување, Рамковната спогодба е основниот правен акт во

кој се пропишани принципите за соработка меѓу Република Македонија и Европската комисија во однос на спроведувањето на ИПА. Воспоставен е систем на децентрализирано управување со ИПА (ДИС) за спроведување на компонентите 1, 3 и 4 во согласност со акредитациските критериуми од Анексот на Регулацијата на ЕК бр.718/2007. Националните институции се одговорни за програмирање, правилно и ефикасно користење на добиените средства во рамките на 4 од 5 компоненти (освен за ИПА компонентата 2 за Прекугранична соработка, која се спроведува децентрализирано од страна на ДЕУ). Во оперативната структура на компонентите 1, 3 и 4 во земјава се акредитирани 32 институции. Во рамките на структурите на ИПА во Република Македонија работат околу 350 луѓе.

Заклучно со 31.12.2013 година, склучени се договори од кои 77 во првата компонента од ИПА (ТАИБ 2009 и ТАИБ 2010), 17 во компонента 3 и 24 договори во компонентата 4. ИПА ќе продолжи да функционира и во периодот 2014-2016 година.

Во новиот Инструмент (ИПА II), поширокиот фокус на Европската комисија за поддршката за периодот 2014-2020 година е ставен на социоекономскиот развој, владеењето на правото и добро владеење, со утврдување на следниве приоритетни сектори:

- Владеење на правото и фундаменталните права
- Управување и демократија
- Животна средина
- Транспорт
- Конкурентност и иновации
- Образование, вработување и социјална политика
- Земјоделство и рурален развој
- Прекугранична соработка.

Република Македонија активно учествува и во програмите на ЕУ: Седма рамковна програма за истражување, Напредок, Програма за претприемништво и иновации, Култура, Европа за граѓаните, Фискалис 2013, Царина 2013, Европска програма за интелигентна Европа.

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА потпишана меѓу ЕУ и Република Македонија?

Мешовитиот парламентарен комитет - Република Македонија и Европската Унија (ЕУ) е формиран врз основа на Резолуцијата на Европскиот парламент од 10 март 2004 година, како и одлуката на Собранието на Република Македонија од 7 декември 2004 година за основање делегација на Собранието на Република Македонија во Парламентарниот комитет за стабилизација и за асоцијација и врз основа на Договорот за стабилизација и асоцијација на Република Македонија (особено членот 114).

Формирањето на Мешовитиот парламентарен комитет (МПК) е одраз на цврстата определба на нашата земја за полноправно членство во ЕУ, како и на заложбите на Собранието на Република Македонија, преку парламентарен дијалог, да придонесе кон процесот на евроинтеграција и достигнување на европските стандарди.

Во основа, МПК претставува форум во кој членовите на Собранието на Република Македонија и Европскиот парламент разменуваат искуства, мислења и ставови за зајакнување на меѓусебното партнерство. Комитетот претставува формално и ефикасно зајакнување и издигнување на повисоко ниво на односите и на соработката

меѓу Собранието на Република Македонија и Европскиот парламент.

Основна цел на МПК е разгледување на сите аспекти на односите меѓу Република Македонија и ЕУ, особено спроведувањето на Договорот за стабилизација и асоцијација. По предлог на Бирото на Мешовитиот парламентарен комитет можат да се даваат препораки до Европскиот парламент, Собранието на Република Македонија, Владата на Република Македонија, Советот на Европската Унија и до Европската комисија.

МПК се состанува двапати годишно - еднаш во Собранието на Република Македонија и еднаш во Европскиот парламент. Седниците на Мешовитиот парламентарен комитет завршуваат со усвојување завршна изјава, која, пак, е документ во кој се содржани заедничките ставови за одредени актуелни прашања.

Во насока на подобрување на административните структури и зајакнување на административните капацитети, како и зголемување на транспарентноста и на одговорноста на администрацијата, и во 2014 година се продолжува со координација на процесот на реформа на јавната администрација. Собранието го донесе Законот за административни службеници и Законот за вработени во јавниот сектор. Ќе се продолжи да се обезбедува развој на стручна, професионална, ефикасна, одговорна, транспарентна и сервисноориентирана државна и јавна служба. Ќе бидат преземени низа активности во насока на подобрување на квалитетот на администрацијата, поточно: воведување систем за управување со квалитет, според стандардот ИСО 9001 во државните институции, спроведување на Заедничката рамка за оценка во другите институции и ќе се зајакнуваат капацитетите на администрацијата за управување со човечки ресурси.

Посебно внимание ќе биде посветено на спроведувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација склучена меѓу Република Македонија и Европската Унија и нејзините членки, следењето на реализацијата на пристапното партнерство, координацијата и реализацијата на приоритетите од пристапниот дијалог на високо ниво, како и реализацијата на НПАА.

Придобивките од потпишувањето на ССА се големи, со значителна квалитативна разлика во работењето пред и потоа, со оглед на тоа што државните институции (во овие рамки и Собранието на Република Македонија) покажаа подготвеност да ги прифатат новите предизвици и на нив да одговорат со конкретни и видливи резултати.

Д-р Симонида Кацарска,

Претседател на Собранието на Институт за европска политика

Опишете како ССА ги поддржа заложите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

Во периодот во кој беше потпишана Спогодбата за стабилизација и асоцијација беше клучна за градење на меѓуетнички консензус за политичките реформи во Република Македонија. Во секој случај во првите години по потпишувањето ССА, а воопшто и перспективата за пристапување на РМ кон ЕУ беше значајна за уставните промени поврзани со Охридскиот рамковен договор, а потоа и уставните измени поврзани со независноста на судството неколку години подоцна. Во тој контекст, ССА даде поттик за исполнување на критериумите за демократија и владеење на правото, како прв сегмент од политичките критериуми за пристапување кон ЕУ. Ова влијание најдиректно беше видно преку телата воспоставени со ССА, особено Советот и Комитетот за стабилизација и асоцијација.

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската Унија, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство преку законодавното усогласување, како и телата воспоставени со Спогодбата. На техничко ниво, поткомитетите претставуваа основа за подготовките на стратегиските документи, како НПАА, а со тоа и унапредување на повеќегодишното планирање во Република Македонија. Во отсуство на пристапни преговори, усогласувањето во рамките на ССА претставува можност за унапредување на усогласеноста на македонската регулатива со законодавството на ЕУ. ССА отвори можност за средби и размена на експертиза и мислења меѓу службениците на ЕУ и на РМ, а со тоа и унапредување на домашното законодавство во услови на стагнирање на напредокот на РМ во пристапувањето кон ЕУ.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија меѓу ЕУ и Република Македонија.

Економските односи беа во основата на ССА во времето на нејзиното потпишување. Додека се очекуваше ССА индиректно да влијае врз исполнувањето на политичките критериуми за пристапување кон ЕУ, опипливиот исход беше во контекст на економската асоцијација и слободната трговија меѓу ЕУ и РМ. Сепак, во контекст на РМ, поради предноста дадена на политичките критериуми, економската димензија на ССА беше во голема мера занемарена од јавноста. Отворањето на втората фаза претставуваше нареден чекор на унапредување на економските односи и можност за унапредување на слободната трговија меѓу ЕУ и Република Македонија, но сè уште не е материјализирана.

Опишете како со ССА се постигна регионална соработка во областите што се опфатени со неа.

Регионалната соработка како една од клучните компоненти на ССА беше унапредена до одреден степен, но различниот напредок на земјите во регионот го оневозможи посуштественото влијание на ССА врз оваа област. Областите како трговија, транспорт и енергија се со некои видливи резултати, меѓутоа, сепак, и во нив останува многу простор за подобрување, во контекст на интеграција во регионот, како и со ЕУ. Сличен беше случајот со институции како Регионалниот совет за соработка, чие влијание беше ограничено. Воедно, треба да се има предвид дека условот за регионална соработка во периодот на потпишување на ССА во голема мера беше насочен кон помирување на поранешните југословенски републики по конфликтите од 90-тите години на минатиот век, како и враќање на бегалците, при што Република Македонија специфично беше на маргините на овие прашања.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и за користење на кохезивните и на структурните фондови во иднина.

Потпишувањето и спроведувањето на ССА претставуваше битен чекор во унапредувањето на координацијата за користење на фондовите од ЕУ на национално ниво. Планирањето на активностите за спроведување на ССА во рамките на акциските планови, како и обврските од телата на ССА, беше чекор напред кон координација на националните политики со искористувањето на помошта од ЕУ. Во тој контекст, планирањето за ССА воспостави основа за приоритети при планирањето на помошта од ЕУ. Од друга страна, програмата КАРДС како основен финансиски инструмент во периодот на потпишување на ССА ги воспостави основите на програмирањето на помошта од ЕУ, кои натаму беа унапредени со ИПА.

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА потпишана меѓу ЕУ и Република Македонија?

ССА ја постави основата за натамошните чекори на пристапување на Република Македонија во ЕУ, како што е поднесувањето на апликацијата за членство. Институционалните механизми воспоставени со ССА беа основа за комуникација меѓу Република Македонија и ЕУ како на политичко, така и на административно ниво. Додека во првите години по нивното воспоставување телата на ССА беа, пред сè, вежба за македонската страна, во недостиг од преговори тие претставуваа начин на одржување на евроинтеграцискиот процес во земјава. Сепак, со оглед на тековниот статус кво во процесот на пристапување, неуспехот да се отвори втората фаза на ССА го става под прашалник успехот на целокупниот проект, како и неговиот потенцијал да биде искористен како алатка за унапредување на состојбата во Република Македонија.

Штефан Филе,
комесар за проширување на Евроската Комисија

Како европски комесар за проширување, кој е одговорен за политиката на проширување, ја користам оваа пригода, преку монографијата што ја подготвувате за десетгодишнината од стапувањето во сила на Договорот за стабилизација и за асоцијација, да Ви ја честитам десетгодишнината од неговото спроведување.

Договорот, кој беше првиот потпишан договор со земја од Западен Балкан, беше, и ќе остане до вашето конечно членство во Европската унија, камен-темелник на нашите релации. Неговото успешно спроведување продолжува да го води реформскиот процес и да ѝ помага на Вашата земја во подготовките за членство во ЕУ.

„Асоцијацијата“ меѓу Вашата земја и ЕУ, која беше постигната преку спроведувањето на Договорот за стабилизација и за асоцијација, обезбеди – и продолжува да обезбедува – можности за трговија, економски развој и за регионално интегрирање. Тоа веќе помогна во водењето на реформскиот процес низ целата низа области од политиката на ЕУ, како и да ги обезбедува институционалните структури со кои се уредуваат нашите релации. Во последните години Договорот беше надополнет со Пристапниот дијалог на високо ниво, како дополнителен метод за поставување приоритети и охрабрување на реформите за ЕУ.

Ви посакувам сè најдобро во врска со подготовките на монографијата и продолженото спроведување на Договорот за стабилизација и за асоцијација.

Рајнхард Прибе,

поранешен член на Генералниот директорат за проширување,
Европска комисија

Опишете како ССА ги поддржа заложите на Република Македонија за исполнување на политичките критериуми за пристапување во ЕУ.

ССА помогна да се концентрира на важни прашања за интеграцијата во ЕУ и затоа треба да обезбеди поттик да се оди со исполнување на политичките критериуми. Тешко ми е да судам ако ова секогаш се случувало како што се очекувало.

Опишете како ССА го поддржа усогласувањето на националното законодавство со законодавството на ЕУ, вклучително и градењето на административните капацитети за спроведување на новите закони.

Договорот и особено редовното следење на неговото спроведување требало да помогнат да се преземат правите законски решенија. Административниот капацитет е од суштинско значење, но буџетските ограничувања ставаат неизбежни ограничувања на она што може да се направи. Тоа ќе остане проблем.

Опишете како ССА ги унапреди хармоничните економски односи и постепено разви област за слободна трговија меѓу ЕУ и Република Македонија.

Не можам да коментирам на оваа прашање.

Опишете како со ССА се постигна регионална соработка во областите што се опфатени со неа.

Сите спогодби во регионите содржат една јасна посветеност да се поттикне регионалната соработка. Се сомневам дека реалноста била иста како што авторите на ваквите спогодби сакале да биде.

Опишете како ССА ја подготви Република Македонија за ефикасно користење на тековните фондови од ЕУ и за користење на кохезивните и на структурните фондови во иднина.

Мислам дека преземањето неопходни чекори за добивање финансии беше олеснето од страна на рамката на ССА.

Кои се општите впечатоци за спроведувањето на ССА потпишана меѓу ЕУ и Република Македонија?

/

Група фотографија по потпишувањето на Договорот за стабилизација и асоцијација на 9 април 2001 каде во првиот ред се (лево кон десно) Џозеф Пике и Кампс (Шпанија), Хавиер Солана (Европска унија), Хуберт Ведрин (Франција), Срѓан Керим (Македонија), Ана Линд (Шведска), Љубчо Георгиевски (Македонија), Јован Теговски (Македонија), во вториот ред (лево кон десно) Лидие Полфер (Луксембург), Бенита Фереро Валднер (Австрија), Кристофер Патен (Европска комисија), Робин Кук (Обединето Кралство), Јоргос Папандреу (Грција), во третиот ред (лево кон десно) Јозиас ван Артстен (Холандија), Умберто Раниери (Италија), во последниот ред (лево кон десно) Ерки Туомиоја (Финска), Луј Мајкл (Белгија), Јошка Фишер (Германија), Могенс Лукетофт (Данска), Брајан Ковен (Ирска).

Анализа на спроведувањето на ССА

Осврт кон спроведувањето на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација меѓу Република Македонија, од една страна, и Европската заедница и нејзините земји- членки, од друга страна

Вовед

На 1 април 2014 година се навршуваат десет години од примената на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација, како и 13 години од примената на Привремената спогодба.¹ Во согласност со член 5, параграф 1, утврдено е дека „асоцијацијата ќе биде реализирана во текот на максимум 10 години, период кој ќе биде поделен во две последователни фази“. Во изминатите години Република Македонија ги презеде сите потребни обврски за спроведување на Спогодбата со посебен фокус на областите од главите III, V, VI и VII. Редовното следење и анализирање на одредбите од ССА се вршеа преку воспоставените институционални тела кои во изминатиот период успешно заокружија девет циклуси состаноци.²

Како резултат на исполнување на обврските предвидени од првата фаза на спроведувањето, кои се предвидени во глава V, Европската комисија во 2009 година достави предлог до Советот на Европската Унија за премин на Република Македонија во втората фаза на асоцијацијата. И покрај таквиот предлог на Комисијата, Советот на ЕУ сè уште не ја одобри предлог-одлуката за премин во втората фаза од ССА.

Осврт кон клучните постигнувања во однос на досегашната примена на Спогодбата за стабилизација и за асоцијација

Република Македонија ги почитува *општите начела* утврдени со Спогодбата, а кои се однесуваат на почитувањето на демократските принципи и човековите права, меѓународното право и владеење на правото, неповредливост на границите и почитување на територијалниот интегритет на државите, развој на добрососедски односи, како и начелата на пазарното стопанство. Во контекст на членот 118 на Спогодбата, кој ги утврдува мерките за обезбедување на спроведувањето на Спогодбата и Заедничката декларација кон овој член, кршењето на суштествените елементи на Спогодбата се смета за материјално кршење на Спогодбата и, како „случај на посебна итност“, може да биде предмет за преземање соодветни мерки од страните, без спроведување на процедурата на консултација на Спогодбата. Досега не е констатирано прекршување на суштествените елементи на Спогодбата. Важно е да се напомене дека во основните начела на Спогодбата се утврдува дека асоцијацијата ќе се постигне за најмногу десет години, поделено во две фази.

Воспоставен е редовен *политички дијалог* (глава II) со ЕУ за прашањата од заеднички интерес и Република Македонија редовно се придружува, било унилатерално или по покана од страна на ЕУ, кон заедничките позиции, ставови и декларации на ЕУ по однос на различни прашања од меѓународен интерес. Воспоставувањето на политичкиот дијалог претставува значаен фактор во процесот на пристапување на Република Македонија кон Европската Унија и внесе нов квалитет во меѓусебните односи. Дијалогот се одвива во рамките на Советот за стабилизација и асоцијација, на министерско ниво, како и на дипломатско-експертско ниво со институциите на Европската Унија. На парламентарно ниво, политичкиот дијалог се одвива во рамките на Мешовитиот парламентарен комитет меѓу Собранието на Република Македонија и Европскиот парламент.

Во однос на *регионалната соработка (глава III)*, Република Македонија продолжи со политиката

1 Преговорите за Спогодбата за стабилизација и асоцијација се реализираа во значително краток период, април-ноември 2000 година, низ 3 рунди главни преговори и 5 средби на експертско ниво, односно технички преговори. Спогодбата се парафираше на самитот во Загреб на 24 ноември 2000 година, се потпиша на 9 април 2001 година во Луксембург, по што почна процесот на ратификација со ратификацијата на 12 април во Собранието на Република Македонија. Спогодбата стапи во сила по процесот на ратификација во Република Македонија и во сите држави-членки на ЕУ, на 1 април 2004 година.

2 Уредени со глава X од ССА, Институционални, општи и завршни одредби.

на унапредување на билатералните односи со земјите од регионот и активно учествува во регионалните иницијативи, вклучително и Процесот за соработка во Југоисточна Европа, Советот за регионална соработка, Централноевропскиот договор за слободна трговија, Централно-европската иницијатива итн. Република Македонија целосно соработува со Меѓународниот кривичен трибунал за поранешна Југославија. Склучени се договори за соработка со Хрватска, Србија, Албанија и со Црна Гора, во согласност со условот поставен со член 12 од ССА³, а воедно со овие земји беа склучени договори за соработка во контекст на процесот на пристапување кон Европската Унија. Во однос на прекуграничната соработка, Република Македонија спроведе заеднички проекти со Република Грција, Република Бугарија, Албанија, а од неодамна е склучена спогодба за соработка со Косово.

Во делот на **слободно движење на стоки (глава IV)**, со завршувањето на транзицискиот период на 1 јануари 2011 година, увозот на индустриски стоки во двата правци целосно е либерализиран. Дополнително, сите обврски кои се однесуваат на производи од железо и од челик успешно се реализирани. За земјоделските и рибини производи со потекло од Република Македонија при **увоз во Европска Унија** се укинати сите давачки, освен за живи говеда, говедско месо - свежо или разладено, говедско месо - замрзнато и вино, а за зеленчук и овошје е укината царинската стапка, но не и специфичната давачка. Предвидени се посебни квоти за телешко месо, а утврдена е и квота за извоз на шеќер со потекло од Република Македонија. Досега не се применети соодветни мерки за заштита на пазарот, предвидени во согласност со членот 30 од ССА. Во однос на **увозот во Република Македонија** на земјоделски и рибини производи со потекло од Европската Унија, царинските стапки прогресивно се намалуваат. **Трговијата со вино** меѓу двете страни е уредена со дополнителен протокол, во согласност со кој се утврдени квоти за увоз и за извоз.

Република Македонија во моментот применува дијагонална кумулација со сите земји-членки на Европска Унија, со Турција и со земјите-членки на ЦЕФТА, освен со Косово и со Молдавија. Во тек е и постапката за вградување одредба за примена на Регионалната конвенција во договорите за слободна трговија кои Република Македонија ги има склучено со ЕФТА, со ЦЕФТА и со Турција. Во овој период не е преземена мерка за укинување на натамошното намалување на царината за кој било производ, ниту мерка за зголемување на царината за увоз на кој било производ со потекло од ЕУ. Европската Унија, исто така, нема воведено вакви мерки за увозот на некој производ со потекло од Република Македонија. Во согласност со одредбите од ССА, по претходно информирање на ЕУ, од страна на Република Македонија повремено беа воведувани привремени мерки за ограничувања при увозот или извозот на определени производи (со потекло од сите земји). ЕУ досега нема применето вакви мерки кон Република Македонија.

Република Македонија ги исполни и неопходните обврски од првата фаза од **глава V - движење на работници, основање, давање услуги и капитал**. Во согласност со обврските преземени со членот 44, со Законот за вработување и работа на странци⁴ при вработувањето странци се забранува директна и индиректна дискриминација по сите основи, а на членовите на потесното семејство на странците што поседуваат работни дозволи им се издава дозвола за вработување со важност додека важат нивните дозволи за престој. Во моментот се применуваат договори за социјално осигурување со 11 држави-членки на ЕУ⁵ и со Швајцарската Конфедерација, а се работи на склучување такви договори и со Република Словачка, Република Албанија, Француската Република и Кралството Шведска. Во делот на координацијата на системите на социјална сигурност, во финална фаза на усогласување е одлуката на Советот за стабилизација и асоцијација во однос на одредбите за усогласување на системите за социјално осигурување содржани во Спогодбата за стабилизација и за асоцијација. Граѓаните на државите-членки на ЕУ се изедначени со државјаните на Република Македонија во однос на социјалното осигурување.

3 Договорите ги опфаќаат елементите на политички дијалог, основање слободна трговска зона меѓу страните, заемни концесии во однос на движење на работници, основање друштва, давање услуги, тековни плаќања и движење на капиталот, соработка во други области, итн.

4 Службен весник на РМ, бр. 70/07.

5 Република Хрватска, Австрија, Република Словенија, Република Бугарија, СР Германија, Република Чешка, Кралство Холандија, Република Полска, Република Романија, Големото Војводство Луксембург, Кралството Белгија.

Во однос на обврските од поглавје II, кое се однесува на **основање претпријатија**, Законот за трговски друштва⁶ е целосно усогласен со европското законодавство, а дефинициите што се однесуваат на „компанија на заедница, подружница на компанија, претставништво на компанија, основање компанија, економски активности и државјанин на заедницата“ се усогласени со дефинициите од членот 47 од ССА. Во целост се почитува принципот на недискриминација кој е утврден во членот 48 и е обезбеден третман кој не е помалку поволен од третманот на домашните физички и правни лица во поглед на основањето компании на Заедницата и во однос на работењето на подружниците и претставништвата на компаниите на Заедницата во РМ. Во втората фаза на спроведување ќе треба да се разгледа можноста од проширување на одредбите за право на основање од страна на државјаните на двете страни од Спогодбата за преземање активности како самовработени лица.

Република Македонија презеде значителни мерки за обезбедување еднаков третман на државјаните на земјите-членки на ЕУ по однос на правото на стекнување сопственост. Законот за сопственост и други стварни права овозможува странски правни и физички лица од Заедницата да имаат право на сопственост врз недвижен имот, земјиште за градба и на долгорочен закуп на земјоделско земјиште под исти услови како домашните правни и физички лица. Во втората фаза е потребно да се согледа можноста да се прошири правото на стекнување и сопственички права врз недвижен имот на претставништвата на компании од Заедницата. Двете страни треба да ја разгледаат можноста за проширување на правата на претставништвата на компаниите од Заедницата, кои во правата фаза биле уживани само од подружниците на компаниите од Заедницата.

Во однос на финансиските услуги, во согласност со постојната законодавна рамка⁷, воведени се критериуми за основање и работа на финансиски институции на недискриминаторска основа, односно странските инвеститори може да основаат финансиски институции во Република Македонија под исти услови како домашните инвеститори.

Со донесувањето на Законот за признавање на професионални квалификации,⁸ кој е усогласен со релевантното законодавство на ЕУ за признавање на професионалните квалификации, поставен е нормативниот и институционалниот систем за признавање на професионалните квалификации. Непочнувањето на втората фаза на спроведување на ССА влијае врз процесот на целосна регулација на системот на признавање на професионалните професии од аспект на секторските професии, како и процесот на постепено интегрирање на Република Македонија во внатрешниот пазар на Унијата поради непостоење на можноста за мобилност на пазарот на трудот. Република Македонија, од стапувањето во сила на ССА, не воведо никакви мерки кои претставуваат дерогација од одредбите на поглавјето V од ССА за правото на основање компании.⁹

Во однос на **поглавјето III, кое се однесува на давањето услуги**, во согласност со членот 55 од Спогодбата, Република Македонија пристапи кон прогресивно спроведување на мерките кои ќе овозможат забрзана понуда на услуги од компании од двете договорни страни. Изработен е предлог-закон за услуги со кој се врши транспонирање на Директивата за услуги и се обезбедува правна рамка за отстранување на останатите бариери во регулативата кои ги попречуваат пристапот и вршењето услужни активности во земјата од правни и физички лица на земји-членки на ЕУ. Република Македонија досега нема преземено никакви мерки со кои се создаваат услови за понуда на услуги кои се значајно порестриктивни, на тој начин почитувајќи го членот 46 од ССА. Со отворањето на втората фаза од САА ќе произлезе обврска и за ЕУ да презема мерки за спроведување на одредбите за слободна понуда на услуги од правни и физички лица од РМ на пазарот на ЕУ.

Република Македонија, во согласност со членот 57 од Спогодбата, во изминатиот период го приспособуваше

6 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/2004, 84/2005, 25/2007, 87/2008, 42/10, 48/10, 24/11, 166/12, 70/13, 119/13 и 120/13.

7 Закон за банки, Закон за супервизија на осигурувањето, Закон за лизинг, Закон за финансиски друштва итн.

8 Законот е објавен во „Службен весник на РМ“ бр. 171/10, додека неговата примена ќе почне со полноправното членство на Република Македонија во ЕУ.

9 Можноста дадена со членот 54 од ССА.

законодавството, вклучувајќи ги и административните капацитети во областите на воздушен и копнен транспорт. Спогодбата за сообраќај меѓу Република Македонија и Европската Унија од 1997 година е важечка во областа на копнениот сообраќај. Република Македонија има потпишано билатерални договори со 34 земји во Европа за меѓународен патен превоз на патници и на стоки со кои се цели кон целосна либерализација на транспортот на патници и на стоки. Либерализацијата на пазарот за железнички услуги е одложена до влегувањето на Република Македонија во Европската Унија. Република Македонија со транспонирање на законодавството за воздушниот сообраќај и либерализација со ЕУ е во транзициска фаза на Европската заедничка воздухопловна област. На авиопревозниците им е дозволено да користат неограничени сообраќајни права меѓу кое било место во Република Македонија и на секое место во која било друга земја-членка на Европската Унија.

Обврските што произлегуваат од поглавјето IV, тековни плаќања и движење на капитал, од првата етапа на ССА, во делот на движење на капиталот, се реализирани. Директните инвестиции и кредитните трансакции се целосно либерализирани во двата правци. Портфолио-инвестициите се делумно либерализирани, односно овозможено е слободно вложување на нерезидентите. Во однос на вложување во недвижен имот, вложувања на резидентите во недвижен имот во странство не е дозволено (освен за дипломатски, конзуларни и други претставништва во странство), додека вложувања на нерезидентите во недвижности во земјата е дозволено за странски физички и правни лица резиденти на држави-членки на Европска Унија и на ОЕЦД (освен во земјоделско земјиште), додека за сите други земји важи принципот на реципроцитет.

Со влегувањето во втората фаза од ССА, во согласност со Законот за девизното работење, ќе се либерализираат инвестициите во недвижен имот на резидентите во странство, издавањето и воведувањето хартии од вредност во странство и документите за учество во резидентните инвестициски фондови во странство, портфолио-инвестициите на резидентите и издавањето странски должнички хартии од вредност со рок на достасаност над три години. По завршување на втората фаза од ССА, односно со влезот на Република Македонија во ЕУ, резидентите ќе можат слободно да отвораат и да имаат сметки во странство.¹⁰ Капитално-финансиската либерализација, генерално, се согледува како позитивен процес, при што земјите следат различна динамика и тек на либерализација. Потенцијалните ефекти од влезот во втората фаза врз капиталната и финансиската сметка од платниот биланс тешко е да се квантифицираат. Потенцијално, би повлекло одлевање девизни средства од Република Македонија во странство. Сепак, тешко е да се процени дали и во кој износ тие одливи би се реализирале бидејќи истите се условени не само од промените во законската регулатива, туку и од низа други економски фактори во земјата и во странство во идниот период. Воедно, треба да се имаат предвид и можностите и динамиката на капиталните приливи во земјата. Во согласност со член 60 од ССА, Советот за стабилизација и асоцијација ќе треба да ги испита начините што овозможуваат целосна примена на правилата на Заедницата за слободно движење на капиталот.

Во согласност со членот 68 од ССА, **приближувањето на националното законодавство со законодавството на ЕУ**, особено во клучните области на внатрешниот пазар (*конкуренција, интелектуална сопственост, јавни набавки, стандардизација, акредитација и оценка на сообразност*) и областите поврзани со трговијата беше еден од клучните приоритети во изминатиот период. Сите закони кои произлегуваа како обврска од првата фаза беа донесени, а во однос на спроведување на донесените закони се донесоа повеќе подзаконски акти и се воспостави

¹⁰ Дозволено отворање сметка во странство од страна на: дипломатски, конзуларни и други претставништва на РМ во странство коишто се финансираат од буџетот на Република Македонија, физички лица со постојано место на живеење во РМ, коишто привремено престојуваат во странство, за време на нивниот престој во странство; физички лица со постојано место на живеење во Република Македонија коишто во странство се стекнале со право на: лична пензија, пензија од починат брачен другар, социјална помош, детски додаток, школарина на дете поради починат родител и премија/штета од осигурување на животот. Останатите резиденти коишто не се овластени можат да отвораат сметка во странство доколку имаат одобрение издадено од Народната банка.

и зајакна институционалниот капацитет.¹¹ Во согласност со оценката дадена и во последната Стратегија на ЕК за проширување и клучни предизвици 2013-2014 година, земјата има постигнато високо ниво усогласеност со европското законодавство во однос на тоа каде се наоѓа во процесот.¹²

Дополнително, во согласност со обврската што произлегува од членот 68, Република Македонија на редовна основа подготвува Национална програма за усвојување на правото на ЕУ за да се обезбеди на државно ниво добро организиран, координиран и целосно конзистентен пристап кон исполнување на Копенхагенските и Мадридските критериуми за членство, како и воспоставување механизам за континуирано следење на напредокот направен при исполнување на преземените обврски.

Во делот на **глава VII, правда и внатрешни работи**, Република Македонија спроведе темелна реформа на правосудството во рамки на која беа вклучени значителни измени на Уставот, се воспостави Академија за обука на судии и обвинители, се воведоа построги професионални критериуми за вршење на судската и обвинителската функција, се формираа Управен суд и Виш управен суд, извршувањето на судските пресуди премина на извршители, се намали бројот на заостанати предмети, се воведе бесплатна правна помош и медијација, автоматизиран систем со управување судски предмети и е-правда итн.

Во врска со соработката во делот на визи, гранична контрола, азил и миграција, функционираат Визниот центар и Националниот визен информациски систем. Усогласено е националното законодавство во делот на гранична контрола, воспоставена е мобилна единица за борба против илегална миграција, воспоставен е и оперативен Национален координативен центар за гранично управување, а се остварува и соработка со ФРОНТЕКС. Законот за азил и привремена заштита е усогласен со европската легислатива¹³, а е формиран и Прифатен центар за баратели на азил. Спогодбата за реадмисија меѓу Република Македонија и Европската Унија се спроведува без проблеми. Востановена е правната рамка за спречување перење пари¹⁴, функционира Управа за финансиско разузнавање, а формирана е и Централна канцеларија за истраги во областа на сузбивање на фалсификувањето пари. Во согласност со законодавството на ЕУ, донесени се измени на Кривичниот законик заради вградување алтернативно казнување, воведување кривична одговорност на правни лица, утврдување нови кривични дела и зајакнување на казнената политика во однос на перење пари, компјутерски криминал, шверцување емигранти, трговија со луѓе, тероризам и финансирање тероризам, детска порнографија итн. Ратификувани се најголемиот број меѓународни инструменти кои се однесуваат на борбата против разни видови сериозен и организиран криминал.¹⁵

11 Беа донесени Закон за заштита од конкуренцијата, Закон за контрола на државната помош, Закон за јавни набавки, Закон за заштита на лични податоци, беа ратификувани меѓународните договори што ја регулираат заштитата на интелектуална и индустриска сопственост итн, се формираше и оперативната Комисијата за заштита од конкуренција како независно регулаторно тело, Биро за јавни набавки, се спроведуваат акции за борба против пиратеријата итн. Република Македонија, донесе бројни закони и подзаконски акти кои се однесуваат на техничките прописи, градењето соодветна инфраструктура на квалитет во која влегуваат стандардизација, метрологија, акредитација, оценка на сообразност и надзор на пазарот.

12 Види COM (2013) 700 final

13 Директивата на Советот 9/2003/ЕС од 27 јануари со која се пропишуваат минималните стандарди за прифаќање на барателите на азил; Директивата на Советот 2004/83/ЕС од 29.04.2004 година за минималните стандарди за квалификувањето и за статусот на државјани на трети земји или на лица без државјанство, како бегалци или лица на кои од други причини им е потребна меѓународна заштита и за содржината на одобрената заштита; Директивата на Советот 2005/85/ЕС за минимум стандарди за постапки на државите-членки за доделување и одземање статус на бегалец, усвоена на 1 декември 2005 година.

14 Усогласена со Третата директива на ЕУ за спречување перење пари и финансирање тероризам (32005/L0060), изменетата Стразбуршка конвенција за спречување перење пари, истрага, заплenuвање и конфискација на приносите од казниво дело од 2005 година, како и со ревидираните 40 препораки на ФАТФ за спречување перење пари и финансирање тероризам и 9 специјални препораки за превенција од финансирање тероризам.

15 Конвенцијата на ОН против меѓународниот организиран криминал од 2000 година и односните протоколи за трговија со луѓе и шверцување мигранти; Протоколот за борба против незаконското производство и трговија со огнено оружје, негови делови и компоненти и муниција, кој ја дополнува конвенцијата на Обединетите нации за борба против транснационалниот организиран криминал; Конвенцијата за компјутерски криминал на Советот на Европа од 2001 год; Конвенцијата на ОН против корупцијата; дополнителниот протокол на Казнено-правната конвенција за борба против корупција на Советот на Европа; Конвенцијата на ОН за борба против корупција; Европска конвенција за спречување на тероризам, заедно со протоколот; Меѓународната конвенција за спречување на финансирање на тероризам; Меѓународна конвенција за сузбивање терористички напади со експлозивни направи; Конвенција за спречување на актите на нуклеарен тероризам и Конвенција за нуклеарна безбедност.

Обезбедена е поактивна улога на јавните обвинители, како и примена на посебните истражни мерки, заштита на сведоците, конфискација на имот и имотна корист стекната со кривично дело итн. Стапи во сила Договорот за оперативна и стратешка соработка со ЕВРОПОЛ. Во однос на борбата со тероризмот, интензивирана е соработката со меѓународните организации, а донесена е Национална стратегија за борба против тероризмот. Донесен е Закон за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции, кој целосно е усогласен со европските и меѓународните стандарди, а земјата остварува добра соработка со Европскиот мониторинг-центар за дроги и зависности од дрога.

Република Македонија, генерално, остварува значителен степен на соработка со Европската Унија во бројни области од економско-социјалната сфера кои се предмет на уредување во **глава VIII, Политика на соработка** од ССА. Усогласувањето на опсежните политики и законодавство во овие области е придружено и потпомогнато со институционална и финансиска соработка на Република Македонија со ЕУ. Изминатиот период се настојуваше стратешките документи на ЕУ поврзани со економски развој соодветно да бидат преточени во националните стратегии поврзани со индустриска политика, развој на мали и на средни претпријатија, создавање поволна деловна клима за инвестирање и политика за странски инвестиции, извозна промоција, иновации, стратегија за развој на туризмот и сл.¹⁶ Обезбедено е натамошно јакнење на банкарската регулатива и супервизија. Се преземаа значителни напори за создавање поволна деловна клима за приватни домашни и странски инвеститори, преку подобрување на правната рамка, склучување билатерални договори за унапредување и заштита на инвестициите, водење постојан проактивен дијалог со деловната заедница итн. Се спроведува трговската политика во согласност со преземените меѓународни обврски кои произлегуваат од членството во Светската трговска организација (СТО), од Спогодбата за стабилизација и за асоцијација, ЦЕФТА и другите спогодби за слободна трговија.

Постигнат е висок степен на усогласеност со **царинскиот систем** на Заедницата, преку употребата на Единствениот царински документ (ЕЦД), усогласувањето на македонската царинска номенклатура со Комбинираната номенклатура на ЕУ итн. Во соработка со **даночните** администрации на земјите-членки на ЕУ, реализирани се повеќе проекти за модернизација на даночната администрација, подобрување на услугите на УЈП кон даночните обврзници, поддршка на даночниот инспекторат за форензички контроли и контроли на е-трговија. Република Македонија презема активности и за учество во новата програма на ЕУ - ФИСКАЛИС 2020. Се врши размена на информации врз основа на склучените договори за одбегнување на двојното оданочување.

Во однос на соработката во делот на **социјална политика**, направен е значителен напредок во поглед на приближувањето на националното со законодавството на Европската Унија, во однос на стандардите за вработување, социјално осигурување, услови на работа и еднакви можности за мажи и за жени, заштита на здравјето и безбедноста на работа. Република Македонија соработуваше со ЕУ во делот на **образованието**, првенствено преку програмата ТЕМПУС, како и Европската фондација за обука (ЕТФ), а соработуваше и во однос на усогласувањето на политиките во делот на **аудио-визуелната политика**, пред сè во однос на медиумскиот плурализам, утврдување регулаторно тело и негови надлежности итн.

Како резултат на соработката во делот на **електронските комуникации**, Република Македонија има развиен и либерализиран пазар на електронски комуникации со повеќе оператори. За развој на **информатичкото општество** во согласност со европските стандарди, во изминатиот период се донесени повеќе закони и стратешки документи¹⁷, а беа спроведени активности за постигнување интероперабилност, електронско управување со

16 На редовна основа се подготвува претпристапна економска програма, функционира Национален совет за претприемништво, усвоен е и се спроведува Акциски план со мерки за подобрување на конкурентноста на македонската економија, Стратегија и Акциски план за иновации 2012-2020, Стратегијата за развој на мали и средни претпријатија со годишни програми, Стратегија за развој на занаетчиство 2012-2020. Успешно се имплементираат проектите на регулаторна пилотина и едношалтерски систем, а се применува и Националната стратегија за одржлив развој.

17 Законот за е-трговија, Законот за електронско управување, Законот за основање на Македонската научно-истражувачка мрежа – МАРнет, Националната стратегија за е-Влада, Националната стратегија за развој на електронски содржини во образованието, Националната стратегија за е-вклучување.

документи во државните институции, развој на голем број електронски услуги кои ги обезбедуваат државните институции итн.

Постигнат е напредок во областа на **заштита на потрошувачите**, како во однос на усогласеноста на законодавството, така и во изградбата на институционални капацитети за заштита на потрошувачите

Политиката за **патниот транспорт** на Република Македонија во изминатите 10 години од примената на ССА е насочена кон целосна либерализација на транспортните услуги и непречен заемен пристап кон пазарите на страните од Спогодбата, како и олеснување на движењето на патници и на стоки.

Соработката во делот на **енергетиката** е насочена кон либерализација на пазарот на електрична енергија и природен гас, на зголемување на учеството на обновливите извори на енергија во вкупната енергетска потрошувачка, зголемување на енергетската ефикасност, јакнење на административните капацитети на секторите надлежни во оваа област и друго.

Соработката во областа на **регионален и локален развој** е насочена кон обезбедување рамномерен регионален развој, динамизирање на развојот на земјата, подобрување на квалитетот на живот на граѓаните, како и за јакнење на внатрешната социјална и економска кохезија на земјата.

По однос на соработката во областите на **истражување и технолошки развој**, Република Македонија бележи голем напредок кој се однесува на учеството во рамковните програми на Унијата, како и мобилност на истражувачи преку програмата ЕУРАКСЕС, а беше воспоставена и законодавната и стратешка рамка за усогласување со истражувачките политики на ЕУ и стратешките цели на Европската истражувачка област.

Во изминатиот период во областа **животна средина** се постигна значаен напредок во однос на транспонирањето на европското законодавство во националното законодавство преку донесување голем број закони и подзаконски акти, како и со донесување плански документи. Во иднина потребно е да се посвети посебно внимание на транспонирање на законодавството од областа на климатските промени, како и да се обезбеди целосно спроведување на законодавството, зајакнување на административните капацитети на национално и локално ниво, како и зајакнување на регионалната и на прекуграничната соработка.

Финансиската соработка (глава X) со Заедницата во форма на неповратни средства и на заеми е од исклучително значење за поддршка на реформите кои се во тек. Оваа финансиска помош се спроведува/ше преку инструментите ФАРЕ, КАРДС и ИПА, кои ги покриваа сите области од законодавството на ЕУ со кои беше потребно да се усогласува националното законодавство. Во изминатиот период се работеше на градење на Националниот децентрализиран систем за спроведување на помошта од ЕУ. Тој е изграден преку воспоставување четири оперативни структури и назначување на функциите на сите раководни лица, преку нови вработувања, нови тела за спроведување на ИПА, нови правила и прописи кои беа предмет на акредитација од страна на Европската комисија. Потребна е натамошна поддршка, како од аспект на финансирање на активностите и добивање одлука за пренесување на надлежноста на националните власти, така и за подготовка на клучни документи и проекти. Во 2013 година почнаа подготовките за воведување на Инструментот за претпристапна помош II за периодот 2014-2020 година, кој ќе се фокусира на секторски пристап со акцент на правилото за дополнување на средствата од ЕУ на националните буџетски средства за секторите. На тој начин се очекува поголема видливост, ефикасност, ефективност и влијание на помошта од ЕУ во Република Македонија. Износот на средствата предвидени за Република Македонија се движат во истите размери како ИПА за 2007-2013 година, околу 600 милиони евра, а во тек се финалните консултации во однос на дефинирање на секторите што ќе бидат финансиски поддржани со средства од ИПА.

Перспективи и предизвици

Перспективи и предизвици

Политиката на **пацифизам на европскиот континент**, преку формирањето на Европската Унија и нејзиното постојано проширување, несомнено е уникатен процес и историска можност за натамошно интегрирање на континентот на мирен начин и проширување на зоната на стабилност и просперитет. **Успесите на таа политика полна со компромиси се евидентни и глобални.** Бројот на членките на ЕУ достигна 28, со над 500 милиони жители, со најголема економија во светот и со значајно место во глобалниот свет на одлучување. Но, и **предизвиците се многубројни.**

На планот на **безбедноста**, случувањата во непосредното соседство на ЕУ, во **Северна Африка** и на **Блискиот Исток**, како и настаните околу **Украина** кои го потресуваат светот деновиве и отворениот **судир меѓу САД и ЕУ со Руската Федерација**, потсетуваат дека **мирот не е константа** и дека треба дневна и макотрпна работа за негово одржување. Продлабочувањето на односите на ЕУ со Украина на асоцијативна основа и при тоа воспоставување баланс во односите со Руската Федерација, вклучително и во снабдувањето на ЕУ со енергија, е најголемиот предизвик со кој во поново време се соочува надворешната и безбедносната политика на ЕУ и на НАТО. Ескалацијата на ситуацијата е **секојдневен директен удар за економијата и безбедноста на ЕУ** и потенцијален долгорочен проблем со несогледливи и тешкопресметливи последици.

На **економски план**, пак, ЕУ последните неколку години функционираше во состојба на акутна криза, која на моменти добиваше и драматични размери. Сепак, **ЕУ успеа да ја надмине кризата** и да отвори нова перспектива за развој, со резолутни одлуки кои воведоа фундаментални **измени во управувањето и во координацијата на европските економии**, како и механизми за **контрола на јавните финансии и прекумерните задолжувања.** Позитивниот исход од кризата е во тоа што промените кои во нормални услови би се спроведувале со години, во услови на криза се спроведоа за рекордно кратко време.

Иако проширувањето е една од најуспешните политики на ЕУ, која придонесе за зајакнување на мирот, демократијата и стабилноста во Европа и беше основа за добивањето на Нобеловата награда за мир, изминатите години (особено по 2004, односно 2007 година) **не беше во центарот на интересот на ЕУ.** Но, и покрај неповолните околности во ЕУ, процесот, **сепак, забележи позитивни поместувања** со тоа што во 2013 година **Хрватска** стана 28. членка на ЕУ, во 2009 година **Македонија** ги исполни условите за почеток на преговорите, од 2012 година **Црна Гора**, а по успешниот дијалог со Косово, од 2013 година и **Србија** ги почна пристапните преговори, **Албанија** е во процес на трансформирање на условниот кандидатски статус со можност за почеток на преговорите, **Турција**, забавено, но, сепак, напредува во преговорите, **Косово** ги затвора преговорите за склучување на ССА, додека **БиХ** не наоѓа решение за продолжување на процесот. **Сите држави од Западен Балкан** јасно ја искажаа својот **стратегиска цел** и недвосмислено го поврзаа својот политички и економски интерес со членството во ЕУ. Во непосредниот нареден период е за очекување **ЕУ да го подигне нивото на приоритетот на процесот на проширување** и да се ангажира и инвестира позначително во заокружувањето на почнатиот процес во Западен Балкан.

Сите наведени предизвици од безбедносен, политички или економски аспект бараат **проактивен однос и одлучност** и можат да се искористат и како **сигнали за потреба од внатрешна консолидација на ЕУ** по сите линии, како и основа за градење кохерентен и конзистентен однос кон процесот на продлабочена интеграција (политичка, економска и монетарна Унија) и натамошно **забрзано проширување кон Југоисточна Европа и Турција.** **Новиот состав на Европскиот парламент и на Европската комисија**, кои се очекуваат по европските избори, ќе мора веднаш да се соочи со сите предизвици во ЕУ и надвор од неа, но и ќе има шанса да проектира

перспектива и да работи на нејзината практична реализација во наредните години.

Република Македонија перспективата на својот развој, безбедност и просперитет нераскинливо ја поврза со Европската Унија, при што континуирано покажува **јасен и недвосмислен стремеж** за целосно интегрирање во Европската Унија. Која било анализа на **причините за интегрирањето** на Република Македонија во Европската Унија од **историски, географски, политички, економски и културолошки аспект**, на крајот, резултира со заклучок дека Република Македонија е дел од Европа и неминовно треба да стане и дел од Европската Унија.

Перспективата и целта на интегрирањето на Република Македонија би можеле да се дефинираат во насока на развој на демократскиот политички систем и унапредување на пазарната економија, забрзување на социјалниот и на економскиот развој, зајакнување и продлабочување на соработката со земјите-членки на Европската Унија и земјите што се кандидати за членство, интегрирање во европскиот систем на заедничка надворешна и безбедносна политика, консолидирање на македонската позиција на меѓународен план и промоција на македонскиот меѓународен идентитет како мирољубива земја целосно и безрезервно ориентирана кон интегративните процеси. Доколку Република Македонија во догледно време **не стане полноправна членка** на Европската Унија, **основните негативни последици** би можеле да се посочат во фактот дека Македонија би била надвор од заштитните механизми и солидарноста на ЕУ и би морала да се справи со меѓународната позиција и својата сигурност во најголем дел со сопствени сили. Исто така, сè додека Република Македонија не стане членка на Европската Унија, нема можност да учествува, односно е **исклучена од процесот на донесување одлуки** за клучни прашања кои, директно или индиректно, ги засегаат нашата иднина и економски развој, како и иднината и развојот на нашиот регион.

Република Македонија ја проектирала својата перспектива кога во **2001** година, прва во регионот, потпиша **Спогодба за стабилизација и за асоцијација и Привремена спогодба за трговија**, во 2004 поднесе **Апликација за членство** во ЕУ, а во **2005** година се стекна со статус на **земја кандидат за членство**. Веќе во **2009** година (како и во **2010, 2011, 2012 и 2013** година) ЕК му предложи на Советот на ЕУ, Македонија да ги почне **пристапните преговори за полноправно членство**. Поради познатиот спор со Грција, преговорите сè уште не се случиле иако **Македонија заслужи да ги почне преговорите одамна**, како земја која во целост ги исполнува своите обврски од ССА, ги исполнува задоволително **Копенхашките политичките критериуми**, напредува во исполнувањето на **економските критериуми** и гради европски правен и функционален административен систем, способен да го практикува европското право и правната практика.

Република Македонија е единствената земја во регионот што меѓусебно во целост ги **призна границите со сите свои соседи**, ги респектира правата на нивните заедници, како и еднаквоста на сите конфесии, а во исто време не ги оспорува нивните имиња, нема територијални претензии и води активна политика на **добрососедство** и на **регионална соработка**. Во иста насока, и покрај сите тешкотии и **предизвици**, **Македонија останува подготвена и проактивна** во потрага по заедничка основа низ политички и дипломатски средства и преку отворен дијалог да се најде решение за **отвореното билатерално прашање со Грција околу името**, кое веќе дваесет години е пречка за нашето целосно интегрирање во Европската Унија, а покажавме и недвосмислена подготвеност за натамошен развој на билатералните односи и со **Бугарија**, како земја-членка на ЕУ, но и со сите други наши соседи.

Перспективата на Република Македонија е во истрајноста и упорноста во настојувањето да се бара взаемно прифатливо компромисно решение за спорот со Грција и паралелно да се започнат пристапните преговори за членство во ЕУ, при тоа инсистирајќи на почитување на меѓународното право и на меѓусебните обврски за градење добрососедски односи. **Клучен предизвик во таквото настојување** е, пред сè, да се

обезбеди **континуитет, конзистентност и координација на нашите политики**, со обезбедена широка **јавна поддршка** за нив, да се пенетрираат нашите правно и морално издржани аргументи кај нашите **соседи и сите земји-членки на ЕУ и на институциите на ЕУ**, со развивање **меѓусебен дијалог и градење доверба**. При тоа домашните **економски реформи** треба да се поврзат и синхронизираат со реформите на економскиот систем на ЕУ, паралелно да се продолжи со **усогласување на нашето законодавство со тоа на ЕУ**, да се продлабочат **реформите во правосудството и во безбедносните структури**, да се продолжи со **реформите во државната, локалната и во јавната администрација** и да се изградат капацитети за **стратегиско планирање** и користење на потенцијалот на домашниот буџет, како и капацитети за планирање, програмирање и **апсорпција на расположивите фондови на ЕУ**.

Пресретнувањето на сите **предизвици е задача на сите граѓани на Република Македонија**, но пред сè е задача, обврска и императив за сите **политички чинители** во државата и, секако, за **Владата и Собранието**. Сите заедно ја носиме одговорноста, го диктираме темпото, ги утврдуваме рамките и каналите за комуникација и сме одговорни за создавање поволни услови за реализација на обврските, односно општа **клима и мотивација** за напредок во процесот.

Низ десетгодишниот циклус од спроведувањето на **Привремената трговска спогодба (2001-2011)** и десетгодишниот циклус од спроведувањето на **Спогодбата за стабилизација и за асоцијација (2004-2014)** се даде силен импулс на нашата перспектива за членство во ЕУ и се трасираше патот на политичките и на економските реформи, се насочија нашите трговски релации и се придонесе за забрзување на развојот на Република Македонија. Во исто време, и покрај препораките на ЕК, како силен предизвик за нашиот натамошен напредок, наидовме на опструкции околу одлуката за добивање датум за почеток на пристапните преговори и за **премин во втората фаза од спроведувањето на ССА**. Таквиот развој на настаните оневозможи целосно да се ослободи енергијата на интегративниот процес, делумно ја **демотивираше македонската администрација** и го стави под знак прашалник **кредибилитетот на европските институции**.

Во вакви услови на блокада, **голем предизвик** станува натамошниот **процес на усогласување на нашето законодавство со тоа на ЕУ**, пред сè поради **отсуството на продлабочена интеракција** меѓу експертите на ЕУ и нашите национални експерти, во услови кога немаме почеток на пристапни преговори, односно немаме процес на скенирање. Република Македонија сè уште е лидер во регионот во процесот на транспозиција на европското право во нашиот национален правен систем, но без почеток на преговори и скенирање и користење на полниот капацитет и потенцијал на институциите на ЕУ, **процесот неминовно ќе стагнира, експертизата ќе застарува, а трошоците за транспозицијата ќе се мултиплицираат** и, делумно, ќе станат непродуктивни. Истата логика ќе ја следи и процесот на **воспоставување и оспособување нови институции** како поддршка на спроведувањето на новото европско законодавство, кои немаат вистински партнери на страната на институциите на ЕУ сè додека не ги почнеме пристапните преговори.

Исто така, вистински предизвик ќе биде да се обезбеди национална буџетска поддршка и покривање на трошоците за обезбедување континуитет на процесот на усогласување на законодавството и воспоставувањето и одржувањето на институциите за негово спроведување, во услови на неизвесност на динамиката на процесот и силна **конкуренија од други актуелни приоритети**. Имено, трошоците за усогласување на законодавството, воспоставување на потребните институционални структури за нивно спроведување, обуката на стручните лица и нивно оспособување, како и **трошоците за приспособување на нашите економски оператори** кон европските стандарди за квалитет и безбедност на производите се огромни и **се поднесуваат и ќе се поднесуваат, во најголем дел, од наша страна**, а само еден мал дел се компензираат преку проекти финансирани преку

фондовите на ЕУ (ИПА и ИПА2). Духот и логиката на ССА беше, во периодот од десет години, низ пристапните преговори, да се приближиме во процесот на интегрирање поблиску до **структурните и до кохезивниот фонд**, од каде што, делумно, би се **компензирале трошоците** на процесот на усогласување на законодавството и институционалните реформи. Забавувањето на нашето интегрирање во ЕУ влијае врз **значително намалување на потенцијалниот пакет** за поддршка од фондовите на ЕУ. Само за илустрација, грубите пресметки покажуваат дека во таков случај Република Македонија би **добивала 5-6 пати повеќе средства** од тие што ги добива сега преку ИПА и ИПА2.

Привремената спогодба за трговските односи и ССА, како асиметрични, преференцијални спогодби во наша корист, веднаш обезбедија **целосно отворање** на европскиот пазар за нашите производи (од 2001 година), а **постепено отворање** на нашиот пазар во период од десет години. Периодот на асиметричност е изминат (2011 година) и е воспоставена **зона на слободна трговија меѓу Македонија и ЕУ** (со одредени ограничувања, само за некои селектирани производи). Ваквиот аранжман имаше цел, во периодот кој беше поповолен за нас, да им се овозможи на нашите **економски оператори да инвестираат** во своите капацитети, опрема и технологија, за **постепено да се подготват за конкурентскиот удар** на висококвалитетните производи од ЕУ. Такви инвестиции имаше и поамбициозните компании успеаја да се подготват, но, сепак, поради тоа што во меѓувреме не ги почнавме пристапните преговори, **капацитетот за компензација и помош на нашите економски оператори** од страна на државата и преку фондовите на ЕУ беше помал од очекувањата.

Исто така, Привремената спогодба и ССА, преку **постепената либерализација на нашиот пазар**, неминовно предизвикаа **намалување на нашите буџетски приходи** поради намален прилив од царини и, делумно, даноци и акцизи поради усогласувањето со правилата на ЕУ. Повторно логиката и духот на ССА беше, преку пристапните преговори и влезот во ЕУ, да се компензира загубата на буџетските приходи, со пристапот до значително повисоките структурни и кохезивниот фонд. За нас **останува предизвик преку забрзување на процесот на интеграција во ЕУ** да се приближиме до фондовите кои може да ни обезбедат подлога за компензација на загубените приходи во националниот буџет.

Република Македонија во моментот има ниво на **БОП околу 33-34% од просечниот БОП на ЕУ** и има потреба од значително **забрзување на развојот** и зголемување на општествениот производ за да ја намали разликата во однос на нивото на ЕУ. Перспективата за забрзан развој и отворање нови работни места во Република Македонија може да ја постигнеме само доколу обезбедиме политичка сигурност, здрави економски реформи, функционален социјален систем, ефикасна и професионална администрација и, секако, зголемен интензитет на странски директни инвестиции, домашни инвестиции и **целосно, ефикасно и продуктивно искористување на расположивите фондови на ЕУ (ИПА и ИПА2)**. Република Македонија, прва во нашето окружување, успеа да воспостави систем на **Децентрализирана имплементација на фондовите на ЕУ**, со што покажа институционална зрелост и подготвеност за преземање одговорност, но како **голем предизвик** се испречува пред нас изградба и на **капацитети за максимална апсорпција на расположивите фондови од ИПА**.

По една и пол декада од потпишувањето и почетокот со спроведувањето на ССА, јасно е дека **целосната успешност на процесот не зависи и не може да зависи само од една страна**. Натамошната динамика, дефинирањето на нова функционална рамка, почетокот на пристапните преговори и нивното успешно завршување, се само перспектива со низа предизвици, за чие премостување е потребна синергија и максимален ангажман, добра волја, доверба и многу одлуки и напорна работа за нивно спроведување, од сите involvirани страни.

Заклучни согледувања и препораки

Заклучни согледувања и препораки

Врз основа на постигнатите резултати, може да се заклучи дека **процесот на проширување на ЕУ е една од најуспешните политики на глобален геополитички и економски план**, која беше круцијална за оформување на најголемата економија во светот, со повеќе од 500 милиони жители, со втемелени принципи на владеење на правото, слободно движење и безбедност на сите нејзини граѓани. Процесот беше, и денеска е, изложен на **низа предизвици**, однатре и однадвор, кои бараат водење проактивна политика, дневни реакции и донесување брзи одлуки. Со секој нов предизвик, Европската Унија постојано се менува, политички, економски и институционално, станува поефикасна и се приспособува на новите ситуации, при тоа останувајќи **силно атрактивна за приклучување** кон неа, според утврдените критериуми, за сите земји што се во нејзината орбита на географски и политички интерес и влијание.

Процесот на **проширување кон Југоисточна Европа** се случува веќе подолг временски период и може да се оцени како **успешен процес во прогрес**. Словенија (2004) и Хрватска (2013) веќе се членки на ЕУ, како добри примери дека интеграцијата е реалност и за земјите од нашиот регион. Но, сè додека **сите земји** од регионот, вклучително и **Република Македонија**, не станат полноправни членки, **процесот не е завршен и не може да се смета за целосно успешен**. Предизвикот за ЕУ е да најдат патишта и начини за **надминување на билатералните отворени прашања** меѓу некои земји од Западен Балкан (позитивен е примерот на Србија и Косово), односно билатералните отворени прашања меѓу земја-членка на ЕУ и земја-кандидат, за што **механизмите на надворешната политика на ЕУ сè уште се немоќни** (примерот на Македонија и на Грција). Способноста да се решат вакви сложени прашања би го заштитила **кредибилитетот на ЕУ** и би обезбедила **успешност на почнатиот процес на проширување**.

Република Македонија, според наодите на Европската комисија, **ги исполнува критериумите за почеток на пристапните преговори од 2009** година наваму и во целост е подготвена за почеток на преговорите. Фактот дека **Советот на ЕУ 5 години по ред не ја уважува препораката на Европската комисија**, може да делува фрустрирачки и демотивирачки за нашите институции, администрацијата и за граѓаните, но, сепак, нашата цврста **политичка и стратегиска определба не е поколебана и поддршката во јавноста не е значително намалена**.

Во такви сложени услови, **за да се одржи процесот и неговата динамика**, потребни се **континуирани дополнителни напори**, а во таа насока би можело да се разгледаат следниве чекори:

- Да се обезбеди **широк консензус** преку **инклузивен политички дијалог** и низ сите механизми на државата, за јасна политичка поддршка за **продолжување на процесот како државен приоритет**.
- Преку **проактивна политика**, користејќи ги сите дипломатски канали и средства, обезбедување **продлабочен дијалог со сите наши соседи**, вклучително и низ многубројните механизми за **регионална соработка и Процесот за стабилизација и за асоцијација**, во функција на натамошно подобрување на добрососедските односи и **градење доверба на сите нивоа**, пред сè, со соседите што се членки на ЕУ (**Грција и Бугарија**), а со кои имаме одредени **отворени билатерални прашања**.
- Создавање **подлога за интензивирање на дијалогот со сите земји-членки на ЕУ**, како чинители во процесот на одлучување во институциите и креатори на политиките на ЕУ, но и отворање **нови канали за дијалог со САД**, со цел рапидно подобрување и афирмација на позитивната слика и на перцепцијата за Република Македонија на меѓународен план.
- Систематска и целосна реализација на сите **наоди и препораки од извештаите на ЕК**, како и извештаите на другите релевантни меѓународни фактори, а поврзани со **политичките и со економските критериуми**

за членство во ЕУ, вклучително и **реформите во правосудниот систем, државната, локалната и јавната администрација**, како и натамошна реализација на **Охридскиот рамковен договор**.

- **Продолжување со успешните реформи во економијата** и втемелување функционална пазарна економија, со стабилна макроекономија, ефикасна фискална политика и јавни финансии и здрава монетарна политика, како подлога за **забрзан раст и развој**, отворање нови работни места и враќање на младите и образовани кадри во земјава.
- **Потребно е зајакнување на капацитетите за повеќегодишно стратемско планирање** и насочување на средствата од националниот буџет и кредитниот потенцијал, комплементирано со натамошен развој на капацитети за **планирање и програмирање на расположивите фондови на ЕУ (ИПА и ИПА2)** и преку **подготовка на зрели проекти**, нивна зголемена и забрзана апсорпција низ националниот **систем за децентрализирано спроведување**.
- **Продолжување на спроведувањето и целосен респект** на одредбите на **Спогодбата за стабилизација и за асоцијација**, како и сите нејзини анекси и протоколи, вклучително и **протоколот кон ССА поради влезот на Хрватска** во ЕУ и измените на Протоколот за потекло на стоките и приспособување кон правилата на **Пан-Евро-Медитеранската конвенција**. Иако се изминати десет година од спроведувањето на ССА, **правната важност на документот продолжува** без временско ограничување, а **документот продолжува да служи и како правна рамка** за меѓусебно регулирање на **односите и во многу други области** (визна либерализација, реадмисија, класифицирани информации, кризен менаџмент, енергетика, патен и воздушен транспорт, челик, текстил, шеќер, учество во програмите и агенциите на Унијата, финансиски протокол за користење на фондовите на ЕУ итн.).
- **Потребно е да се подготви сеопфатна анализа од досегашната примена на ССА**, вклучително и примената на одлуката за **исклучителните трговски мерки** за нашиот регион, со **процена на нето-ефектите** како основа за дијалог со Европската комисија за натамошните перспективи на ССА. Имено, **зацртаните цели во ССА за стабилизација, асоцијација и воспоставување зона на слободна трговија** се исполнети но, сепак, **не е постигната клучната цел** за отворање на **пристапните преговори** и приближување до структурните фондови и до кохезиониот фонд.
- **Продолжување на притисокот до Советот на ЕУ**, односно до земјите-членки, за целосно **почитување на ССА** и донесување соодветна **формална одлука за премин во втората фаза од ССА**, а врз основа на анализата од досегашната примена на ССА и процената би се разгледала и **можноста за еднострана примена на дел од одредбите од ССА** кои се условени со одлуката за премин во втората фаза (формирање компании, поседување имот, давање услуги, финансиски трансакции и сл.).
- Врз основа и во рамките на анализата би требало да се направи процена и на просторот за евентуални **натамошни меѓусебни концесии во трговскиот дел од ССА**, вклучително и на ефектите од евентуалното продолжување на преговорите за **нов протокол за вино, односно реципрочни концесии** и заштита на виното и на алкохолните пијалаци.
- Во контекст на анализата од досегашната примена на ССА, **потребно е да се направат процени на нашите аранжмани во рамките на ЦЕФТА (и ЕФТА)**, земајќи ги предвид пристапните преговори на **Црна Гора и на Србија** со ЕУ и, особено, Спогодбата за стабилизација и за асоцијација на ЕУ со **Косово**, како наш непосреден трговски партнер, како и земајќи ги предвид резултатите од преговорите на ЕУ

за спогодби за асоцијација со **Украина и Молдавија, како и со Грузија**. Поместувањето во трговските односи и концесиски аранжмани на ЕУ со сите овие држави, кои се и наши трговски партнери, неминовно ќе предизвика поместување и на нашите трговски односи со ЕУ и со засегнатите земји.

- **Потребно е да се продлабочи опсегот на Националната програма за усогласување на националното право со тоа на ЕУ (НПАА)**, како стратегиска рамка, но и оперативен механизам (планирање, подготовка, финансирање, координација, надзор) за насочување на процесот на усогласување на законодавството и градење на институционалните капацитети за негово спроведување. Имено, врз основа на **непосредните искуства на Хрватска, Црна Гора и на Србија** од нивните процеси на пристапни преговори (скенирање на процедурите и нивните секторски извештаи), во услови кога ние не сме почнале пристапни преговори со ЕУ, **динамиката на процесот** на усогласување на законодавството и транспозиција на актуелното европско законодавство може **да се одржи до одредено ниво**.
- Потребно е **да се обезбедат финансиски средства и за продолжување на процесот на превод на европското законодавство** бидејќи динамиката на усогласувањето на законодавството зависи непосредно од динамиката на неговиот превод на македонски јазик.
- Со оглед на фактот дека **заедничките тела за спроведување на ССА** (Совет, Комитет, седум поткомитети, Специјална група за РЈА, Заеднички парламентарен комитет) рутинирано поминаа десет циклуси на состаноци и во голем дел ги исцрпеа темите што произлегуваат од ССА, **потребна е суштинска промена на содржината на состаноците** и нивно продлабочување во насока на секторските политики на ЕУ, на линија на пристапните преговори.
- Иако Република Македонија сè уште чека на одлука за почеток на пристапните преговори, **би било многу корисно да се донесат потребните одлуки за оформување на телата за координација и за водење на пристапните преговори** за да се искористат расположивите искуства од Хрватска, Црна Гора и од Србија, и да се симулираат процедурите на преговори. Истите тела и процедури се целосно **комплементарни со постојните структури за координација на процесот на интеграција и имплементација на ССА**, а можат да се користат продуктивно и без датум за почеток на преговорите.

